

Hugo a S. Victore

**QUAESTIONES ET DECISIONES
IN EPISTOLAS D. PAULI**

Secunda Pars

*A Secunda ad Corinthios
usque ad Hebreos*

Hugo a S. Victore

**QUAESTIONES ET DECISIONES
IN EPISTOLAS D. PAULI**

SECUNDA PARS

INDEX GENERALIS

III. IN EPISTOLAM II AD CORINTHIOS.

IV. IN EPISTOLAM AD GALATAS.

V. IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

VI. IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES.

VII. IN EPISTOLAM AD COLOSSENSES.

VIII. IN EPISTOLAM I AD THESSALONICENSES.

IX. IN EPISTOLAM II AD THESSALONICENSES.

X. IN EPISTOLAM I AD TIMOTHEUM.

XI. IN EPISTOLAM II AD TIMOTHEUM.

XII. IN EPISTOLAM AD TITUM.

XIII. IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM.

XIV. IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS.

Hugo a S. Victore

**QUAESTIONES ET DECISIONES
IN EPISTOLAS D. PAULI**

Secunda Pars

III. IN EPISTOLAM II AD CORINTHIOS.

PROEMIUM

Paulus apostolus, etc. Haec est secunda epistola, quae Corinthiis destinatur. Scribit autem aliquando duas, aliquando unum epistolam tantum Apostolus; sed nec, cum unam, aliquid diminutum et imperfectum, nec cum duas aliquid superfluum dicit, ut hic videri potest. Nam haec epistola, quae sequitur, consummatio et confirmatio est praecedentis. In hac enim secunda, monet eos corrigi, qui nondum per praecedentem epistolam erant correcti. Notat eos, quod in elemosynis erant parci. Correctum fornicatorem praecipit recipi. Unde patet quae hujus materia epistolae sit, quae etiam intentio. Est autem materia specialis status Corinthiorum, in quo tunc erant. Intentio vero ad unitatem et integritatem fidei revocare. In hoc autem statu speciali generalem Ecclesiae statum signat, et informat, et omnes ad unitatem fidaei invitat. Praemittit more suo, et aliorum scribentium epistolas, salutationes eorum, quibus scribit, captando benevolentiam: unde et dicit, Paulus apostolus, conjungendo nomen humilitatis et nomen dignitatis, ut dignitatis excellentiam humilitas comes temperet, sine qua omnis virtus cassa et inanis. Item Jesu Christi, Jesus est nomen personae. Fuerint autem plures hoc nomine

dicti, ut Jesus Nave, Jesus magnus sacerdos, sed et omnes nuncupative. Christus vero solus substantive, quia et nomen, et rem habuit: qui Salvator mundi vere fuit. Interpretatur enim Jesus Salvator. Christus vero nomen personae, quod utramque complectitur naturam. Est enim nomen officii, ut sacerdos, miles, et interpretatur unctus. In Veteri Testamento duae ungebantur personae, regalis et sacerdotalis; Christus vero unctus est unctione regali, qui secundum divinam naturam suos regere potuit; secundum vero naturam humanam offerendi potestatem accepit, qui semetipsum obtulit Deo Patri: unde ex officio regali et sacerdotali Christus dicitur. Voluntas Dei multis modis accipitur, ut jam superius dictum est, et iterum dicere non erit superfluum. Dicitur enim voluntas Dei ipsa dispositio, et beneplacitum. Unde: Omnia quaecunque voluit fecit (Psalm. CXXXIV). Dicitur etiam voluntas Dei, consilium, vel praeceptum: unde dicitur: Deus vult omnes salvos fieri (I Tim. II), id est, consulit et praecipit ea facere: per quae salventur, ut sunt prohibitio, vel permissio, et si qua hujusmodi.

QUAESTIO I.

Cum ego voluissem hoc, nunquid levitate usus sum? Quaeritur ergo utrum Apostolus mentitus fuerit, promittendo se venturum, cum non venerit: ipse enim dixit, veniam, et non venit: ergo apud ipsum erat est, et non, id est, affirmatio et negatio de eodem, et sic mendacium, et sic reus mendacii. Solutio. Mendacium est falsa vocis significatio cum intentione fallendi: unde qui dicit falsum, quod putat verum: non est iudicandus mendax, cum potius fallatur, quam fallat. Quicumque vero cum intentione fallendi verum dicit vel falsum, reus est mendacii: unde colligitur, quod aliquis dicens verum, reus est mendacii, sive mentitur: et quod aliquis dicit falsum, non tamen mentitur vel reus est mendacii.

QUAESTIO II.

Quaeritur autem de iis, qui pie mentiuntur, an mendacii rei sint, ut obstetrices illae Aegyptiae? Nam ex intentione fallendi falsum pronuntiabant. Solutio. Qui sic mentiuntur peccant, et dum vitae aliorum provident, contra conscientiam suam agentes, veritatem offendunt, et animae propriae periculum incurrunt.

QUAESTIO III.

Item de iis quaeritur qui joco falsum dicunt. Solutio. Aliquando sic jocari malum est, aliquando non; si vero ex consuetudine, sic peccatum est.

QUAESTIO IV.

Aliis quidem odor mortis in mortem, etc. (II Cor. II.)
Quaeritur an odor mortis sit bonus an malus, cum Apostolus dicat se esse odorem, aliis in mortem, aliis in vitam: si enim bonus quomodo in mortem. Item si malus, quomodo bonus Deo? Solutio. Apostolus non erat nisi odor bonus, et tamen hoc odore bono alii moriebantur, id est, occasionem per invidiam sumebant, sicut lex bona, et tamen occasio mali quia praevaricationis.

QUAESTIO V.

Non quod sufficientes simus, etc. (II Cor. III). Hic quaeritur quomodo dicat Apostolus, quod sufficientes non sumus aliquid a nobis cogitare, cum mala ex nobis et cogitare, et facere possimus. Item cum quaedam naturaliter possimus facere, quae neque ad praemium neque ad poenam sunt, haec autem sunt illa quae a prima creatione data sunt nobis, ut digitum erigere, curvare, deponere, et hujusmodi. Solutio. Apostolus hic agit de bonis illis, quae meritum habent apud Deum, quae nullo modo possunt sine gratia superveniente et juvante fieri. Unde Misericordia ejus praeveniet me (Psal. LVIII), et misericordia ejus subsequetur (Psal. XXII). Gratia enim praevenit voluntatem, ut velit, et subsequitur, ne frustra velit. Unde Apostolus hic destruit errorem illorum, qui dicebant initium boni naturaliter non posse esse sine gratia, sed boni consummationem esse ex nobis: in hoc quod dicit, sed sufficientia nostra ex Deo est. Ex libero enim arbitrio facultatem bene operandi habemus, non tamen hac facultate uti possumus nisi gratia adjuvante. Est enim liberum arbitrium per culpam ita depressum, ut potentia sua uti non possit, nisi erigatur a gratia et adjuvetur, sicut cum potestatem equitandi habeam, non tamen hujus potentiae exercitium habere possum absque equo.

QUAESTIO VI.

Littera occidit, spiritus autem vivificat, etc. Quaeritur quomodo littera dicatur occidere: nunquid talia praecipit, quae observata occidunt? quomodo ergo stabit quod alibi dicit Apostolus, quod lex sancta est, et mandatum sanctum, bonum et justum, si praecepta occidunt? Item si dicatur quod littera sine spiritu, id est sine gratia, occidat, idem de Evangelio dici posse videtur. Item si dicatur littera ideo occidere, quia non possunt omnia ad litteram ibi observari: non pereat, qui ea observaverit. eodem modo dici potest de Evangelio. Nam si hoc, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, etc. (Joan. VI), ad litteram observatur, id est, ut littera sonat, ut sic manducare, et bibere intelligamus, hic, sicut alibi, stultum et damnabile est. Solutio: Littera sine spiritu occidit, id est, sine gratia, quia occasio mortis est, sicut scientia absque charitate inflat. Littera vero Evangelii non absque spiritu est. Vel ut alibi jam dictum est: Per litteram, sive legem, intelligitur mandatum sine gratia: quod semper occidit: quia concupiscentiam augens superaddit praevaricationem. Per Evangelium, mandatum cum spiritu, id est gratia, intelligitur: unde Apostolus vocat legem ministrationem mortis: Evangelium, ministrationem justitiae.

QUAESTIO VII.

Et non sicut Moysi ponebat velamen, etc. Quaeritur de velamine, an excaecet. Solutio. Aliud est velamen figuratum, quod est lectio Moysi: quod figuratum est per velamen, quod Moyses loquens filiis Israel posuit super faciem suam. Aliud est velamen caecitatis, quod est positum super cor Judaeorum: utrumque velamen aufertur per Christum. In cujus rei figura velum templi scissum est in passione Christi.

QUAESTIO VIII.

Nos autem omnes revelata facie gloriam Dei speculantes, in eandem imaginem transformamur, etc. Quaeritur quid gloriam, et quid imaginem vocet? Solutio. Gloriam Dei, quam speculamur, et imaginem, in quam transformamur, idem vocat, scilicet Christum, qui est gloria, et imago Dei increata, sicut vir est gloria, et imago Dei creata.

QUAESTIO IX.

Qui est imago Dei invisibilis (II Cor. IV). Quaeritur cur Filius dicatur imago Patris. Solutio. Ut ostendatur sic esse ex Patre, ut per omnia ei similis et aequalis ostendatur.

QUAESTIO X.

Si autem quaeratur cur Spiritus sanctus, cum sit ex Patre, et similis et aequalis per omnia, non dicatur imago Patris sicut Filius. Respondetur quia imago, aequalitas, et similitudo magis pertinent ad proprietatem Filii, quam ad proprietatem Spiritus sancti. Ea enim quae nascuntur, non quae procedunt, solent esse similia. Notandum quod ad imaginem et aequalitatem sequitur similitudo: quia ubicunque imago, vel aequalitas est, ibi est similitudo, sed non convertitur. Item nec imago infert aequalitatem, nec infertur ab ea, quia et imago sine aequalitate, et aequalitas sine imagine esse potest.

QUAESTIO XI.

Habentes eundem spiritum fidei. Dicit expositor super hunc locum, quod tempora variata sunt, non fides, quia quidquid nos credimus, et illi antiqui crediderunt, et e diverso. Unde sic objicitur: Abraham credidit Christum nasciturum, et nos credimus natum: sed aliud est esse nasciturum, aliud natum: ergo aliud credidit ille, et aliud nos? Solutio. Quidquid credimus nos, et antiqui, etc., id est, res eadem subjectae sunt nostrae fidei, et illorum: non tamen sequitur quod idem, quod est modo praeteritum, esse in tempore eorum praeteritum; vel quod tunc futurum, modo sit futurum. Item si opponitur: Abraham credidit Christum nasciturum, sed modo falsum est Christum nasciturum: ergo Abraham credidit falsum. Solutio. Ut nobis videtur, quid interpretatur quale. Cum enim dicitur: Abraham credidit Christum nasciturum, sensus est, fidem habuit de Christi nativitate, quae tunc futura erat; sed in assumptione, cum dicitur, modo falsum est Christum nasciturum, sensus est: nativitas Christi non est futura: unde ex illis duabus nullo modo sequitur Abraham falsum credidisse.

QUAESTIO XII.

Sed licet is, qui foris est, noster homo. Quaeritur an duo homines sint homo exterior, et homo interior, et an idem sit homo exterior, et homo vetus, et homo interior, et homo novus. Solutio. Sicut homo vetus, et homo novus, non sunt duo homines, sed unus, licet secundum aliud vetus, secundum aliud novus dicatur, sic homo exterior, et homo interior non duo homines, sed unus et idem secundum diversa sic dictus est. Nec idem est homo vetus, et homo exterior; nec idem est homo novus, et homo interior. Vetus enim homo consistit in culpa, et poena, quae duo non solum inveniuntur in homine exteriore, sed etiam in homine interiore. Homo vero novus intelligitur secundum justitiam et gloriam: quae duo etiam ad hominem interiorem pertinent. Homo vero exterior dicitur, quidquid habemus commune cum brutis: homo interior, quod nobis commune est cum angelis.

QUAESTIO XIII.

Qui dedit nobis pignus spiritus, etc. (II Cor. V). Quaeritur quomodo Spiritus sanctus dicatur pignus, et cuius rei sit arrha? Solutio. Spiritus sanctus amor est, et ex amore, quem habemus erga Deum, certi sumus de promissione ipsius; et quia hanc certitudinem habemus ex Spiritu sancto, ideo Spiritus sanctus quasi arrha, et pignus nobis datus est a Deo. Est autem pignus certitudo rei creditae, vel promissae, vel credendae. Scientes ergo timorem Domini hominibus suademus. Timor in quinque species dividitur, ut jam in epistola ad Romanos dictum est, nec opus est recedere.

QUAESTIO XIV.

Sive enim mente excedimus, etc. Quaeritur qui sint mentis excessus. Solutio. Duo sunt excessus, vel pavor, vel intentio ad superna: ita ut quodam modo a memoria labantur inferiora. In hoc mentis excessu fuerunt omnes sancti: quibus arcana Dei mundum excedentia revelata sunt.

QUAESTIO XV.

Pro omnibus mortuus est Christus. Quaeritur quomodo pro omnibus mortuus sit Christus: cum ejus mors non omnibus prosit: damnandis enim non prodest, sed tantum electis. Solutio. Secundum Hieronymum sic intelligitur, pro omnibus salvandis. Universitas enim quandoque restringitur, et hoc modis pluribus. Quandoque enim colligit signum universale singula generum, quandoque genera singulorum, quandoque neutrum, sed partem majorem, vel digniorem ipsius universitatis. Vel secundum Augustinum, mortuus est pro omnibus Christus, quia hoc ejus mors promeruit, ut per ipsum omnes salvarentur, nisi in ipsis remaneret: sufficiens enim erat ad omnium salutem.

QUAESTIO XVI.

Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Quaeritur quomodo Pater in Filio, vel Filius in Patre dicatur esse: vel quomodo illud sit intelligendum: Qui videt me, videt et Patrem (Joan. XIV). Solutio. Ideo alter in altero esse vel videri dicitur, quia una est substantia eorum naturaliter. Quod addo, ut haeresim Sabellianam excludam. Ibi est unitas, ubi nulla diversitas, sed omnimodo indifferentia, et aequalitas, et identitas. Unde Hilarius ait: Pater videtur in Filio propter unitam naturae similitudinem: sic enim detestamur pestem Arianorum, quod nihilominus exsecramur insaniam Sabellianorum, sic Deum trinum confitemur, quod unum, et sic unum, quod trinum. Multi enim in diebus nostris sunt Sabelliani, quantum ad intellectum, qui confitentur tres personas: sed cum dicitur, quod tres personae sunt una substantia, non aliud intelligunt, quam Sabellius intellexit: quod inde contingit, quia non animadvertunt multiplicem hujus nominis, substantia, significationem. Dicit enim Hilarius quod cum dicitur: Pater et Filius sunt una substantia, talis locutio habet et fidei conscientiam, et fraudem paratam. Deinde aperit utrumque dicens: Si singularem Deum Patrem, et Filium significes, falsa est intelligentia: si autem dicas ideo Patrem et Filium unam substantiam, vel unum simpliciter, ut intelligas unum, par et indifferens, per omnia aequale, ex nulla parte dissimile, vera est intelligentia. Quibus verbis manifestissime distinguit, inter unitatem personalem, et unitatem naturalem: Pater enim et Filius unum sunt in natura, non in persona.

QUAESTIO XVII.

Ecce nunc dies salutis, etc. (III Cor. VI). Quaeritur cur tempus gratiae dies salutis dicitur, cum etiam in tempore legis naturalis et scriptae multi salvarentur? Solutio. Ideo dies salutis hoc tempus gratiae dicitur, quia in hoc tempore hostia oblata est, per quam solam introitus patet in regnum, per quam etiam illi, qui praecesserunt, salutem meruerunt. Unde etiam tempus gratiae dicitur, propter majores vires nobis datas per fidei, et dilectionis manifestationem: unde et vires diaboli sunt imminutae, et quia nunc omnia gratis, non causa alicujus terreni commodi fiunt, et quia illa, quae in aliis temporibus sunt promissa, hoc tempore sunt adimpleta.

QUAESTIO XVIII.

Charitate non ficta, etc. Quaeritur quae charitas dicatur ficta. Solutio. Quae non perseverat, vel quae non est sufficiens ad salutem, vel simulata, scilicet aliquod signum dilectionis exterius ostensum, cum intus non sit in corde, et haec charitas non est charitas.

QUAESTIO XIX.

Quasi morientes, et ecce vivimus. Quaeritur juxta haec quomodo jugum Domini sit suave, et onus leve, cum sancti tot et tanta dura et difficilia patiantur, et quomodo laborantes et onerati ad se venientes requiem inveniant, cum non a labore ad requiem, sed potius a requie ad laborem videantur transire. Solutio. Sanctis gravia et aspera sustentibus adest Spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione interiorem hominem revocat, de die in diem, et gustata requie spirituali, spe futurae beatitudinis omnia aspera relevat, et sic in tot duris levius est onus Christi. Omnia enim saeva et immania, facilia et prope nulla facit amor Dei et Domini nostri Jesu Christi.

QUAESTIO XX.

Ut fiat aequalitas, sicut scriptum est: Qui multum non abundavit, etc. (II Cor. VIII.) Quaeritur an minores qui (quasi provinciales) ministrant stipendia militibus Christi, sint illis in meritis aequales: quod videtur Apostolus velle dicens, ut fiat aequalitas. Solutio. Ista aequalitas non est pietatis, sed quia utrique sustentant, et sustentantur ab invicem. Minores enim majores in carnalibus sustentant, et sustentantur in spiritualibus. Et majores minores, id est spiritales, carnales sustentant in spiritualibus, et sustentantur in carnalibus ab eisdem.

QUAESTIO XXI.

Providemus enim bona non solum coram Deo, etc. Quaeritur quomodo dividat Apostolus, scilicet coram Deo, et coram hominibus, cum non possit fieri coram Deo, nisi etiam fiat coram hominibus? Nec tamen semper exigitur opus exterius, videlicet cum deest facultas. Semper autem exigitur, ut munda sit conscientia. Solutio. Ut Apostolus ostendat conscientiam non posse esse mundam, nisi etiam bona provideantur coram hominibus, ideo distinguit inter haec duo.

QUAESTIO XXII.

Quaeritur: Quid est providere bona coram Deo? Solutio. Sic mentem aptare, ut nihil fiat contra Deum, quod fieri nequit, nisi scandalum vitetur fratrum exterius, vel ideo dividat inter praedicta, ut ostendat quaedam esse quae licet fieri quantum ad Deum pertinent, quia in se bona sunt, quamvis aliter videatur hominibus, ideoque possunt praetermitti. Quod ergo expedit et decet, illud fiat quod expedit nobis ad meritum, quod decet ad exemplum caeteris. Ergo propter conscientiam bona providere debemus coram Deo. Propter famam providemus etiam bona coram hominibus: qui enim conscientiae fidens famam negligit, crudelis est, quod facit qui non curat, an quod facit placeat, an displiceat, et propter scandalum fratrum nihil dimittit.

QUAESTIO XXIII.

Qui parce seminat, parce et metet. (II Cor. IX.) Quaeritur de pauperibus, qui parce seminant, vel nihil, an ideo parce et ipsi metent. Solutio. Non parce seminat ille qui parum largitur, si animus promptus sit dare, si plus haberet. Parce ergo seminare dicendus est, qui parvam habet dilectionem, sive plus, sive minus det: et hic parce metet, id est, parvam percipiet retributionem in vitam aeternam.

QUAESTIO XXIV.

Non enim audemus nos inserere, etc. (II Cor. II.) Id est, non usurpamus nobis potestatem, sed potestate nobis a Deo data utimur. Quaeritur itaque quid sit usurpare potestatem. Solutio. Ille usurpat sibi potestatem, qui non electus, vel non vocatus, sumit sibi honorem, qui ingerit se, et non accepta potestate vult dominari.

QUAESTIO XXV.

Nos autem non in immensum gloriamur. Quaeritur: Quid est in immensum gloriari? Solutio. Plusquam debet, et in eo quod non debet quis gloriari, quod facit ille qui extendit se in id in quod jus non habet. Abuti autem potestate est adulari, et vitia peccantium palpare. Uti potestate est peccantes arguere, et caetera quae ad aedificationem pertinent facere.

QUAESTIO XXVI.

Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Quaeritur quid sit in Domino gloriari, cum alibi dicat: Absit mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi (Galat. VI). Et illud: Non solum gloriamur in spe filiorum Dei, sed etiam in tribulationibus nostris (Rom. V). Nunquid idem est in Domino, et in cruce Domini, et in tribulationibus gloriari? Quid est gloriari? Solutio. Gloriari est gaudere laude, et gloria se dignum judicare. In Domino gloriari est totam fiduciam non sibi, sed Domino tanquam auctori attribuere, et in Christo exsultare gaudio spirituali. In cruce Domini gloriari duobus modis potest intelligi. Ille enim recte in cruce Domini gloriari dicitur, qui cum gaudio, et spe futurae vitae imitatur Domini passionem, et hoc est gloriari in tribulationibus. Dicitur etiam aliquis gloriari in cruce Domini, qui non judicat se dignum salute, nisi per passionis Dominicae meritum, dicens cum apostolo Petro: Quia non est aliud nomen sub coelo in quo oporteat nos salvos fieri (Act. IV), haec dico absque praejudicio melioris sententiae.

QUAESTIO XXVII.

Aemulor enim vos Dei aemulatione, etc. (II Cor. XI.)
Quaeritur: quid est aemulatio? Solutio. Aemulatio est motus mentis in bonum vel in malum propter alienum statum. Quando est in bonum, tunc est amoris; quando est in malum, tunc est livoris.

QUAESTIO XXVIII.

Quaeritur item: quid est aemulari Dei aemulatione? Solutio.
Diligere ad honorem Dei, vel ea aemulatione quam Deus inspirat.

QUAESTIO XXIX.

Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. Quaeritur de hac desponsatione Apostoli cum non omnes qui sunt in Ecclesia sint virgines, ut conjugati, quomodo ergo potest eos qui non sunt virgines exhibere virginem, quasi unam, insuper castam? Solutio. Duplex est virginitas: corporis et mentis: carnis virginitas est corpus intactum, mentis virginitas est integritas hominis interioris incorrupta. Haec autem exigitur ab omni fidei, sine qua illa quae est carnis non prodest. Virgo autem una omnes dicuntur propter unitatem integrae fidei, solidae spei, sinceræ dilectionis. Casta, non habens aestum malae voluntatis.

QUAESTIO XXX.

Satanas transfigurat se in angelum lucis, etc. Quaeritur an periculosum sit credere Satanam esse angelum lucis, cum ea dicit, vel facit, quae congruunt bonis. Solutio. Si tunc quando dicit vel facit ea quae conveniunt, non est error periculosus; cum autem suas fallacias incipit ducere ne quis post eum eat, opus est vigilantia: quod non fit sine Deo.

QUAESTIO XXXI.

[In fame, et siti, etc. Quaeritur ubi est promissio Dei dicentis: Primum quaerite regnum Dei, et haec omnia adjicientur vobis (Matth. VI). Videtur enim promissio titubasse, cum Apostolus dicat se laborasse in fame, et siti, frigore et nuditate. Solutio. Novit ille medicus, cui semel nos totos commisimus, et a quo promissionem praesentis vitae et futurae habemus, quando haec adjutoria apponat, vel subtrahat sicut nobis expedire judicat?

QUAESTIO XXXII.

Per fenestram in porta a fratribus. Quaeritur an hoc factum sit laudabile, an dignum reprehensione: quod videtur quibusdam, quia Dei auxilio non est liberatus. Solutio. Ante non est necessarium suffragium Dei quam defecerit humanum auxilium; nec debet aliquis exspectare Dei auxilium, dum habet quod faciat, ne videatur tentare Deum.

QUAESTIO XXXIII.

Et sic effugi manus ejus. Quaeritur an Apostolus fecerit fugiendo, ut bonus pastor, an ut mercenarius. Nonne lupo veniente oves deseruit, et fugit? et sic videtur quod non bonus pastor, sed mercenarius fuerit. Solutio. Quando aliquis pastor specialiter a persecutoribus quaeritur, licet ei cedere, et rabiem persecutorum declinare, et fugiendo utilitati totius gregis se custodire, et interim caeteri qui ita non requiruntur, conservis suis cibaria praebeant. Cum autem, omnium commune instat periculum, ii, qui aliis indigent, non deserantur ab iis quibus indigent.

QUAESTIO XXXIV.

Sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit, etc. (II Cor. XII.) Quaeritur quomodo Apostolus dubitaverit an in corpore, an extra corpus sit raptus cum nemo in hac vita existens Deum sicuti est videre possit; unde dicit Moysi: Non videbit me homo, et vivet (Exod. XXXIII). Item si extra corpus sit raptus, ita scilicet quod anima separata a corpore fuerit, nunquid corpus ejus interim fuit mortuum? Item si intellectuali visione Deum vidit, tunc eum vidit vere, et illam cognitionem habuit, in qua summa est beatitudo et sic in beatitudine fuit; sed beatitudo semel habita nunquam amittitur; aut si jam susceptam Deus ei abstulit, videtur quod injuste Deus egerit. Solutio. Utrumque contingere potuit: vel quod anima a corpore separata Deum in se viderit vel anima, libera a sensibus corporis in ipso corpore sic Deum contemplaretur; et quoniam alterum istorum recte contingere potuisset dubitando dicit Apostolus sive in corpore, sive extra corpus. Unde quodcunque horum fuerit, salva erit auctoritas illa: Non videbit me homo, et vivet, quia utroque modo exuisse hominem potuit. Si autem extra corpus fuit, tunc corpus mortuum fuit, et ab anima separatum, et iterum anima redeunte vivificatum. Cum autem plenam Dei cognitionem habuit, et sic in beatitudine fuerit, si iterum eidem eadem gloria subtracta fuit, non est mirum, nec incredibile, quia sic Deus servo suo dilectissimo beatitudinem et gaudium futurum, quod accepturus erat praeostendere potuit, ut firmius in ejus dilectione et servitio perduraret, et tempus ipsum recipiendi vehementius desideraret: quemadmodum in monte transfiguratus gloriam humanitatis tribus discipulis suis ostendit.

QUAESTIO XXXV.

Per tertium vero coelum, et paradisum, in quem raptus est, idem intelligit, videlicet plenam divinitatis intelligentiam, vel cognitionem. Nota de tribus coelis quadripertitam sententiam. Secundum primam sententiam primum coelum est aereum, unde aves coeli. Secundum est firmamentum, unde et vocavit firmamentum coelum. Tertium est empyreum, quod statim ex quo factum angelis est repletum, ubi angeli, et animae sanctae fruuntur contemplatione Dei. Secundum secundam sententiam primum coelum est corporalis visio, qua coelum, et terra, et omnia oculis conspicua cernuntur. Eadem visione quandoque Dei munere videntur quaedam, ut Elisaeus currus ignitos (IV Reg. II), et Balthasar manum scribentem, in pariete, mane, thecel, phares (Dan. V). Secundum coelum est visio imaginaria, vel spiritalis, qua videntur non corpora, sed imagines eorum: sicut solent in somnis, vel in exstasi, ut Pharaeo spicas (Gen. XLI), et Petrus discum (Act. X). Tertium visio intellectualis, qua non corpora, nec imagines corporum videntur, sed incorporalia, et immaterialia instinctu mentis conspiciuntur, ut substantia, Deitas et omnis animae affectio. Tertia sententia tres coelos triplicem angelorum hierarchiam secundum Dionysium vocat. Prima in ascensu est quae continet angelos, et archangelos, et virtutes. Secunda potestates, principatus et dominationes; tertia thronos et cherubim, et seraphim. Hanc itaque tertiam hierarchiam in ascensu, et primam in descensu, vocat Apostolus tertium coelum, sive paradisum: ad quod cum dicit se raptum, ostendit quod Deum vidit immediate facie ad faciem. Quarta sententia est, quod primum coelum dicitur cognitio coelestium corporum, secundum coelestium spirituum, tertium cognitio Deitatis.

QUAESTIO XXXVI.

Scio hujusmodi, etc. Quaeritur quomodo hominem raptum dicat sive in corpore, sive extra, cum homo in corpore et anima subsistat, quomodo ergo dicit hominem posse extra corpus rapi. Solutio. Veritas hominis ibi consistit, ubi est imago, et similitudo Dei. Unde est illud: Mens cujusque, ipse est quisque. Nomine itaque hominis, vocat hominem interiorem.

QUAESTIO XXXVII.

Datus est mihi stimulus carnis meae angelus, etc. Quaeritur a quo sit ei datus stimulus iste, an a Deo, an a diabolo. Si a Deo, quomodo angelus Satanae dicitur, quasi ab eo missus? Item si a diabolo missus, quomodo verum est quod sequitur: Ne magnitudo revelationum extollat, etc. Nunquid ideo Satanas per angelum missum a se Apostolum colaphizabat, ne in superbiam extolleretur? Solutio. Et a Deo, et a diabolo missus est ille qui Apostolum vexabat, sed propter aliud a Deo, et propter aliud a diabolo. A Deo ideo missus est, ne magnitudo revelationum extolleret eum. A diabolo ideo, ut eum ad defectum traheret. A Deo etiam ideo missus est, ut virtus in infirmitate perficeretur.

QUAESTIO XXXVIII.

Propter quod ter Dominum rogavi, etc. Diabolus expetivit Job tentandum, et exauditus est (Job I). Apostolus petivit ut angelus Satanae recederet ab eo, et non est exauditus. Ubi est ergo divina justitia? Nunquid justum fuit diabolum exaudiri, et non Apostolum? Solutio. Deus eos quos sanare disposuit, non semper exaudit ad voluntatem, sed ad sanitatem. Quosdam vero iratus quandoque exaudit ad voluntatem, ut diabolum.

QUAESTIO XXXIX.

Item cum sciret Apostolus hanc infirmitatem sibi datam ad profectum, et ad humilitatis conservationem, quaeritur an rationabiliter petierit ut ab eo talis tentatio recederet. Solutio. Licet hoc sciret, tamen humane casum ex afflictione timebat, et sic ex timore humiliabatur; humilitas vero expellebat morbum superbae elationis, et hac dispensatione divinae providentiae, datus est ei stimulus ille.

QUAESTIO XL.

Et non egerunt poenitentiam, etc. Quaeritur an poenitentia sit necessaria emendanti mores in melius; et quibus modis agitur poenitentia. Solutio. Non sufficit mores in melius mutare, et a malis recedere, nisi per poenitentiae dolorem, et humilitatis gemitum, et cordis contriti sacrificium satis fiat de culpa. Item notandum est quod tribus modis agitur poenitentia: ante baptisma, et post baptisma, pro gravioribus, et quotidie pro levioribus et crebris, juxta illud: Vitasti grandia, vide ne opprimaris arena.

QUAESTIO XLI.

Oramus Deum, ut nihil mali faciatis (II Cor. XIII). Hic innuit Apostolus quod sola gratia Dei declinatur a malo, dicendo: Oramus, etc. Nil enim valet exterior plantatio et irrigatio sine interiori incremento: quod dat Deus sola gratia. Quaeritur ergo cur in sacris Scripturis saepe praecipitur nobis et declinare a malo, et facere bonum: cum ad neutrum istorum sufficiat liberum arbitrium, cum solius gratiae opus sit proprium tam hoc quam illud. Solutio. Voluntas nonnihil facit, sed sola non facit. Ideo cum praecipitur, ut fiat hoc vel illud, liberum arbitrium debemus agnoscere; cum autem oratur, gratiae beneficium postulatur. De gratia et libero arbitrio jam in superioribus dictum est, et similiter quid per se gratia sine voluntate operetur, et quid sine illa non operetur; nec opus est ut eadem iterum repetantur.

IV. IN EPISTOLAM AD GALATAS.

PROEMIUM

Paulus apostolus, etc. Hanc Epistolam Apostolus mittit Galatis: qui de Gallia venientes, in quamdam Graeciae provinciam Graecis se miscuerunt. Unde provincia illa prius Gallograecia dicta est, deinde Galatia. Unde cum Graeci acuti ingenii sint, hi stulti, et ad intelligendum tardiores, ut indociles Galli habentur. Hi prius ab Apostolo in fide, et in doctrina evangelica sunt instructi, postea a pseudoapostolis multis modis sunt subversi, ut crederent gratiam Christi sine lege Moysi non sufficere ad salutem. Unde patet quae sit materia specialis, scilicet status Galatarum in quo tunc erant; generalis autem materia, communis status Ecclesiae. Intentio vero Apostoli in hac Epistola est Galatas versutiis pseudocircumventos ad veritatem fidei catholicae et doctrinae evangelicae revocare. Modus talis: salutem praemittit, ubi contra detractores, et de operibus legis gloriantes, de sua dignitate, et Christi gratia breviter tangit: commendans personam suam, quando pseudo deprimebant. Post salutationem de levitate eos redarguit: post personam suam latius commendat. Deinde legem Moysi improbat: docens eam non esse tenendam post Christum, quia non solum non proficit ad salutem et justitiam, sed etiam officit. Post commendat Evangelium et fidem Christi, quae sufficit ad salutem.

QUAESTIO I.

Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de praesenti saeculo, etc. Cum mundus sive saeculum sit opus Dei qui bonorum tantum auctor est, quaeritur hic quomodo totus in maligno positus sit mundus, vel quomodo saeculum dicatur nequam. Solutio. Non solum loca, sed etiam tempora et instrumenta malorum trahunt infamiam eorum, quae in eis fiunt: unde dies pessimi, et tempora periculosa dicuntur. Saltus quoque pleni latronibus, mali dicuntur; et gladius, quo sanguis effunditur, et calix, quo venenum propinatur; et sic mundus, vel saeculum malitiae nomen sortitur propter ea quae in eo fiunt.

QUAESTIO II.

Sed licet nos, vel angelus evangelizet vobis praeter id, etc. Nonne multa erant, quae nondum eis Evangelizavit quae sunt credenda et tenenda parvulis, qui lacte simplicis doctrinae sunt nutriendi? Solutio. Non ait plusquam accepistis, sed praeter id, inquit, per quod intelligit contrarium. Unde promittebat se venire ad quosdam, ut impleret ea quae eis deerant.

QUAESTIO III.

Si adhuc hominibus placerem, etc. Quaestio, quae solet hic fieri, in prima Epistola ad Corinthios soluta est. Sed dicet aliquis: Quidquid alibi dictum sit, vellem audire, quomodo utrumque verum sit, si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem; et illud: Placete omnibus per omnia (I Cor. X). Ipse non vult placere hominibus, ut sit servus Christi. Nobis autem praecipit ut omnibus hominibus placeamus. Nunquid non vult nos non esse servos Christi, cum utrumque non possimus, et illis placere, et Christi servi esse? Unde scriptum est: Dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent (Psal. XXV). Eadem quaestio nascitur ex verbis Domini diversis. Alibi enim dicit: Luceat lux vestra coram hominibus (Matth. V); et alibi: Nolite justitiam vestram coram hominibus facere (Matth. VI). Solutio. Nihil aliud monemur, sive ex verbis Domini, sive ex verbis Apostoli, nisi ne finem bonorum operum in laude hominum ponamus, et ne eandem quasi pro mercede bonorum operum optemus.

QUAESTIO IV.

Persequeretur Ecclesiam Dei, etc. Quaeritur an Apostolus persequendo Ecclesiam Dei peccaverit, cum zelum legis habuit, idque faciendo crederet propter Deum esse faciendum. Nam quisque tenetur, ut illud faciat, quod conscientia dictat esse faciendum propter Deum, et ita si non faceret, videtur Deum offendere per contemptum. Item, Ecclesiam persequi, malum esse quis dubitet? Solutio. Dicunt quidam, sive hoc sive illud faceret, peccaret. Alii vero dicunt quod zelus ille, quem habuit Apostolus, erat bonus, sed opus illud malum fuit, et erroris, scilicet persecutio Ecclesiae.

QUAESTIO V.

Neminem autem aliorum apostolorum vidi, nisi Jacobum fratrem Domini. Quare Jacobus minor filius Alphaei frater Domini dicatur solet quaeri. Solutio. Dicunt nonnulli quod ideo frater Domini dictus est, quia fuit filius Joseph de alia uxore, qui pater Domini putabatur: sed hoc non est ratum, cum Joseph virgo esse credebatur; alia ergo quaerenda est solutio. Sciendum itaque quod Maria mater Domini, Joachim et Annae filia fuit, quae nupsit Joseph, et ita fuit Joseph putativus pater Domini. Mortuo autem Joachim, Cleophas frater Joseph eamdem Annam accepit uxorem, et genuit ex ea filiam quam vocavit Mariam, quae nupsit Alphaeo, qui genuit filios, scilicet Jacobum, Joseph, Simonem et Judam. Mortuo autem Cleopha, quidam Salomas eamdem Annam duxit, et ex ea filiam genuit nomine Mariam, quae nupsit Zebedaeo: et habuit ex eo filios Jacobum, qui dictus est Major, et Joannem evangelistam. Tres igitur viros Anna habuit, et tres filias. Nunc videndum est quare Jacobus Alphaei et minor dictus est frater Domini. Minor dictus est ad comparisonem alterius, qui prius adhaesit Domino, et ideo major vocatus est, non secundum tempus nativitatis, sed conversionis. Frater autem Domini dictus est secundum quosdam, quia filius materterae ejus erat, vel propter similitudinem sanctitatis ejus, vel potius quia nepos fuit patrum Christi, id est Cleophae. Hebraei enim germana consanguinitate ex parte patrum conjunctos fratres vocant. Notandum quod quatuor modis in Scripturis fratres dicuntur. Natura, ut Esau et Jacob; gente, ut omnes Judaei fratres inter se dicuntur; cognatione, ut omnes illi qui sunt de eadem familia; cum ex una radice turba diffundit, ut Abraham, et Loth, et Jacob, et Laban Scriptura vocat fratres. Affectu fratres omnes Christiani, ejusdem gratiae participes, eundem Patrem coelestem habentes.

QUAESTIO VI.

Cogis gentes judaizare (Galat. II), etc. De hac reprehensione quaeri solet an fuerit vera, an dispensatoria, et an peccaverit Petrus, et vere reprehensibilis fuerit? Solutio. In responsione hujus quaestionis illa duo praeclara lumina Hieronymus et Augustinus videntur dissentire. Hieronymus dicit quod reprehensio illa dispensatoria, et non vera fuit, et quod Petrus non peccavit, nec reprehensibilis fuit. Augustinus vero asserit quod vera fuit reprehensio, nec simulatoria, et quod Petrus vere reprehensibilis fuit; nec secundum veritatem Evangelii ambulavit; non in hoc, quod infirmus factus est infirmis, sed quia suo exemplo cogebat gentes judaizare: alioqui consequens erit falsum scripsisse Paulum, quod nullatenus credendum est. Item de abolitione legalium post Christum, nihilominus idem magistri duo non idem sentiunt. Hieronymus enim dicit quod post Christum mortiferae sunt illae legales observantiae. Augustinus dicit quod licuit Judaeis tunc in primitiva Ecclesia eas observare, tantum non ponerent spem in eis. Ante enim Christi adventum videntur fuisse necessariae; in ipso confinio legis et gratiae indifferentes, si in eis non poneretur spes; nunc autem sunt mortiferae. Nota quod dispensatio est inferioris status concessio causa vitandi scandali, in qua minus fit malum, ut majus vitetur. Salva reverentia secretorum, B. Augustini sententiam praeferimus sententiae B. Hieronymi super praedicta reprehensione et legis abolitione. Unde objectionibus B. Hieronymi sic respondemus. Prima est: Christus est finis legis, id est consummatio et plenitudo legem implens, et consummans in se, et in suis. Non tamen ita quod lex post Christi adventum per nullum temporis curriculum licite a quoquam fieret. Item, lex et prophetae usque ad Joannem. Venerande senex Hieronyme, responde mihi sensu puro, qualiter est hoc intelligendum, lex et prophetae usque ad Joannem? Nunquid sic, quod post Joannem non licuit legem servare? Quod videtur secundum tuam disputationem. Sed nonne Christus etiam post Joannem legem servavit, vetus pascha celebrando? Nunquid Christus

fecit quod non decuit? Est itaque intelligendum sic: lex et prophetae usque ad Joannem, id est a Joanne gratia Novi Testamenti incoepit et praedicari et exhiberi: et ex tunc Vetus Testamentum coepit cessare. Item tunc temporis non erat haeresis legales observare caeremonias, licet modo esset, maxime si quis crederet gratiam non sufficere ad salutem sine lege. Item si sunt observandae, salutem afferunt. Nonne quaedam observamus, quae salutem non conferunt, sed pro nostro arbitrio eis possumus uti, et non uti?

QUAESTIO VII.

Ex operibus legis non justificabitur homo, nisi per fidem Christi. Quaeritur quomodo fides justificet et non opera, cum Deus reddat unicuique secundum opera sua. Nonne ex quo habet esse meritum et praemium, corona et justitia? Si ergo corona est ex operibus, videtur quod justitia sit ex eisdem. Solutio. In Epistola ad Romanos disputatum est pro modulo nostro de hac quaestione: hic modo sufficiat dicere: fides ideo dicitur justificare, quia ex certitudine invisibilium aeterna bona diliguntur; dilectio autem justificat. Ex fide ergo dicit nos justificari, quia ipsa prima est, ex qua impetrantur caetera. Nec cum dicit nos ex fide justificari, opera bona frustrantur, sed ideo hoc dicit, quia ipsa opera sunt ex gratia fidei.

QUAESTIO VIII.

Si ea, quae destruxi, iterum reaedifico, praevaricatorem me constituo. Sed dicet aliquis: Nonne fidem quam impugnabat destruxit, et iterum eam reaedificat praedicando, et sic videtur esse praevaricator? Solutio. Qui rem falsam, quae destrui potest, destruit, si eam iterum reaedificat, praevaricator est. Fides autem non potest destrui, licet possit impugnari. Licet itaque Paulus prius conaretur nostram fidem destruere, et iterum reaedificare, non tamen praevaricator fuit.

QUAESTIO IX.

Item opponitur de eodem sic: Si ea, quae destruxi, iterum reaedifico. Ecce manifeste dicit se destruxisse legalia; alibi vero dicit: Legem ergo destruimus? Absit! sed legem statuimus (Rom. III). Quomodo ergo verum est utrumque? Solutio. Duobus modis dicitur quis legem destruere. Ille legem destruit, qui eam in statu suo ante Verbi incarnationem dicit inutilem, nec a Deo datam asserit, et hoc modo legem Paulus non destruebat. Ille etiam dicitur legem destruere, qui eam ostendit post Christi adventum secundum carnalia non esse tenendam, et hoc modo Paulus legem destruebat dicens: Si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit.

QUAESTIO X.

Nunquid Christus peccati minister, cum lex bona sit, et mandatum bonum, justum, et sanctum? quomodo Christus si legem ministrat, et peccatum? Nunquid Deus, quando legem dedit, peccatum ministravit? Solutio. Lex quidem bona, tamen occasio peccati: juxta quam rationem minister legis dicitur minister peccati.

QUAESTIO XI.

Per legem enim legi mortuus sum, etc., id est per auctoritatem legis eam dimisi: sed per quam auctoritatem, quaeritur. Solutio. Moyses dicit: Suscitabo vobis prophetam de fratribus vestris, quem sicut me audietis (Deut. XVIII). Et Hieremias: Consummabo testamentum novum domui Israel. Et David: Et holocaustum pro peccato non postulasti: tunc dixi: Ecce venio (Psal. XXXIX). Ex hoc etiam quod in lege scriptum est: Odio habebis inimicum tuum (Matth. V), cum nullus cum odio inimici possit salvari, constat quod lex neminem justificat. Ideoque ab ea ad gratiam quae justificat fugiendum est. Et quia lex tantum manum, et non animum cohibebat de exterioribus agendo, et omnes cultores suos sub maledictione constituebat, liquet quod per ipsam ipsi moriendum est, ut in Deo vivatur.

QUAESTIO XII.

Qui dilexit me, et tradidit seipsum pro me, etc. Revoca quaestionem illam ad memoriam, quomodo Pater, Filius, et Judas convenient in traditione Filii, super Epistolam ad Romanos secundum posse nostrum pertractatam. Si enim per legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est: sed Christus non est gratis, id est sine causa, sive utilitate, mortuus: ergo ex lege non est justitia. Lector, auctoritatem revoca ad memoriam quoties opus fuerit tibi probare quod ex lege non est justitia: hoc dico, quia sunt auctoritates quibus videtur quod possit ostendi quod ex lege sit justitia: sicut in superioribus ostensum est.

QUAESTIO XIII.

Quis vos fascinavit non credere veritati, etc. Quaeritur quid sit fascinatio. Solutio. Magica ludificatio, qua oculis hominum ostenduntur aliter quaedam quam sint: fascinus, vel fascinatio vocatur: vel vulgo fascinatio, quod nocet infantibus. Oculi enim quorundam dicuntur visu urere, et hic actus fascinatio existimatur. Sic invidia non solum invido nocet aliena felicitate tabescenti, sed iis etiam in quibus aliqua bona incipiunt esse. Unde scriptum est: Fascinatio nugacitatis obscurat bona (Sap. IV).

QUAESTIO XIV.

Qui ex fide sunt, benedicentur: qui ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Quaeritur quid sit esse ex fide, quid sit esse ex operibus legis. Solutio. Illi sunt ex fide quorum esse pendet ex fide, id est qui per fidem tendunt ad verum esse, et qui per fidei gratiam quaerunt justificari. Et soli a Deo aeternae vitae benedictionem consequentur. Ex operibus autem legis esse dicuntur, qui ex eis quaerunt justificari; ideoque sub maledicto sunt, tanquam legis transgressores.

QUAESTIO XV.

Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quae scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Quaeritur an Deus in lege praecepit aliquid quod non possit adimpleri? Si dicatur nihil, quomodo omnes, qui sunt ex operibus legis, sub maledicto sunt? Item, si Deus praecepit aliquid homini quod ipse non vellet facere, videtur Deus injustus et crudelis. Solutio. Dicunt quidam quod nihil praeceptum est in lege quod homo non possit adimplere. Contra quos dicit expositor, quod multa praecepit Deus, quae omnia nullus potuit adimplere. Unde apostolus Petrus: Cur tentatis Deum, nobis imponere jugum, quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus (Act. XV).

QUAESTIO XVI.

Maledictus omnis qui pendet in ligno. Quaeritur an Christus sit sub hac universitate maledictionis contentus? Sed ille est qui super omnia est Deus benedictus in saecula; per quem tollitur omnis maledictio, et qui benedixit nos omni benedictione in coelestibus. Ipse enim semen Abrahae promissum, in quo fit omnium gentium benedictio. Quomodo ergo iste potest esse maledictus? Solutio. Alia est maledictio culpae, quae longe est a Christo: alia est poenae, quam Christus voluntarie suscepit, factus pro nobis maledictum, sive peccatum, id est hostia pro peccato: ut omnium maledictionem tam culpae quam poenae de medio tolleret. Potest etiam dici quod maledictus fuit Christus maledictione culpae, non vere, sed secundum opinionem hominum: unde tanquam peccator cum iniquis reputatus est.

QUAESTIO XVII.

Si enim ex lege haereditas, non ex promissione. De hac consequentia quaeritur an vera sit. Ad sui veritatem requirit ut sint opposita haereditatem esse ex lege, et ex promissione: alioquin non sequeretur, si ex lege, non ex promissione. Quid est ergo, haereditatem esse ex lege: quid est esse ex promissione? quid etiam vocat haereditatem? Solutio. Haereditatem, vocat aeternam vitam: esse ex lege, est esse ex operibus legis, ad quorum impletionem homo videtur sibi sufficere, nec gratia Dei indigere, quod est ex meritis esse haereditatem. Ex promissione vero esse haereditatem, hoc est, esse ex gratia. Vide ergo, quod esse ex lege, et promissione sunt opposita. Unde alibi dicit Apostolus: Si ex operibus, jam non ex gratia (Rom. XI), id est, si ex debito, non ex gratia.

QUAESTIO XVIII.

Quid ergo lex? Cum priores sancti, qui ante legem fuerunt, fuerint per gratiam fidei justi, et promissionem sint consecuti, quaeritur quare lex sit data? et quid utilitatis contulerit? Solutionem hujus quaestionis Apostolus ponit dicens: Propter transgressionem lex posita est, quod duobus modis potest intelligi, scilicet propter transgressionem cohibendam, ut saltem timore cessarent homines transgredi, ut quandoque idem facerent voluntarie; vel propter transgressionem lex posita est, id est, ut faceret homines transgredi, et sic humiliarentur, et medicum quaerent, et gratiae auxilium implorarent. Data est ergo ut superbos humiliaret, et infirmitatem proderet, et duris in flagellum et in signum futurorum.

QUAESTIO XIX.

Quaeritur cur statim post hominis casum lex non sit data? vel quare ipse Filius illico non venerit? vel quare tot homines perire permiserit? Solutio. Magno consilio hoc factum est, ut post hominis casum non illico lex daretur, vel Filius mitteretur. Nisi enim superbia hominis prius vires experiretur sui arbitrii, libertati sufficientiam arrogaret, et legem superflue datam, et Filium frustra venisse iudicaret. Nec omnes, qui tunc fuerunt, perierunt: sicut nec omnes qui modo sunt, fiunt salvi. Itaque hoc factum est, ut homo morbum infirmitatis suae agnosceret, et gratiam sibi necessariam imploraret. In lege enim naturali relictus est sibi, ut sic vires naturae experiretur, et convictus est de ignorantia, et confessus est, quia defecit lumen oculorum suorum: adhuc tamen credebat se habere virtutem, qua possit implere quidquid necessarium ad salutem erat. Unde et dicebat: Non deest qui impleat, sed deest qui jubeat. Quasi diceret: Cognitione, non virtute indigeo. Data est itaque lex, quae ignorantiam illuminaret, sed infirmitatem non adjuvaret: quae peccatum detexit, sed non consumpsit, quae data invaluit morbus, et aucta est concupiscentia, non legis, sed naturae vitio, et instantia diaboli, ut ita cognita utriusque legis insufficientia, et sua infirmitate, clamaret ad medicum, et quaereret gratiae auxilium: et sic multiplicatis infirmitatibus acceleraverunt ad medicum, qui veniens in forma servi sanavit vulnera languidi. Hic est enim Samaritanus ille qui ad vulneratum, qui incidit in latrones, appropinquavit, et vulnera ejus alligavit: quem sacerdos, et levita, id est lex et sacerdotium, pertransierunt (Luc. X): quia lex ad perfectum neminem perduxit (Hebr. VII). Hic est Elisaeus, qui post missum baculum non effectivum salutis, venit ad suscitandum mortuum filium Sunamitis (IV Reg. IV). Hic est Angelus magni consilii, qui descendit in piscinam, et mota aqua sanabatur unus (Joan. V). Hic est omnipotens sermo, qui a regalibus sedibus venit, dum medium silentium omnia tenerent (Sap. XVIII). Nota tria esse silentia. Primum silentium est ignorantia languoris, quod fuit sub lege naturali. Secundum silentium

est desperatio salutis, quod fuit sub scripta lege, et hoc silentium est medium. Tertium silentium est adeptio sanitatis: quod erit in gloria aeternae beatitudinis. Dum itaque omnia medium silentium tenerent, id est, de salute desperarent: summi Regis Filius de lumine coeli ad tenebras mundi vel inferni descendit. Et veniens locutus est pacem, dedit gratiam, proposuit misericordiam, promisit veniam. Et sic rupto medio silentio coeperunt aegroti pura fide, et vera confessione, quasi magnis clamoribus flagitare remedium, et accelerare ad medicum, per quem aegroti sanarentur, et vulnera curarentur.

QUAESTIO XX.

Lex posita est in manu Mediatoris. Quaeritur cur Christus dicatur Mediator? Solutio. Quia mediat nos, id est reconciliat Deo.

QUAESTIO XXI.

Sed cum non solum Filius nos sibi reconciliet, sed etiam Deus Pater, sicut dicit Apostolus: Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi (II Cor. V), quaeritur cur solus Filius dicatur Mediator Dei et hominum. Solutio. Tota Trinitas virtutis usu nos sibi reconciliat: sed solus Filius impletione obedientiae, et sacramentorum susceptione nos justificat et reconciliat. Unde non immerito solus Mediator dicitur.

QUAESTIO XXII.

Cum Christus Deus, et homo, Dei et hominum mediator sit, quaeritur secundum quam naturam, an secundum divinam, an secundum humanam, an secundum utramque sit Mediator. Solutio. Auctores dicunt quod non est mediator secundum quod est Deus, sed tantum secundum quod homo, per mortalitatem nobis appropinquans, Deo per justitiam.

QUAESTIO XXIII.

Sed conclusit scriptura omnia sub peccato. Quaeritur quid vocet scripturam. Solutio. Legem, quam alibi vocat litteram, hic appellat Apostolus scripturam: quia tantum jubet, non adjuvat: aegrotum, qui sibi sanus videbatur, de morbo convincit, et sic ostendendo peccata, et non auferendo concludit omnia sub peccato. Data est ergo lex, ut gratia quaereretur: et gratia collata est, ut per eam lex impleretur: huic consonat quod alibi dicit: Conclusit Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereretur (Rom. XI).

QUAESTIO XXIV.

Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Quaeritur de illo, qui fecte accedit ad baptismum, an sit in Christo baptizatus, et Christum indutus. Quod si dicatur sic, consequitur quod Christo sit conformis: si autem non est baptizatus, si poenituerit de sua fictione, poterit baptizari, sed hoc ei non conceditur: constat ergo quod si baptizatus. Solutio. In Christo baptizari, et Christum induere duobus modis intelligitur, vel sacramenti perceptione, quod commune est bonis, et malis; vel sanctificatione interiori, et vitae conformitate, quod solis bonis convenit.

QUAESTIO XXV.

Quaeritur quomodo Christus sit indumentum sanctorum, et anne sancti sint indumentum Christi? Solutio. Christus dicitur indumentum sanctorum, et sancti etiam indumentum Christi. Sed aliter et aliter. Christus enim dicitur indumentum sanctorum per obumbrationem Spiritus sancti, ab aestu vitiorum eos protegens: sancti vero indumentum Christi, quasi ipsum intra se habentes, et circumdantes. Etiam ipsum sua sancta conversatione honorant: sicut mali male vivendo, blasphemant.

QUAESTIO XXVI.

Si vos Christi, ergo Abrahae, etc. Christus dicitur semen Abrahae, et fideles dicuntur semen Abrahae. Unde quaeritur an secundum eandem significationem et Christus et fideles dicantur semen Abrahae? Solutio. Christus semen Abrahae est corporaliter, quia de ejus stirpe natus: fideles semen Abrahae spiritualiter sunt, id est justi per fidem, sicut ille fuit.

QUAESTIO XXVII.

Sub elementis mundi eramus servientes (Galat. IV). Si ergo Judaei etiam sub elementis serviebant, in quo a paganis distabant? Solutio. Judaei sub elementis Deo, non ipsis elementis serviebant: pagani vero non Deo, sed ipsis elementis cultum divinum exhibebant.

QUAESTIO XXVIII.

Ubi venit plenitudo, etc. Quaeritur cur adventus Salvatoris dicatur plenitudo temporis? Solutio. Ideo quia hoc tempore adimplentur quae praecedentibus temporibus erant praenuntiata, et magis proprie videretur dictum tempus plenitudinis, quam plenitudo temporis, et finis saeculi idem dicitur.

QUAESTIO XXIX.

Misit Filium suum, etc. Quaeritur unde et quo missus est Filius. Audi: A Patre exivi, et veni in mundum (Joan. XVI).

QUAESTIO XXX.

Sed dicet aliquis: Nonne in mundo erat, et mundus per eum factus est (Joan. I). Nunquid missus est illuc, ubi prius erat. Solutio. Prius erat in mundo per potentiam, et essentiam, sed coepit aliter esse in mundo visibilis factus per servilis formae susceptionem. Sicut ergo quando a Patre exivit, Patrem non deseruit; sic in mundum venit, in quo prius erat. Quare autem missio Filii, vel Spiritus sancti, cum sit opus Trinitatis, Patri attribatur, jam in praecedentibus dictum est.

QUAESTIO XXXI.

Factum ex muliere. Cum sit natus de virgine Dominus, quaeritur cur Apostolus factum de muliere asserat? Solutio. Usus est Hebraicae locutionis modo ponentis mulierem pro femina, ut Eva in Genesi nondum passa concubitus mulier vocatur. Nota quod expositor dicit quod Creator, qui semper erat, factus est, ut creatura esset; quia factus est homo, ut fieret quod non erat; non ut periret quod erat; hoc dico propter quosdam, qui negant eum aliquid factum esse.

QUAESTIO XXXII.

Factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, etc. Nonne per mortem suam redemit tam eos, qui sub lege erant, quam eos, qui sine lege erant? Quomodo ergo dicit Apostolus Christum sub lege factum, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, quasi per legis observationem eos redemerit? Solutio. Factus est sub lege, ut eam impleret, et impletam cessare faceret; et sic etiam Judaeos a legis praevaricatione redimeret. Nisi enim legem observaret, in qua facta est promissio, quis crederet quod ipse esset semen Abrahae promissum Abrahae, in quo non solum Judaei, sed etiam omnes gentes benedicerentur?

QUAESTIO XXXIII.

Ut adoptionem filiorum reciperemus. Quid vocat adoptionem; an bona gratuita ad praesentem justitiam, an ad futuram gloriam pertinentia, per quae efficimur filii? Solutio. Quidam distinguendum putant inter filios adoptionis et filios gratiae, ego autem arbitror eosdem esse.

QUAESTIO XXXIV.

Misit Deus spiritum Filii sui, etc. Nota Trinitatem hic manifeste significari. Sunt quidam, qui dicunt, quod sicut aeterna Verbi generatio a solo Patre est, sic et temporalis ipsius missio; quia secundum hos Patrem Filium mittere, est ipsum a Patre esse, et nobis in carne assumpta apparere. Similiter asserunt de Spiritu sancto, quod sicut aeterna ipsius processio a Patre, et Filio, et non a semetipso est, sic et temporalis: sed Augustinus manifeste dicit quod tam Filii quam Spiritus sancti temporalis missio opus est Trinitatis; unde ipsius Filius dicit se missum a Spiritu sancto.

QUAESTIO XXXV.

Clamantem: Abba, Pater. Quaeritur, cur Apostolus duo vocabula idem significantia posuerit; videtur enim alterum superflue poni. Solutio. Ideo hoc facit, ut duos populos una fide conjunctos innueret. Hebraicum enim nomen Judaeos, Graecum vocabulum gentilem populum significat; eadem utriusque vocabuli significatio unitatem fidei et Spiritus figurat.

QUAESTIO XXXVI.

His, qui natura dii non sunt. Hic innuit quod una natura est Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Si enim Filius non est natura Deus, ergo nec colendus, nec adorandus. Sed opponitur sic nobis: Nonne humanitas Christi colitur et adoratur? nec tamen natura est Deus. Solutio. Quod est assumptum adoratur non propter se, sed propter assumptentem; non ergo solam et nudam, sed Deitati unitam adoramus Salvatoris humanitatem.

QUAESTIO XXXVII.

Imo cogniti sitis a Deo. Nonne Deus omnia ab aeterno novit? Quomodo ergo dicitur Deus tunc quasi primum nos cognoscere, quando incipimus in ipsum credere? Solutio. Tropica locutione quod Deo auctore agimus, ipsi attribuitur; unde dicitur: Postulat pro sanctis, quia facit eos postulare, sic cognoscere nos, quia praestat nobis sui cognitionem et quiescere, quia facit nos in seipso conquiescere.

QUAESTIO XXXVIII.

Quomodo convertimini iterum ad infirma, et egena? Galatae prius legem non tenebant, quomodo ergo dicit: iterum convertimini ad egena, etc. Solutio. Ut ostendat legalem observationem post Christi adventum distare parum, vel nihil ab idololatria. Vel ideo hoc dicit, quia non solum legem servare volebant, sed ad pristinos etiam errores convertebantur; sic duplici errore a pseudo circumventi erant.

QUAESTIO XXXIX.

Et septimae decadis septimum, qui jubilaus dicitur. Quid est hoc quod dicit expositor? nonne quinquagesimus annus jubilaus dicebatur in lege? quomodo ergo septimae decadis septimus annus jubilaus dictus est? nam septimus septimae decadis est sexagesimus septimus. Solutio. Filii Israel aliquando captivitate pressi non potuerunt servare annum jubilaum suo ordine. Sexagesimo sexto autem anno data est licentia redeundi a Cyro, et Dario, et ex parte redierunt, et sexagesimum septimum annum coluerunt pro jubilao. Sed dicet aliquis quod antequam septuaginta anni essent impleti, non sunt reversi de captivitate. Solutio. Non quidem generaliter et ex toto sunt reversi ante annum septuagesimum; tamen in anno sexagesimo sexto, ut praediximus, quibusdam indulta est licentia redeundi, quod significatur per Alleluia, quod canitur in Sabbato post Parasceven, qui sexagesimus sextus dies est septuagesimae. Sed quoniam adhuc quidam detinebantur in captivitate, sequitur tractus, qui est signum laboris, sicut alleluia est signum laetitiae. Sequenti autem Sabbato canitur etiam secundum cum primo Alleluia praefigurans generalem reversionem Judaeorum quae est completis annis septuaginta.

QUAESTIO XL.

Si potuisset fieri, eruissetis, etc. Nonne illud fieri potuit quod ait Apostolus? Solutio. Sacra Scriptura illud dicit non posse fieri, quod juste non fit; unde Job ait: Utinam possem me occidere (Job X). Et Dominus ad Loth: Non possum quidquam facere, donec illo introeas (Gen. XIX). Non posse se dixit, quod sine dubio poterat per potentiam, sed non per justitiam.

QUAESTIO XLI.

Abraham habuit duos filios. Nonne de Cetura post mortem Sarae plures filios habuit? Quomodo ergo dicit Apostolus eum duos habuisse quasi non plures quam duos? Solutio. Si plures quam duos, ergo duos; non enim dicit tantum duos, sed tamen potius de his quam de aliis dicit, quia Scriptura de istis singula prosequitur, innuens aliquid egregium praefigurari.

QUAESTIO XLII.

Haec autem sunt duo testamenta. De hac et consimilibus locutionibus quaeritur quomodo verae sint. Nonne aliud est figura, aliud veritas; aliud significans, aliud significatum? quomodo ergo nomen veritatis praedicatur de nomine figurae, cum dicitur: Haec sunt duo Testamenta, et petra erat Christus? (I Cor. X.) Solutio. Hoc verbum, esse, in hujusmodi locis, ponitur pro significare.

QUAESTIO XLIII.

Item cur sacra Scriptura in tali loco utatur verbo substantivo, potest quaeri. Nonne planius esset, si diceretur: Haec autem significant duo testamenta, et petra figurabat Christum? Solutio. Vocum est significare, rerum est esse proprie. In theologia vero non solum voces habent significationem, sed etiam res in aliarum rerum ponuntur significationem, id est quaedam res aliis rebus significantur. Quoties ergo Scriptura sacra vult ostendere, quae res quam rem habeat significare, non dicit: hoc significat illud; sed hoc est illud, ut petra erat Christus; si enim diceretur petra significat Christum, videretur quod hujus nominis petra, et non hujus rei petrae demonstraretur significatio.

QUAESTIO XLIV.

Nota quod superius dicit, quod Ismael natus est secundum carnem; Isaac non secundum carnem, sed per repromissionem, sed nonne Isaac sicut Ismael natus est commistione utriusque sexus? quomodo ergo non est natus secundum naturam vel secundum carnem? Solutio. Ismael natus est usitata lege naturae, scilicet ex naturalium causarum concursu; generatio vero Isaac non naturae, sed divinae virtutis, et gratiae fuit operatio. Tali enim commistioni, quae in tali aetate esse potuit inter Abraham senem, et Saram vetulam et sterilem natura non concedit filios; sed quod natura negavit, gratia contulit.

QUAESTIO XLV.

Sed quomodo tunc qui secundum carnem natus est, persequebatur eum qui secundum spiritum, vel repromissionem natus est; sic et nunc. Quaeritur: Ubi hoc inveniatur quod Ismael persequeretur Isaac. In Genesi enim legitur, quod major cum minore ludebat (Gen. XXI). Quid ergo mali fecit? quid peccavit? quomodo ludendo tantum eum persequebatur? Solutio. Lusum majoris cum minore intellexit Sara esse delusionem. Unde et indignat ait: Ejice ancillam, et filium ejus. (Ibid.) Et Apostolus talem delusionem vocat persecutionem. Ita et nos magis persequantur delusores, quam aperti persecutores.

QUAESTIO XLVI.

Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. (Gal. V.) Nonne circumcidit Apostolus Timotheum? Ergo decepit eum, et fecit ut Christus nihil prodesset? Solutio. Hoc dicit de iis qui quaerebant justificari ex circumcissione; et ideo se circumcidebant, et sic a gratia exciderunt, quam credebant insufficientem esse. Illis autem, qui eam ex quadam reverentia susceperunt, non tamen ponentes spem in ea, non erat perniciosa secundum Augustinum, secundum vero Hieronymum omnibus suscepta nocuit, nisi fieret dispensatio. De qua controversia superius plenius dictum est.

QUAESTIO XLVII.

Testificor omni circumcidenti se, quoniam debitor est universae legis faciendae. Nunquid si universam legem impleat, etiam sic poterit justitiam consequi? Quod videtur ex his verbis, sed alibi manifeste habetur quod ex lege non est justitia. Item, nonne omnis homo tenetur, ut legem impleat, saltem secundum spiritum? Quid est ergo quod omnis circumcicens se hoc debet, non alius? Item: Nonne omnis tenetur, ut diligat proximum sicut seipsum? sed qui diligit proximum, totam legem adimplet. Nonne ex his videtur, quod omnis tenetur universam legem adimplere? Quid est ergo quod dicit: Testificor omni homini circumcidenti se, etc. Solutio. Qui ex circumcissione vel ex lege quaerit justificari, tenetur ad hoc, ut justitiam habeat, vel dignus sit vita, ut impleat quidquid praecipitur in lege, scilicet ut nihil concupiscat; et Deum ex toto corde diligat, in quibus duobus consistit perfecta justitia; quam, si quis haberet, non indigeret gratia fidei, sicut nec angeli Dei, quae nulli concessa est in praesenti, nisi soli Mediatori Dei et hominum: unde necesse est, ut si quis vult justificari vel beatificari, ad solam gratiam confugiat; si enim in lege quaerit justificari, hoc exigitur ab eo quod non potest ab homine solvi.

QUAESTIO XLVIII.

In Christo Jesu neque valet circumcisio, neque praeputium. Dicit expositor quod iis qui sunt in Christo Jesu sunt vitia fugienda, virtutes appetendae; media vero nec fugienda, nec appetenda, in quibus ponit circumcisionem. Unde videtur quod ipsa non prodest, neque obest; sed superius dictum est quod circumcisio non solum non prodest, sed etiam obest. Et Apostolus dicit: Si circumcidamini, Christus vobis non proderit. Si ergo aufert nobis Christum, multum obest. Solutio. Circumcisio simpliciter suscepta, quod in ea non ponatur causa salutis, videtur esse indifferens, et sic non prodest, nec obest; si autem hac intentione, et hoc animo, ut ex ea quaeratur salus, obest percepta.

QUAESTIO XLIX.

Omnis lex in uno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Cum duo sint praecepta dilectionis, Dei scilicet et proximi, quaeritur quomodo in dilectione proximi omnis lex impleatur? Solutio. In dilectione proximi continetur dilectio Dei; quis enim potest diligere proximum propter Deum, nisi diligat Deum? Item nemo potest diligere proximum sicut seipsum, nisi diligat se; nullus autem se diligit, nisi Deum diligat: quid est enim se diligere, nisi bonum suum amare? bonum autem verum et summum est Christus. Alioquin qui diligit iniquitatem, odit animam suam.

QUAESTIO L.

Quaeritur quis sit proximus? Solutio. Omnis homo. Tenemur ergo ex praecepto omnem hominem diligere et exhibere officia pietatis omni indigenti.

QUAESTIO LI.

Sicut temetipsum, etc. Quaeritur an debemus proximum quantum nosmetipsos diligere? Quod videtur, cum dicatur, sicut temetipsum. Solutio. Sicut non est quantitatis, sed qualitatis, hoc quidem tenemur aliis facere, quod volumus secundum rationem ab aliis nobis exhiberi. Nota: Cum utrumque praeceptum de dilectione in utroque contineatur, saepe ponitur unum potius quam duo, si enim utrumque simul poneretur, videretur quod alterum sine altero haberetur, vel posset haberi.

QUAESTIO LII.

Caro concupiscit adversus spiritum. Quaeritur quomodo dicatur caro concupiscere, cum sola anima concupiscat. Solutio. Quod anima facit ex carne, hoc carni attribuitur, sicut auris dicitur audire, oculus videre, cum anima haec per hujusmodi instrumenta agat.

QUAESTIO LIII.

Cum ergo secundum substantiam idem sit anima et spiritus, quo anima concupiscit adversus spiritum; nunquid adversus semetipsam? Solutio. Carnem concupiscentem vocat delectationem carnalem, quam anima habet ex carne. Nomine autem Spiritus significat delectationem spiritualem. Et propter has duas delectationes homo interior divisus est, et diversa sortitur vocabula. Secundum enim inferiorem delectationem, nunc caro, nunc homo, nunc anima vel animalis, vel carnalis dicitur; secundum vero superiorem dicitur spiritus, vel spiritualis, vel novus homo.

QUAESTIO LIV.

Si spiritu ducimini, non estis sub lege. Quaeritur quid est esse sub lege? Solutio. Timore poenae, non amore justitiae abstinere ab omni malo opere, hoc est esse sub lege. Ut ille dicitur esse sub lege, qui ex ea quaerit justificari, qui debitor est universae legis implendae.

QUAESTIO LV.

Manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, etc. Quaeritur quomodo Apostolus inter opera carnis enumeret quaedam quae non sunt vitia carnis, sed potius animae, ut ira, invidia, etc. Solutio. Nomine carnis totum significat hominem, qui secundum se vivendo in haec cecidit. Credere enim omnia vitia ex carne esse, error est, ne diabolus, qui carnem non habet, ab his videatur immunis.

QUAESTIO LVI.

Fructus autem spiritus sunt charitas. Dicit expositor quod Apostolus opera spiritus vocat fructus, quia propter se petenda sunt. Sed Augustinus dicit quod virtutes propter solam beatitudinem petendae sunt, propter se autem nihil amandum, nisi summum bonum, cuius fruitio nos beatos efficit. Quid ergo dicendum? quid tenendum? Solutio. Virtutes petendae sunt propter se, quia possessores suos sincera delectatione delectant, sed non tantum propter se, sed etiam propter beatitudinem, quae est finis supremus.

QUAESTIO LVII.

Si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto (Gal. VI), etc. Quaeritur quid sit praeoccupari, et quid vocet delictum. Solutio. Praeoccupatur, qui ideo cadit in aliquod delictum, sive peccatum, vel quia ignorat quod agendum sit vel dimittendum, vel cum cognoscit, sed tamen infirmitas ad peccandum impellit. Delictum est boni desertio, sicut peccatum mali perpetratio, vel delictum est quod ignoranter fit; peccatum quod a sciente, indifferenter tamen unum pro altero ponitur.

QUAESTIO LVIII.

Unusquisque onus suum portabit, etc. Quaeritur quomodo utrumque sit verum. Alter alterius onera portate, etc., et hoc, quod hic dicit: Unusquisque onus suum portabit? Solutio. Alia sunt onera participandae infirmitatis, de quibus superius egit; alia sunt reddendae Deo rationis de actibus nostris, de quibus hic agit. Verum est itaque quod in praesenti debemus subvenire invicem; et qui fortiores sunt aliorum infirmitates sustinere; et tamen in futuro unusquisque onus suum portabit, id est pro peccato suo et non pro peccato alterius.

QUAESTIO LIX.

Operemur bonum ad omnes, etc. Quaeritur an praecepto teneamur officia pietatis impendere etiam inimicis? Quod videtur, cum Apostolus dicat: Operemur bonum ad omnes; et Dominus in Evangelio: Diligite inimicos vestros; benefacite iis qui oderunt vos (Luc. VI). Sed Augustinus ait: Diligere inimicos non est tantae multitudinis, quantam credo exaudiri in Dominica oratione, ubi dicitur: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (Matth. VI). Et Gregorius ait: Sufficit non odisse inimicos, id est salutem eorum velle; et si opera misericordiae non eis impendantur. Solutio. Praecepto tenemur omnium salutem velle; sed impendere etiam officia pietatis inimicis quantum ad infirmos, et minus perfectos, consilium est, quantum ad perfectos praeceptum. Diligenter ergo notandum est quid secundum consilium, quid secundum praeceptum dicatur.

QUAESTIO LX.

Item quando constat, quod bonum sit benefacere malis, et peccatoribus, et impiis, quid est quod dicit Scriptura: Da misericordi, et ne suscipias peccatorem, et impiis, et peccatoribus redde vindictam, et benefac humili, et ne dederis impio (Eccles. XII). Solutio. Sensus praedictarum auctoritatum est ut nulli peccatori ideo benefacias, quia peccator est, sed quia homo, id est nullius culpam debemus fovere, sed naturam. In unoquoque diligamus quod Deus diligit, et odiamus quod ipse odit; si autem non possumus omnibus tam bonis quam malis subvenire, famulis Dei bona, quae possumus, debemus impendere; unde Apostolus: Maxime autem ad domesticos fidei.

V. IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

PROEMIUM.

Paulus, apostolus, etc. Hanc Epistolam scribit Ephesiis, quos in fide Paulus non fundavit, sed ab Joanne apostolo fundatos confirmavit, qui firmiter in fide et bonis operibus perstiterunt, quos hortatur ut in bonis proficiant, scribens eis a Roma de carcere. Est itaque materia apostoli in hac epistola status Ephesiorum, in quo tunc erant. Intentio vero, eos in bonis habitis confirmare, adulteriora provocare, nec non ad humilitatem actionemque gratiarum informare. Modus agendi talis est: more suo salutationem praemittit; deinde agit gratias, exponens multiplicia Dei beneficia, tum generi humano, tam ipsis apostolis, tum ipsis Ephesiis per solam gratiam collata. Deinde Christi dignitatem et praelationem ostendit. Postea ad patientiam et charitatem eos invitat, unitatem fidei et Ecclesiae commendans, et dona gratiae enumerans, tandem ad certamen exhortans, contra principes tenebrarum militiae Christianae armaturam describit.

QUAESTIO I.

Benedictus Deus, qui benedixit nos, etc. Cum benedici dicatur de Deo et de homine, quaeritur an eodem modo dicatur, et secundum eandem significationem. Solutio. Aliter, et aliter de utroque. Nam Deus ab homine benedicitur, cum dignis laudibus extollitur; homo vero a Deo benedicitur, cum Deus ei munera gratiae suae impertitur.

QUAESTIO II.

Dicit expositor quod Apostolus hic ponit duas praeordinationes: unam de praesenti justitia, alteram de futura corona. Sed cum una sit Dei praedestinatio, quae est ipse Deus, quaeritur quomodo duae dicantur? Solutio. Non ideo duae dicuntur, quin una sit; sed quia duos habet effectus, scilicet per praesentem justitiam, et futuram gloriam. Cui solutioni sic objicitur: Si numerus praedestinationum assignandus est secundum numerum effectuum, jam erunt infinitae praedestinationes, cum sint infiniti praedestinationis effectus. Solutio. Omnes justitiae, quia numero et non specie differunt, unus effectus dicuntur esse, sic et omnes coronae, quia non specie, sed solo numero discernuntur, unus effectus praedestinationis dicuntur. Quoniam vero praesens justitia et futura gloria non solum numero, sed etiam specie differunt, non incongrue duo effectus praedestinationis dicuntur. Notandum quod multa sunt hujusmodi, quae cum sint plura numero, et unum specie, simpliciter non plura, sed unum secundum usum loquendi dicuntur, ut fides mea et fides illius cum duae sint numero, non tamen duae simpliciter, sed una dicuntur; quia una sunt specie; sic de herba, de voce, de intellectu, visu et multis aliis, littera, figura, elemento, vocali, differendum est.

QUAESTIO III.

Sicut elegit nos, ut essemus sancti, etc. Dicit Pelagianus quod eos quos Deus ab aeterno elegit, ideo eos elegit, quia praesciebat eos futuros bonos et per liberae voluntatis arbitrium, non quia eos erat sanctificaturus. Sed hanc ejus haeresim destruit Apostolus cum dicit: Elegit nos, ut essemus sancti, et immaculati; non dicit quia futuri eramus sancti; sed ut essemus. Si enim hoc esset quod dicit Pelagianus, justificatio nostra causa esset divinae electionis, non divina electio causa nostrae justificationis, et sic quod est temporale causa esset ejus quod est aeternum, non e converso: quod non potest esse.

QUAESTIO IV.

In quo habemus redemptionem, etc. Quaeritur an idem vocet redemptionem et remissionem peccatorum? si idem videtur, quod alterum superflue positum sit. Solutio. Redemptionem, pretium illud, per quod redempti sumus, vocat, per quod datur facultas nobis redeundi; remissio vero peccatorum, quae nobis confertur in baptismo, effectus est ipsius redemptionis.

QUAESTIO V.

Instaurare omnio, quae in coelis sunt, etc. Cum Christus pro angelis non sit mortuus, quaeritur quomodo ea quae sunt in coelis per Christum sint restaurata? Solutio. Ideo hoc dicitur, quia qui per gratiam salvantur, suppleant numerum angelorum diminutum; vel per ea quae in coelis sunt, intelligit animas, quae jam sunt in coelo; per ea quae in terris sunt, sanctos adhuc in hac vita degentes.

QUAESTIO VI.

Signati estis Spiritu sancto, qui est pignus haereditatis. Quaeritur quomodo Spiritus sanctus dicatur pignus haereditatis nostrae; nonne pignus est illud quod ad tempus pro aliquo pretio datur, et iterum cum pretium solvitur, illud aufertur? nunquid ergo Spiritus a nobis aufertur, cum ipsa haereditas nobis datur? Solutio. Pignus hic ponitur pro arrha, quae est de ipso pretio, nec aufertur cum pretium solvitur; unde quidam codices habent arrham, non pignus.

QUAESTIO VII.

Constituens ad dexteram suam, etc. Deus spiritus est, nec corporis forma finitur, vel concluditur: quomodo ergo dicitur Filius sedere ad dexteram Patris, cum Pater non habeat latus dextrum vel sinistrum, quia non habet corpus? Solutio. Per dexteram Dei in sacra Scriptura quandoque significatur aeterna beatitudo, quandoque aequalis divinae naturae, quandoque judiciaria potestas. Est enim Christus ad dexteram Patris, quia in Patris majestate manet aequalis, et quia Pater non judicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (Joan. V). Per dexteram ergo Dei vel per manum, vel brachium, vel digitum, vel oculum, vel aurem, et similia, nihil corporale debet intelligi, sed totum spiritualiter.

QUAESTIO VIII.

Supra omne nomen, quod nominatur non solum in hoc saeculo, etc. Nonne novem sunt ordines angelorum? Angeli, archangeli, virtutes, potestates, principatus, dominationes, throni, cherubin, seraphin, et non sunt plures iis, qui in praesenti omnes nominantur. Quomodo ergo dicit: Constitutum super omne quod nominatur non solum in hoc saeculo, sed etiam in futuro, quasi aliqui sint in futuro nominandi, qui in praesenti non nominantur. Solutio. Quorundam angelorum denominationes datae sunt eis secundum officia quae nobis exhibent in praesenti, ut angeli, archangeli, virtutes, potestates, principatus, dominationes; ideo dicuntur nomina in praesenti, quia hoc modo eorum denominatio spectat ad praesens. Unde in futuro evacuabuntur, quando Christus tradet regnum Deo et Patri, quando Deus erit omnia in omnibus. Quorundam vero angelorum denominationes ad futurum statum spectant, ut throni, cherubin et seraphin; unde nec in futuro evacuabuntur, sed super omnes hos ordines supercoelestium spirituum sublimata est humanitas Salvatoris.

QUAESTIO IX.

Et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam. Quaeritur secundum quam naturam, scilicet divinam an humanam, Christus sit caput Ecclesiae. Solutio. Potest dici quod secundum divinam, secundum quam caput, principium, et auctor est omnium fidelium. Cui solutioni sic objicitur: Eadem ratione potest dici quod sit caput lapidis, et omnis creaturae, quorum est auctor; et nihil diceretur de Ecclesia. Ideo dicimus, quod Christus proprie secundum humanitatem est caput Ecclesiae.

QUAESTIO X.

Quare Christus dicitur caput Ecclesiae. Quare dicitur caput esse, non inconvenienter potest quaeri. Solutio. Ideo Christus caput Ecclesiae dictus est, quia sicut in capite hominis plene sunt omnes sensus carnales, scilicet visus, auditus, odoratus vel olfactus, gustus et tactus; sic in Christo est plenitudo omnium sensuum spiritualium, scilicet plenitudo gratiae, de cujus plenitudine nos omnes accepimus (Joan. I), unde et membra dicimur, quasi aliquem sensum non omnes habentes, sicut caetera membra corporis unum solum sensum habent; nullum habet omnes praeter caput.

QUAESTIO XI.

Eramus natura filii irae (Ephes. II), etc. Deus est auctor naturae; si ergo natura sumus filii irae, videtur quod Deo auctore hoc sumus. Solutio. Natura tribus modis accipitur in sacra Scriptura, scilicet pro illo integro et interrupto bono, in quo conditus est homo, secundum quam acceptionem dicitur quod omnis creatura Dei bona est. Dicitur etiam natura corruptio peccati, in qua concipitur, et cum qua nascitur omnis homo, et sic accipitur hic cum dicitur: Eramus natura filii irae. Vitium enim inolevit pro natura: quia ergo pro culpa originalis peccati, cum quo nascimur, digni sumus gehenna, ideo dicimur natura filii irae. Accipitur etiam natura pro reliquiis illius boni naturalis, quae remanserunt in nobis post peccatum, et sic accipitur, ubi legitur quod Gentes naturaliter faciunt ea, quae legis sunt (Rom. II).

QUAESTIO XII.

Mihi omnium sanctorum minima data est gratia (Ephes. III). Cum Apostolus non esset minimus in numero omnium sanctorum, imo inter apostolos unus de primis esset, quomodo verum dicat se minimum omnium nominando. Solutionem hujus quaestionis quaere super illum locum: Ego sum minimus apostolorum, in prima Epistola ad Corinthios.

QUAESTIO XIII.

Investigabiles divitias Christi, etc. Quaeritur quomodo Apostolus intellexit vel evangelizavit, si investigabiles sunt divitiae. Investigabiles enim res dicuntur, quae non possunt comprehendi. Solutio. Quae natura sua investigabiles, per gratiam et revelationem sancti Spiritus factae sunt vestigabiles non solum Apostolo, sed etiam caeteris fidelibus, quos ipsa unctio docet de omnibus.

QUAESTIO XIV.

Sacramenti absconditi, etc. Quaeritur, quae dicantur abscondita. Solutio. In mundo causae absconditae sunt omnium quae naturaliter fiunt. In solo autem Deo absconditae sunt causae omnium, quae per gratiam fiunt. De his duobus generibus causarum jam in superioribus aliquantum dictum est.

QUAESTIO XV.

Ut innotescat principibus, et potestatibus in coelestibus per Ecclesiam, etc. Quaeritur an mysterium incarnationis fuerit revelatum super coelestibus essentiis ante ipsius impletionem. In solutione hujus quaestionis videntur contrarii Hieronymus et Augustinus. Dicit enim beatus Hieronymus, angelicas dignitates ad purum non intellexisse supra memoratum sacramentum; unde sic quaerunt: Quis est iste, qui venit de Edom? (Isa. LXIII.) Et alibi: Quis est iste rex gloriae? (Psal. XXIII.) Beatus vero Augustinus dicit, quod non latuit angelos mysterium regni coelorum; unde littera diversis exponitur modis, Ut innotescat, etc. Haec autem contrarietas, quae videtur esse inter praedictos doctores sic potest solvi: illis, qui majoris dignitatis sunt, revelatum est praedictum sacramentum; aliis vero non ad purum, ut dicit beatus Hieronymus. Quod autem angeli crescant quotidie in cognitione, ex iis quae in mundo fiunt multi consona voce asserunt doctores. Unde nos quasi pro certo hoc habemus, cum canonica Scriptura hoc videatur manifeste innuere.

QUAESTIO XVI.

Ex quo omnis paternitas in coelis, et in terra nominatur. Ex hoc loco habemus, quod non solum Deus Pater noster est, sed et angeli, et homines patres nostri dicuntur. Sed alibi dicit Dominus: Unus Pater est vester, qui est in coelis (Matth. XXIII). Si ergo unus est, quomodo plures? vel si plures, quomodo unus? Solutio. Sicut Deus, qui solus vere est, et solus vere bonus est, essentiae et bonitatis suae nomen caeteris impertit, ut ipsa quoque et esse, et bona dicantur; ita et ipse, qui solus vere Pater est omnium creatione, et fidelium regeneratione, paternitatis nomen caeteris concessit. Sciendum est ita, quod Deus Trinitas omnium Pater est creatione et fidelium regeneratione. Deus vero ingenitus solus Pater est Unigeniti per naturam. Angeli vero patres nostri dicuntur auctoritate exempli, ratione beneficii, cura, et providentia. Homines vero patres et natura, et auctoritate exempli et ratione beneficii; et cura, et providentia.

QUAESTIO XVII.

Quae sit latitudo, et longitudo, et sublimitas. Quae sit latitudo dilectionis, quae longitudo aeternitatis; quae sublimitas potentiae, quod profundum scientiae, secundum hoc, quod de Deo exponitur, talis potest esse intelligentia.

QUAESTIO XVIII.

Scire etiam supereminentem scientiae charitatem Christi. Si charitas Christi supereminet scientiae, quomodo potest sciri? si non potest sciri, quomodo orat Apostolus, ut eam sciant discipuli? Solutio. Quae scientia humana non potest comprehendi, per gratiam ex parte cognoscitur, quod ut fiat Apostolus orat.

QUAESTIO XIX.

Ut impleamini in omnem plenitudinem Dei, etc. Nonne minus habebimus quam ipse Deus? quomodo ergo possumus impleri in omnem plenitudinem Dei? quomodo potest aliquis habere plenitudinem Dei, et non esse plenus Deus et aequalis Deo? Solutio. Sensus est, ut sitis pleni Deo, non plenus Deus. Hoc est in plenitudinem omnem impleri; in praesenti habere plenitudinem virtutum, et in futuro plenitudinem gloriae; non enim optat Paulus alicui plenitudinem divinae naturae conferri, sed ut simus pleni Deo in praesenti et in futuro.

QUAESTIO XX.

Unus Dominus, una fides, unum baptisma (Ephes. IV). Quomodo intelligantur? Solutio. Unus Dominus Pater, et Filius, et Spiritus in natura, non in persona. Una fides non in numero, sed genere, quia similis in omnibus, sicut omnium idem volentium dicitur esse eadem voluntas. De fide jam dictum est. Unum baptisma dicitur, quia aequale est, et ejusdem essentiae a quocunque detur, et ideo etiam quia non potest reiterari.

QUAESTIO XXI.

Dedit dona hominibus. David dicit? Accepisti dona in hominibus (Psal. LXVII); si dedit, quomodo accepit? vel si accepit, quomodo dedit: Solutio. Tanquam Deus dedit; accepit non solum in semetipso secundum quod est homo, sed etiam in membris suis, in quibus est, de qua acceptione agit Propheta: unde dicit: Accepisti dona in hominibus.

QUAESTIO XXII.

Quae dona dedit ascendens. Quaeritur quae dona dederit ascendens. Solutio. Spiritum sanctum, et dona etiam, quae non sunt Spiritus sanctus, quae cum dat etiam in ipsis dat Spiritum sanctum, non seorsum dat Spiritum sanctum, et dona ejus, quae non sunt ipse, sed dando Spiritum sanctum dat dona; et dando dona Spiritus sancti donat ipsum. Hoc dico propter eos qui nolunt concedere Spiritum sanctum dari, cum sit immutabilis, sed dona ejus tamen. Tunc enim dicitur Spiritus sanctus nobis dari a Patre, et Filio, et etiam a semetipso, cum cordibus nostris per charitatem hanc virtutem infundit ad hoc, ut diligamus Deum et proximum.

QUAESTIO XXIII.

Cum Christus sit Deus et homo, quaeritur secundum quam naturam dedit dona? Solutio. Secundum eam dedit, ut dicit expositor, secundum quam ascendit, et descendit, et sic secundum quod est homo dedit; quia divinitas, quae est ubique, nec descendit, nec ascendit. Sed hoc videtur esse contrarium praedictis, ubi asserui, quod tanquam Deus dedit, non tanquam homo. Cum ergo legitur, quod tanquam homo vel secundum humanitatem dedit, sic intelligi debet, qui est homo, non quia est homo, sed quia est Deus.

QUAESTIO XXIV.

An Deitas descendit, et quomodo. Item dicit alia expositio, quod Christus secundum Deitatem descendit, et secundum humanitatem ascendit, quod videtur contrarium superioribus. Dictum enim quia divinitas quae ubique est, nec descendit, nec ascendit, hic autem dicitur quod Deitas descendit: quid ergo tenendum est? Solutio. Cum dicitur quod Deus descendit, hoc intelligitur de descensione incarnationis, qua Deus factus est homo. Cum dicitur quod homo descendit, hoc debet intelligi de descensione ad inferos, quae fuit tantum secundum animam, non secundum corpus, quod jacuit in sepulcro, nec secundum Deitatem, quae ubique erat.

QUAESTIO XXV.

In virum perfectum, etc. Quaeritur qua perfectione. Solutio. Nec perfectio potest intelligi vel de toto Christo, id est corpore et capite, vel de singulis membris. Christus enim in se consummatus, in aliis crescit et proficit, sed in futuro tandem perficietur, ut nec viribus, nec numero aliquid superaddatur. Unusquisque etiam tunc erit vir perfectus, tam virtutum consummatione quam corporis statura. Unde sequitur: In mensuram aetatis plenitudinis Christi. Unusquisque enim in ea perfectione resurget, in qua erat, vel ad quam perventurus erat, cum esset triginta annorum; non enim omnes erunt ejusdem magnitudinis vel illius, cujus Christus erat de hac vita exiens.

QUAESTIO XXVI.

Irascimini, et nolite peccare, etc. Permittit Apostolus irasci, quod non potest vitari, sed Dominus prohibet irasci dicens: Quicumque irascitur fratri suo, reus est iudicio (Matth. V). Unde videtur quod illud quod Dominus prohibet, Apostolus permittat. Item dictum est superius: quod nihil prohibetur in Novo Testamento, quod non possit vitari, sicut nec aliquid praecipitur, quod non possit impleri; quod non videtur esse verum, si Dominus prohibet irasci, et nullus possit vitare irasci. Solutio. Primus motus irae, qui non est in potestate nostra, permittitur ab Apostolo: Dominus autem non prohibet primum motum, qui dicitur propassio, sed voluntatem, et propositum nocendi alteri. Aliud itaque permittitur ab Apostolo, et aliud prohibetur a Domino, quod potest vitari gratia adjuvante.

QUAESTIO XXVII.

Quae sint portae mortis et vitae. Nota quod concupiscentia, et timor mundi duae sunt portae mortis, per quas intrat diabolus; sicut timor et amor Dei sunt portae vitae, per quas intrat Christus. Uterque stat ad ostium; et Christus pulsat, et diabolus: sed hostis expellitur, Christus introducitur.

QUAESTIO XXVIII.

Nolite contristare Spiritum sanctum, etc. Quaeritur quomodo quis possit Spiritum sanctum contristare, cum impassibilis sit nec tristitiae passionem possit in se suscipere. Solutio. Quodam tropo usus est in theologia satis usitato; quo ea, quae Deo auctore in nobis fiunt, ipsi attribuuntur; quia illi ergo, quos implet charitate, sicut gaudent de profectibus aliorum, sic contristantur de lapsibus cadentium, dicit Apostolus: Nolite contristare Spiritum sanctum, id est eos in quibus habitat Spiritus sanctus per charitatem.

QUAESTIO XXIX.

Donate invicem, etc. Dicit Scriptura: Nisi dimittamus conservis nostris, quod Deus repetit dimissa; sed quaeritur quomodo Deus repetit? Nunquid iterum puniet Deus pro peccatis pro quibus jam satisfactum est per cordis contritionem, et oris confessionem, et per dignos fructus poenitentiae. Nunquid bis puniet in idipsum? Solutio. Ad hoc, ut aliquis faciat dignos fructus poenitentiae, exigitur ut de caetero non peccet mortaliter; unde quicumque post poenitentiam peccat, inutilem sibi priorem satisfactionem reddit.

QUAESTIO XXX.

Quid bis punire in idipsum? Bis autem punire in idipsum est pro peccato per poenitentiam deleto, nec repetito, in alia vita iterum punire, quod Deus non facit. Si aliquis autem poenitens affligitur pro aliquo peccato et iterum idem repetat; si in hac vita vel in alia pro illo iterum puniatur, hoc non est bis punire in idipsum.

QUAESTIO XXXI.

In odorem suavitatis (Ephes. V), etc. Si mors Christi fuit Deo suavis odor, ergo mortem ejus libenter accepit; ergo non peccaverunt Judaei, qui illum crucifixerunt; quia id fecerunt, quod bonum erat, et Deo placuit. Solutio. Actio Judaeorum mala erat, nec Deo placebat id quod fiebat ab eis; sed passio Christi bonum fuit, et salutis nostrae causa.

QUAESTIO XXXII.

Dies mali sunt, etc. Nonne dies habent esse ex Deo auctore, sicut scriptum est: Tuus est dies, et tua est nox? (Psal. LXXIII.) Quomodo ergo dicuntur mali? Solutio. Pro malitia, et miseria hominum dicuntur dies mali; alioquin quantum ad horarum spatia ordinati sunt, et boni.

QUAESTIO XXXIII.

Nemo carnem suam odio habuit, etc. Nonne viri sancti carnem oderunt, persequuntur, crucifigunt et mortificant, non nutriunt, nec fovent? quomodo ergo verum est, Nemo carnem suam odio habuit? Solutio. Sancti non carnem, sed carnis vitium oderunt, et persequuntur.

QUAESTIO XXXIV.

Propter hoc relinquet homo patrem. Quaeritur quomodo hoc ad Filium Dei pertineat, qui nunquam Patrem deseruit, sed semper cum eo inseparabiliter permansit? Solutio. Quia Filius in forma, qua patri aequalis est, nobis non apparuit, dictus est Patrem deseruisse vel reliquisse; nunquam tamen ab eo recessit: in mundum venit, et Patrem non deseruit.

QUAESTIO XXXV.

Qui uxorem suam diligit. Quaeritur de qua dilectione hic agat; si enim de dilectione, qua diligimus nos mutuo propter Deum, sensus est: Qui diligit uxorem suam, seipsum diligit, id est facit quod sibi utile est: secundum hoc ita posset dicere de quolibet proximo. Solutio. Hoc ideo dicit Apostolus, quia magis instat viro providere uxori quam alii: unde si propter Deum acquirit ei necessaria, et regit, et se diligit, id est, facit quod sibi utile est; quia inde meretur apud Deum.

QUAESTIO XXXVI.

Servi, obedite dominis vestris (Ephes. VI). Hic quaeritur an liceat Christiano servum habere, cum hoc Apostolus permittat. Catholica quoque, et maxime Gallorum Ecclesia hoc recipit. Solutio. Melius esset hujusmodi servitutem non exigere, nec Ecclesia quasi bonum recipit, sed quasi malum tolerat.

QUAESTIO XXXVII.

Filii, obedite parentibus vestris; et vos, patres, nolite ad iracundiam provocare filios. Quaeritur quare Apostolus praecipiat parentibus ut filios diligant, et filiis ut parentes honorent, cum natura ad se mutuo diligendos compellat. Solutio. Naturalis amor non habet meritum, nisi propter Deum fiat: ideo praecipit ut se propter Deum diligant, et sic meritum habeant.

QUAESTIO XXXVIII.

Non est nobis colluctatio contra carnem. Nonne sancti pugnant contra carnem et sanguinem, contra malos homines, vel contra vitia, quae ex carne et sanguine oriuntur? quomodo ergo dicit: Non est nobis colluctatio, etc.? Solutio. Non est nobis colluctatio tantum contra carnem et sanguinem, sed etiam contra daemones.

QUAESTIO XXXIX.

Adversus mundi rectores. Nonne Deus, qui mundum condidit, mundum gubernat, et regit, ut idem sit conditor et rector? quomodo ergo daemones vocat Apostolus mundi rectores. Solutio. Hic nomine mundi signat mundi amatores. Hic est mundus, qui totus in maligno positus est: hic est mundus, in quo non reperitur nisi concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum et superbia vitae: hunc mundum vocat Apostolus tenebras, subjungens harum tenebrarum, et alibi dicens: Fuistis aliquando tenebrae; nunc autem lux in Domino (Ephes. V).

VI. IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES.

PROEMIUM

Paulus et Timotheus, etc. Hanc epistolam scribit Apostolus Philippensibus, qui sunt Macedones. Sunt enim Philippi metropolis civitas in Macedonia, quae est quaedam provincia in Graecia, quam aedificavit Philippus pater Alexandri, vocans eam nomine suo. Hi autem accepto verbo praedicationis ab Apostolo firmi in fide fuerunt, nec pseudo receperunt. Hos ergo munit contra duplex bellum, scilicet tribulationum et pseudopraedicatorum. Est itaque intentio Apostoli in hac epistola cohortari Philippenses ad patientiam contra tribulationes, et ad constantiam contra pseudoapostolos. Modus talis: more solito salutem praemittit. Deinde gratias agit pro eis, implorans eis majora bona, ut virtutibus crescentes ad perfectionem perveniant. Deinde ad patientiam tribulationum monet exemplo suo, et Christi. Postea ut sibi caveant a versutiis pseudoapostolorum. Tandem admonitionem mortalem interserit, et prope finem de gratia, quam sibi Romani per Epaphroditum miserant, se gaudere dicit.

QUAESTIO I.

Quid enim? dum omni modo sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur. Quaeritur quomodo permittat Apostolus malis praedicare evangelicam doctrinam cum alibi scriptum sit: Peccatori dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas (Psal. XLIX)? etc. Item: Non est speciosa laus in ore peccatoris (Eccli. XV). Item: Cujus vita despicitur, restat ut praedicatio ejus negligatur. Solutio. In hujusmodi praedicator increpatur propter se, non propter alios. Non enim sibi prodest, sed aliis quod praedicat: unde laus Dei in ore peccatorum non est speciosa. Tolerandi ergo sunt mercenarii. Unde Dominus: Super cathedram Moysi sederunt Scribae et Pharisei: quae dicunt facite (Matth. XXV), etc. Itaque praedicatores, qui pro veritate praedicant, diligendi sunt; mercenarii, qui ex occasione et temporali commodo veritatem annuntiant, permittendi sunt; fures et latrones, sive lupi cavendi, imo fugiendi sunt.

QUAESTIO II.

Quid eligam, ignoro, etc. Quaeritur quomodo Apostolus dubitet utrum eligat, an manere in carne, an dissolvi et esse cum Christo (Philipp. I), cum sciat quod quanto pugna fortior, tanto corona major. Nonne sciebat majoris meriti esse pugnare quam quiescere? Solutio. Affectus ad utrumque trahebat: idcirco dicit se ignorare quid eligat. Dubitat ergo Apostolus ex affectu, non ex ignorantia. Sed tunc quaeritur: Quomodo dicat multo melius esse dissolvi et esse cum Christo. Solutio. Melius, hic ponitur pro suavius et securius.

QUAESTIO III.

Vobis donatum est non solum, ut in eum credatis, sed etiam ut pro ipso patiamini, etc. Quaeritur an ipsum pati sit bonum, et an sit donum Dei? quod si est, appetendum est. Solutio. A quo est fides credentium, ab eo est tolerantia patientium. Poena autem ipsa in se non est bona, nec propter se appetenda, nec inter dona Dei debet enumerari. Pati tamen pro Christo bonum est et desiderandum; quia magnum habet meritum. Nec Apostolus dicit simpliciter: Vobis donatum est pati; sed sic: Vobis donatum est pro Christo pati.

QUAESTIO IV.

Qui cum in forma Dei esset (Philipp. II). Quaeritur quid hic notet forma. Solutio. Forma aliquando ponitur pro repraesentatione, aliquando pro veritate rei, ut hic: Qui cum in forma Dei esset, id est in veritate divinae essentiae et in aequalitate substantiae; sicut enim homo hominem, canis canem gignit, sic Deus Deum genuit per omnia aequalem, non imparem: unde et Filius dicitur esse hoc, quod Pater est et quoniam hoc potest secundum personam, et naturam intelligi, Augustinus ostendit hujus dicti intelligentiam, dicens: Ideo Filius dicitur id quod Pater est, quia sicut Pater est Deus, sic et Filius, et sicut Pater est omnipotens, sic et Filius, et sicut Pater est immutabilis, sic et Filius. Ideo enim unum, et summe unum sunt Pater et Filius, quorum nulla est diversitas naturae vel voluntatis. Utrumque ergo dicit Scriptura, quod Filius est aequalis Patri, et quod Pater major est Filio, sed hoc secundum formam servi, illud autem secundum formam Dei.

QUAESTIO V.

Et habitu inventus est ut homo, etc. Quot modis aliquid habetur? Solutio. Quatuor modis aliquid alicui accedit, ut habeatur, vel sic ut mutet et non mutetur, ut sapientia; vel sic ut mutet et mutetur, ut cibus; vel sic ut nec mutet nec mutetur, ut annulus; vel sic ut non mutet sed mutetur, non a sua natura, sed a quadam priori forma, ut vestis, quando induitur; non mutat hominem, sed mutatur; non a natura sua, sed accipit speciem et formam, quam dejecta non habuit, secundum quam comparisonem et similitudinem intelligitur incarnatio: sic enim forma servi accessit ad formam Dei, ut eam non mutavit vel convertit, sed ipsa forma servi est mutata, non a natura sua, sed in excellentiorem et digniorem statum, quam prius fuerat. Hoc ergo totum, quod Augustinus dicit de habitu, ideo adducit ut ostendat, quod quando Verbum caro factum est non est mutatum vel conversum in hominem; sicut nec homo mutatur in vestem, quando ea induitur. Hoc autem, quod quidam addunt de suo, quod sicut homo quando induitur veste sua, non fit aliquid; sic nec Deus, quando formam servi accepit, factus est aliquid: hoc, inquam, non habent ex verbis Augustini, nec alterius sancti, cum sit falsum: si enim in omnibus volunt tenere similitudinem adductam de veste, oportet eos concedere, quod sicut homo non fit vestis, quando ea induitur; ita nec Deus homo, quando forma se servi induit, factus sit. Si enim Christus non est nisi id quod fuit ab aeterno, nullum esse habuit commune cum matre: ergo non consubstantialis matri; quia nullum substantiale dicitur de utroque. Dum enim dicitur: Christus est homo, et Virgo mater Domini est homo, non idem significatur, hoc nomine, homo, secundum hos novos haereticos. De his plenius dictum super Epistolam ad Romanos.

QUAESTIO VI.

Qui humiliavit semetipsum factus obediens, etc. Quaeritur an Christus aliquid meruit. Solutio. Nobis, non sibi meruit. Nos enim per ejus meritum facti sumus digni vita aeterna; ipse vero per mortem suam sibi non acquisivit aliquid, quo prius dignus non erat. Dicitur tamen potest: Vere per humilitatem passionis meruit claritatem resurrectionis, scilicet impassibilitatem et immortalitatem. Non dico quod Christus, nisi moreretur, immortalis et impassibilis non fieret; sed dico quod tale meritum tali praemio erat dignum.

QUAESTIO VII.

Quaeritur quomodo simul in eadem anima potuerit esse summa beatitudo et tristitia: ante enim passionem haec duo fuerunt in Christo. Quod enim ibi fuerit beatitudo secundum mentem ex quo fuit homo, credendum est: alioquin, quomodo esset verus Deus, non video. Item quod ibi fuerit tristitia constat, cum ipse dicat: Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. XXVI). Solutio. Sicut in Paulo fuit vis inferior et vis superior, sic in Christo fuit vis inferior, animae scilicet motus, vel affectus quidam, qui mortem horrebat: ratio tamen superior in sua beatitudine libera vigeat. Non enim affectus carnis in ipso, sicut in caeteris, rationem impediabat in aliquo, ut minus divinitate contemplaretur.

QUAESTIO VIII.

Item quaeritur quomodo majorem beatudinem non habuit post resurrectionem, quando immortalitatem et impassibilitatem induit? Solutio. Non tunc habuit plus quantum ad mentem, sed quod prius habuit, tunc quietius possedit, sicut rex quietius et securius regnum suum possidet cessantibus infestare inimicis.

QUAESTIO IX.

Propter quod donavit, etc. Nonne prius habuit nomen, quod est super omne nomen? Quomodo ergo dicit, Propter quod donavit? non solum enim secundum quod Deus est, datum est ei hoc nomen ab aeterno secundum naturam, sed etiam secundum quod est homo a sui conceptione datum est illud homini assumpto secundum gratiam. Solutio. Tunc res dicitur fieri, quando innotescit: quod enim prius habuit, tunc primum post resurrectionem hominibus et daemonibus innotuit.

QUAESTIO X.

Item quaeritur cui datum sit hoc nomen, an Deo, an homini? Solutio. Augustinus dicit quod homini et non Deo datum est nomen quod est super omne nomen (Philipp. II), scilicet ut sit Deus et Filius Dei per gratiam non participationis, sed unionis, et totum habeat homo assumptus per gratiam, quod habet Deus genitus per naturam. Per gratiam itaque homo habet, ut sit filius, non filius gratiae, sed filius naturae. Aliter dicit Ambrosius quod Deo non homini datum est nomen, quod est super omne nomen.

QUAESTIO XI.

Sed nunquid Augustinus, et Ambrosius, super hoc contraria sentiunt? Solutio. Alia est donatio gratuita, de qua Augustinus; alia naturalis, de qua loquitur beatus Ambrosius. Datum est homini, ut sit Deus per personalem unionem statim in sui conceptione: quando enim Deus factus est homo per dignationem, et homo factus est Deus per gratiam, non Deus adoptivus, sed Deus naturalis, Deus aeternus, Deus omnipotens. Deo autem genito datum est ab aeterno esse Deum per naturam. Itaque nulla est in intelligentia contrarietas inter doctores veritatis.

QUAESTIO XII.

Qui spiritui servimus Deo, etc. (Philip. III.) Quaeritur qua servitute. Nota quod servitus, quae soli Deo debetur, dicitur latria; unde et idololatra, qui Dei culturam exhibet idolis, et abominatio dicitur idololatria, et domus idolum, et sacrificium idolothyum. Sed servitus, qua per charitatem jubemur servire invicem, Graece dulia dicitur: utraque vero servitus sermone Latino nuncupatur.

QUAESTIO XIII.

Hebraeus ex Hebraeis, secundum legem Pharisaeus. Quaeritur unde dicti sint Hebraei. Solutio. Hebraei dicuntur ab Heber, non ab Abraham, ut visum est beato Augustino aliquando, quod postea retractavit: quod inde patet, quia ipse Abraham est Hebraeus in quodam loco dictus: quod non esset, si hoc nomen ab ipso derivatum esset. Item Abraham interpretatur pater multarum gentium; Hebraei, transeuntes. Constat ergo verum esse quod Hebraei non ab Abraham dicti sunt, sed ab Heber: qui solus in divisione linguarum Hebraicam retinuit linguam.

QUAESTIO XIV.

Secundum justitiam, quae in lege est. Quaeritur quomodo dicat se conversatum secundum justitiam, quae in lege est, sine querela, cum alibi dicat se cum aliis in desideriis carnis, dum esset in lege, ambulasse, unde et filium irae se nominat? Solutio. Utrumque verum est, et quod secundum desideria carnis ambulavit, et tamen secundum justitiam, quae in lege erat, quae timore poenae, non amore servire facit; quae manum, non animum comprimit, conversatus sit sine querela: talis erat justitia in lege.

QUAESTIO XV.

Non habens justitiam meam, etc. Nonne Deus legem dedit, et ei obedire praecepit? quomodo ergo justitiam, quae est ex lege, dicit suam? Solutio hujus quaestionis in superioribus continetur. Dum enim erat in lege quaerens ex operibus legis justificari: in hoc quod credebat propriis viribus posse adimplere ipsam legem, justitiam legis suam faciebat.

QUAESTIO XVI.

In fide ad cognoscendum, etc. Hoc de fide non habente tempus operandi intelligitur, sed diligere nonne est opus fidei? Sed fides sine dilectione, postquam aliquis est adultus, nunquam valet. Quomodo ergo dicit expositor quod hoc debet intelligi de fide non habente tempus operandi, quod ipsa valeat ad Deum cognoscendum, et ad alia? Solutio. Hoc ideo dicitur, ne quis putet sufficere hoc ad salutem, scilicet credere, et habere fidem sine operibus, cum habet bene operandi facultatem.

QUAESTIO XVII.

Quorum nomina sunt scripta, etc. Quaeritur quid sit liber vitae. Solutio. Liber vitae est praedestinatio Dei, in qua omnes salvandi scripti sunt, vel saltem per solam praedestinationem, vel etiam per justitiam et praedestinationem.

QUAESTIO XVIII.

Gaudete in Domino semper (Philipp. IV), etc. Dicit expositor quod gaudium in saeculo, et gaudium in Deo contraria sunt, nec in eodem simul esse possunt. Sed nonne aliquis est qui divisus est, et partim gaudet in saeculo, et partim in Domino, sicut partim diligit mundum, et partim diligit Deum? Solutio. Illo gaudio dicitur quilibet gaudere, quod in illo cognoscitur praeponderare, et illam partem hominis interioris quam occupat gaudium mundi, non tenet gaudium quod est in Domino, quia non possunt esse in eodem circa idem.

QUAESTIO XIX.

Petitiones vestrae innotescant apud Deum, etc. Nonne Deus omnia plene et perfecte novit antequam eveniant? quomodo ergo dicit Apostolus, Ut petitiones innotescant apud Deum? Solutio. Sensus est: Petitiones vestrae adeo sint vehementes et non tepidae, ut dignae sint exaudiri et impleri. Cum enim adimplentur, nobis innotescunt, quod ad Deum perveniunt.

QUAESTIO XX.

Dicit expositor quod angeli offerunt orationes nostras Deo: ideo quaeritur qualiter haec oblatio sit intelligenda. Solutio. Salva reverentia secretorum, dicimus quod ab angelis nostras orationes Deo offerri, nihil aliud est quam per eos dignas fieri, ut a Deo exaudiantur. Item angeli medii sunt inter nos et Deum: sicut enim divina secreta nobis annuntiant, sic ea, quae apud nos hic aguntur, Deo nuntiare dicuntur.

QUAESTIO XXI.

Sed cum Deo sua perfectio ad omnia cognoscenda sufficiat, quaeritur ad quid angeli ei aliquid nuntiant? Solutio. Non ut eum doceant, sed ut aeternam et incommutabilem veritatem ejus consulant, et ut sciant quid sibi sit faciendum, quid, et quibus et quando sit annuntiandum.

QUAESTIO XXII.

Non quaero datum, sed fructum, etc. Quaeritur quid distet inter datum et fructum. Solutio. Datum vocat id quod datur, ut cibus, nummus, vestis. Fructus vero intentio datoris: quae ideo dicitur fructus, quia secundum eam opus iudicatur utile et fructiferum. Vel fructum vocat mercedem ipsam. Unde opus bonum dicitur flos, ex quo fructus aeternae vitae nascitur. Nota quod per corvum, qui pavit Eliam, intelligitur donum, ubi opus bonum fuit sine intentione bona. Per viduam, quae eundem prophetam pavit, intelligitur fructus; ubi fuit bonum opus cum intentione bona.

VII. IN EPISTOLAM AD COLOSSENSIS.

PROEMIUM

Paulus apostolus, etc. Hanc epistolam scribit Apostolus ad Colossenses, qui sunt Asiani: quibus non ipse Apostolus praedicavit, sed ejus discipuli, scilicet Archippus et Epaphras. Sed Archippus ministerium in eos acceperat; Epaphras vero ex eis oriundus fuit, et ab Apostolo instructus doctrinam Archippi confirmavit. Postea vero pseudoapostolis supervenientibus, et carnales observantias praedicantibus, in dubium illis venerat quibus esset credendum. Unde Apostolus, cujus auctoritas celebris erat, quasi medius judicat, quae pars potius sit tenenda, scribens eis ab Epheso. Intentio itaque Apostoli est in hac epistola confirmare Colossenses in ea fide et doctrina, quam a discipulis ejus acceperunt, et non in aliquo praeter Christum spem ponendam esse docet. Modus tractandi talis est: more solito salutem praemittit; deinde gratias agit de bonis eorum, fidem et dilectionem eorum commendans. Orat ut perficiantur in Christo, cujus beneficia, et secundum utramque naturam primatum commendat, et post ministerii sui dignitatem commemorat, et monet ne per philosophiam, vel legis caeremonias seducti a Christo recedant. Tandem omnes simul, et separatim, scilicet sexus, et aetates, et conditiones moraliter instituit. In fine monet Archippum sollicitum esse ministerii sui.

QUAESTIO I.

Gratias agentes, etc. Dicit expositor quod hic incipit Apostolus ostendere quod lex non prodest, sed nocet. Nonne lex bona, et a Deo data, et non solum non nocuit, sed profuit in statu suo? quomodo ergo verum est quod non prodest, sed nocet? Solutio. Verum est quod lex ante gratiam profuit; sed post gratiam inutilis fuit. Cui solutioni sic objicitur: Nonne lex modo perhibet testimonium veritati, et per illam illuminamur in cognitione Deitatis? ergo etiam nunc tempore gratiae nobis prodest lex. Quomodo ergo verum est: Lex non prodest, sed nocet? Solutio. Lex lecta, et spiritualiter intellecta prodest, et non nocet: secundum vero litteram observata non prodest, sed nocet.

QUAESTIO II.

Qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum. Quaeritur quid vocet sortem, cujus participes facti sumus. Solutio. Futuram haereditatem, quae sorte, id est divina gratia et voluntate, sine meritis datur, hic vocat Apostolus sortem.

QUAESTIO III.

Item quaeritur quomodo sine meritis futura haereditas detur sanctis, cum per fidem, et dilectionem, et bona opera eam mereantur. Solutio. Sine meritis praecedentibus fidem intelligendum est, non sine subsequentibus: quae sunt ex gratia, et ideo non excluduntur, cum dicitur quod sola gratia datur futura gloria. De his jam diximus superius.

QUAESTIO IV.

Transtulit nos in regnum Filii. Quaeritur quid dicat regnum Filii Dei. Solutio. Regnum coelorum, vel Filii, pluribus modis accipitur, scilicet pro futura gloria, ut ibi: Adveniat regnum tuum (Matth. VI); vel pro praesenti Ecclesia, ut ibi: Cum tradet regnum Deo et Patri (I Cor. XV); vel pro fide Christi, ut ibi: Regnum Dei intra vos est (Matth. XII); vel pro sacra Scriptura, ut ibi: Auferetur a vobis regnum coelorum, et dabitur genti facienti fructum (Matth. XXI).

QUAESTIO V.

Filii dilectionis suae. Nonne Spiritus sanctus est dilectio, qua Pater diligit Filium, et Filius Patrem, et Christus est filius dilectionis? Videtur ergo, quod sit filius Spiritus sancti: quod fides non recipit. Solutio. Dilectio communiter accipitur pro divina natura, sive substantia, sive essentia, cum dilectionis filius esse praedicatur. Est enim Filius naturae, substantiae, et essentiae Patri consubstantialis, et coessentialis. Quid autem dilectio significet, cum dicitur: Spiritus sanctus est dilectio, qua Pater diligit Filium, et e diverso alibi expositum est. De redemptione item, et imagine, et de eo quod Christus dicitur caput Ecclesiae, jam dictum: nec oportet, ut acta agamus.

QUAESTIO VI.

Quaeritur autem an Christus secundum humanitatem fuerit caput sanctorum incarnationem praecedentium. Videtur quod sic: sed qui nondum secundum humanitatem erat, quomodo potuit esse caput eorum? Vel si, quomodo potuerunt habere, quod nondum caput erat? Solutio. Christus etiam secundum humanitatem potest dici caput eorum qui fuerunt ab Abel, quia per fidem futuri omnes salvati quotquot salvati sunt. Nota quod Christus ejusdem naturae esse cum Patre praedicatur, ubi filius dilectionis esse ostenditur. Ubi vero imago, non solum ejusdem substantiae identitas, sed etiam personalis proprietas insinuatur. Ubi primogenitus omnis creaturae esse dicitur, ibi Patri coaeternus asseritur. Ubi quod omnia per ipsum condita sunt legitur, omnipotentia ipsius declaratur. Ubi dicitur quod omnia in ipso constant (Coloss. I), immensitas ejus manifestatur, cujus aeternitas in Joanne insinuatur, ubi scriptum est: In principio erat Verbum (Joan. I); et personalis proprietas cum subjungitur: Et Verbum erat apud Deum (ibid.); et substantiae identitas, cum dicitur: Et Deus erat Verbum (Joan. I). Est itaque Filius Patri coaeternus, consubstantialis, omnipotens; alius in persona, idem cum Patre omnium creaturarum principium.

QUAESTIO VII.

Et ipse, Christus scilicet, est caput Ecclesiae. Dicitur quod Ecclesia coepit primo ab Abel, qui primus fuit justus, sed nonne Adam fuit justus? Creditur enim quod post lapsum per poenitentiam, et fidem sit justificatus: quare ergo non dicitur Ecclesia incoepisse ab Adam? Solutio. Ab Adam maculam originalis peccati contraxit Ecclesia, ab Abel nullam, et ideo ab Abel melius incoepisse dicitur quam ab Adam; quia Scriptura de peccato Adam, et non de justitia facit mentionem, et de justitia Abel, et non de peccato. Christus ergo semper caput omnium, qui fuerunt ab initio, sicut eorum, qui secuti sunt eum: per quem solum accessum habemus ad Patrem.

QUAESTIO VIII.

Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam, et inanem fallaciam (Coloss. II), etc. Nonne cognitio rerum naturalium, quam tradiderunt philosophi, utilis fuit ad Dei invisibilia cognoscenda? Per visibiles enim rerum visibilium formas, quarum doctrina docetur in mathematica, venit ad invisibiles rerum visibilium causas, quas docet physica: per quas venit ad cognoscendas invisibiles substantias, et invisibilium substantiarum invisibiles naturas. Quomodo ergo Apostolus talem cognitionem vocat inanem fallaciam? Solutio. Apostolus non reprehendit philosophos de hoc, quod naturas rerum inquirebant; sed de hoc, quod potentiam Dei cum sit infinita, sub causis naturalibus coarctare conabantur, dicentes Deum nihil facere contra naturam. Unde Deum creaturam fieri, virginem parere, mortuum revivere, dicebant esse impossibile. Hunc ergo errorem eorum jure reprehendit Apostolus: non veram, quam habebant, de naturis cognitionem.

QUAESTIO IX.

In quo habitat omnis plenitudo divinitatis. Cum una et simplex plenitudo divinitatis sit, quomodo dicat omnis plenitudo divinitatis, cum omnis soleat colligere multitudinem? Solutio. Omnis plenitudo divinitatis dicitur, ut I otetur: quod omni modo inhabitandi ibi est, etiam personaliter. Vel aliter: Omnis plenitudo dicitur ut insinuetur quod in ipso est plenitudo non solum scientiae, sed etiam potentiae et bonitatis. In quo destruitur error eorum qui dicunt quod homo assumptus habet omnem scientiam per gratiam, quam habet Verbum per naturam, sed non omnem potentiam.

QUAESTIO X.

Plenitudo divinitatis corporaliter. Cum divinitas sit incorporea, quaeritur quomodo possit habitare corporaliter in Christo. Solutio. Corporaliter dicit, id est, complete, solide et veraciter, respiciens ad legales figuras, quae fuerunt umbra futurorum, quarum corpus, id est, impletio et veritas est Christus. Vel aliter: Corporaliter non significat naturam rei existentis, sed potius modum existendi. Sicut enim corpus sic habet esse naturaliter in uno loco, quod simul non potest esse in alio: sic plenitudo divinitatis habet esse in homine assumpto: quo modo in nulla alia est creatura. In omni creatura est per essentiam, in justis per gratiam, in solo Christo secundum personalem proprietatem. Hoc est ergo Deitatem habitare in Christo corporaliter, id est personaliter. Sicut corpus est in pluribus locis, simul non corporaliter sed spiritualiter. Hoc dicens non nego veritatem, et essentiam corporis Dominici esse simul in pluribus altaribus, sed per hoc insinuo quod modum illum existendi non habet communem corporibus aliis, vel ex natura corporis, sed potius communem cum spiritu, non creato, sed increato. Utrumque mirum, et verum; quod spiritus creatus alicubi est corporaliter, et corpus Christi sacramentale in pluribus locis spiritualiter.

QUAESTIO XI.

Delens chirographum decreti, quod erat contrarium vobis, etc. Quaeritur quid vocet decretum, quid chirographum. Solutio. Decretum nominat vel ipsam legem Moysi, vel Dei praeceptum, quod primo homini dedit in paradiso, dicens: De ligno scientiae boni et mali ne comedas (Gen. II); chirographum utriusque decreti violati memoriam: omnium autem culparum chirographa deleta sunt fuso sanguine sine culpa.

QUAESTIO XII.

Quae sunt umbra futurorum, corpus autem Christi. Quaeritur quomodo distinguatur umbra, corpus, spiritus. Solutio. Aliud est umbra, aliud corpus, aliud spiritus: quae tria aliis nominibus dicuntur figura, res, veritas, ut idem sit umbra et figura; idem corpus et res; idem spiritus et veritas. Legales caeremoniae umbra, et figura futurorum dicebantur. Sacramenta gratiae corpus, sive res illarum umbrarum vel figurarum sunt: spiritus vel veritas dicitur gratia spiritalis scilicet quam conferunt sacramenta Novi Testamenti, et significant: sacramenta vero Veteris Testamenti, tantum gratiam spiritualem significant, et non conferunt: et haec differentia inter haec et illa sacramenta. Item sciendum est quod illa, quae tempore legis fuerunt praecepta, nunc tempore gratiae non sunt praecepta; sed tantum veritatis testimonia, unde tunc peccatum erat non observare etiam unum. Nunc autem non est peccatum ea non custodire; imo qui custodit, offendit.

QUAESTIO XIII.

Mortificate membra vestra (Coloss. III), etc. Quaeritur quid, vel quae vocet membra, quae sunt mortificanda. Nunquid oculus, manus, pes sunt mortificandi? Solutio. Membra hic vocat Apostolus concupiscentiam membrorum, sicut ipse subjungit, et exponit fornicationem, etc.

QUAESTIO XIV.

Avaritiam, quae est idolorum servitus, etc. Nonne aliud est avaritia, aliud idololatria? quomodo ergo avaritiam vocat idolorum servitatem? Solutio. Ideo avaritiam comparat idololatriae, quia non est dispar malitia. Sicut enim idololatra colit truncum, sic avarus nummum. Et sicut idololatra nititur auferre Deo honorem suum, sic avarus res quas Deus communiter pro omnibus creavit, sibi usurpat soli.

QUAESTIO XV.

Exspoliantes veterem hominem, etc. Quaeritur quid hic vocet veterem hominem. Solutio. Dicitur quandoque vetus homo Adam primus homo, qui peccando se, et totam posteritatem suam induit tunica vetustatis. Dicitur quandoque vetus homo, quilibet homo, qui portat imaginem terreni; quandoque vero dicitur vetus homo ipsa vetustas, quae consistit in culpa et in poena; quandoque vetus homo habitus vitiorum nuncupatur, ut hic, secundum expositorem.

QUAESTIO XVI.

Et induite novum hominem. Quaeritur similiter quid hic vocet novum hominem? Nam novus homo quandoque dicitur Christus, a quo est omnis novitas; quandoque novus homo dicitur quilibet in Christo renovatus; quandoque etiam habitus virtutum; quandoque specialiter mens rationis. Sed superius, quod homo interior vocatur, mens, dictum est; hic autem dicitur quod mens interior dicitur novus homo: quod videtur esse contrarium, cum aliud sit novus homo, aliud interior, ut jam ostensum est. Solutio. Dicit expositor quod novum hominem vocat rationalem mentem, nec est contrarium ad id quod superius dictum est, quod mens interior homo dicitur: idem enim propter diversas proprietates diversa sortitur vocabula.

QUAESTIO XVII.

Qui renovatur in agnitionem Dei secundum imaginem ejus, etc. Item quaeritur quomodo mens dicatur renovari secundum imaginem Dei, cum ipsa sit imago Dei, nunquid renovari potest secundum seipsam? Solutio. Eadem est imago quae renovatur, et illa secundum quam renovatur, sicut dicimus aliquem mortuum esse secundum corpus, id est corpore non secundum spiritum. Mens itaque secundum semetipsam, id est in semetipsa renovatur. In Epistola tamen ad Ephesios dicitur, quod ipsa renovatio fit secundum Deum: ideo secundum Deum, ne secundum creaturam esse dicatur. Per talem enim renovationem Deo consimilis et conformis efficitur: ideo secundum ipsam esse dicitur. Nota quod haec imago, quae in cognitione Dei renovatur, aequae in viro et in femina invenitur: quae alia est ab illa, de qua superius dictum est: Vir est imago Dei, et mulier viri.

QUAESTIO XVIII.

Donantes vobis metipsis, si quis adversus aliquem habet querelam. Hoc idem praecepit Dominus, dicens: Debitoribus vestris dimittite (Matth. VI), sed quid est quod a nobis dimitti possit? quod est debitum, quod a nobis possit exigi ab illo, qui nobis injuriam intulit? Solutio. Hoc est dimittere injuriam illatam, pro nobis nullo modo satisfactionem propter injuriam postulare: quaedam alia super hoc alibi a nobis dicta sunt.

QUAESTIO XIX.

Dicit expositor quod qui ab illicitis abstinet laudem habet; qui vero a licitis temperat, laudem et praemium quasi diceret: Ille vitat poenam, hic etiam meretur coronam. Sed nonne etiam ille, qui abstinet ab illicitis, non solum laudem, sed etiam mercedem habet? Solutio. Qui abstinet ab illicitis semper vitat poenam, sed non semper meretur coronam, nisi tunc tantum, quando tentatur et impugnatur.

QUAESTIO XX.

Omnia in nomine Domini facite. Per omnia, non intelligit nisi bona, quae sunt a nobis facienda. Unde quaeritur an omnia facienda praecipiat propter Deum fieri. Nunquid ex praeceptis constringor dare pallium meum pauperi, quem indigere video, et sciam hoc Deo placere. Nam si dimitto, videor contemnere: quod scio illum velle fieri. Solutio. Sic debet intelligi: Omnia facite in nomine Domini, id est nihil contra Deum faciatis, et in bonis non gloriam vestram, sed Dei quaeratis. Non tamen in omnibus quae agimus meremur; quia quaedam sunt indifferentia, ut sedere, stare, spiritum ducere, manum claudere, oculos aperire, et hujusmodi. Quaedam vero talia sunt, quae sic habent meritum, si fiant; et non sint peccatum, si non fiant, ut pallium dare pauperi, et omnia vendere, et dare pauperibus: quod perfectorum est, qui nudi Christum sequuntur.

QUAESTIO XXI.

Dicite Archippo: Vide ministerium quod accepisti in Domino, ut illud impleas (Coloss. IV). Quaeritur an subditi praelatos monere possint. Solutio. Ecce auctoritas, ut subditi praelatos moneant, ne pigri sint in praevidendis his, quae ad salutem spectant.

VIII. IN EPISTOLAM I AD THESSALONICENSES.

PROEMIUM

Paulus et Silvanus, etc. Hanc epistolam scribit Apostolus Thessalonicensibus. Thessalonica metropolis est Macedoniae, quae est provincia Graecorum. Thessalonicenses ergo sunt Macedones, sive Graeci, qui ab Apostolo conversi, et nec per tribulationes, nec per pseudopraedicatores potuerunt moveri a fidei veritate. Hos collaudat Apostolus, quia tantae fidei imbiberant spiritum, ut spe etiam futurorum a civibus suis non credentibus pericula devoto animo pro nomine Christi sustineret. Erant tamen aliqui inter eos otiosi, et curiosi; aliqui etiam minus recte de resurrectione sentientes, et ideo nimis de amicorum morte tenere dolentes. Hos ergo corrigit Apostolus in hac epistola, et monet perfectos non cedere adversis, et pseudoapostolis, et ut alios corrigan. Scripsit autem ab Athenis. Et est intentio Apostoli in hac Epistola pravos et incorrectos corrigere, et bonos ad perseverantiam, aliorumque correctionem cohortari. Modus talis, more suo salutem praemittit: qua praemissa de bonis eorum gratias agit, commemorans non fidem et opera, sed etiam conversionis modum et malorum sustinentiam ut ad perseverandum provocet; de suis quoque laboribus, et Evangelii veritate, et prudenti inter eos conversatione, et quanto affectu desideret eos videre interserit. Deinde pravos, ut a luxuria, et otio, et curiositate contineant, obsecrat, et mortuos resurrecturos confirmat. Circa finem est moralis instructio. Dicit itaque Paulus et Sylvanus, etc. Timotheus, etc. Nota quod mos erat Apostoli eos in salutatione sibi adjungere, qui secum apud illos vel fuerant, vel futuri erant.

QUAESTIO I.

Deo vivo et vero, etc. Quaeritur quare dicat, vero. Solutio. Unus est naturaliter Deus; multi participatione: ad quorum differentiam dicitur verus Deus, utpote si ex se non aliunde Deus est. Alii enim non ex eo quod sunt, dii sunt, sed ex eo quod acceperunt.

QUAESTIO II.

Pervenit enim ira Dei super illos. (I Thess. II). Quaeritur quomodo propter peccata sua ira Dei, et poena super eos pervenerit, id est ante mortem. Nunquid poena aeterna allevatur per poenam temporalem? si enim non allevatur, videtur Deus immisericors, qui hic punit, et ibi. Item, si allevatur aeterna per temporalem, videtur quod talis poena non procedat ex ira Dei, sed ex misericordia; et ideo non ira, sed misericordia dicenda. Solutio. Magna quidem Dei misericordia est per poenam temporalem vocare ad poenitentiam; sed ipsi nolentes poenitere, Dei misericordiam vertunt sibi in iram, et poena inflictata, quae potuit esse salutis medium, fit illis aeternae poenae initium.

QUAESTIO III.

Festinamus videre faciem vestram cum multo desiderio, etc. Dicit expositor in quo mala eis fierent; sed quaeritur quomodo ex praesentia Doctoris fierent mala discipulis: cum potius bona quam mala ex ea fieri videantur: unde ipse desiderabat videre eos propter utilitatem praesentiae suae, scilicet ut eos confirmaret, et ea quae deerant, superadderet. Solutio. Major corona, et laudabilior victoria, si starent immobiles, absente magistro: tamen Apostolus humane timuit ne caderent, et ideo ad eos venire desiderabat.

QUAESTIO IV.

In adventu ejus, scilicet Domini. Quaeritur in quo adventu. Solutio. Triplex est adventus Domini, unus in carnem, unus in spiritu, unus in carne. In carnem venit factus homo. In spiritu venit quando Spiritum suum spiritui nostro infudit, ipsum sanans et justificans. In carne veniet in judicio. Occulte etiam venit unicuique in morte, vel ut eos purget, vel ut januam regni aperiat: malis, ut eos puniat.

QUAESTIO V.

Ut non contristemini sicut caeteri, qui spem non habent. (I Thess. IV). Quaeritur an contristari et flere pro morte amicorum sit peccatum, cum Apostolus dicat: Ut non contristemini? Solutio. Necessesse est ut cum mors occupat dilectum, ut contristet dilectionis affectum; non ergo culpa, si contristemur necessitate amittendi; si consolamur spe recipiendi: unde Apostolus non dicit simpliciter, ut non contristemini, sed ait, ut non contristemini sicut caeteri, qui spem non habent, quasi diceret: Licet contristari, sed cum spe.

QUAESTIO VI.

Quaeritur quomodo Dominus flebat Lazarum mortuum continuo, eo jubente, victurum? Solutio. Non mortuum, sed mortem, quam non meruit peccando, deflebat: ad quam Lazarus, et miserias mundi iterum erat revocandus: et inde Dominus est motus

QUAESTIO VII.

Quaeritur an orationes, eleemosynae, sacrificia altaris, omnibus prosint, pro quibus fiunt. Solutio. His solum prosunt praedicta post mortem, qui ita vixerunt ante mortem ut digni sint, ut haec utilia sint eis post mortem: his enim, qui sine fide per dilectionem operantem ab hac vita exierunt, non prosunt; quia hic viventes salutis pignore caruerunt, scilicet ad salutem.

QUAESTIO VIII.

Cum Christus omnia possit, quaeritur cur fidelibus suis non donaverit statim immortalitatem, ut omnino mortem nunquam experirentur. Solutio. Si hoc fieret, carni quidem daretur quaedam felicitas, sed fidei minueretur fortitudo. Nemo tunc ad Christi gratiam propter futuram vitam festinaret; sed tamen propter mortis molestiam fugiendam, et sic quodammodo delicate crederetur in Christum. Ubi igitur tunc esset gloriosus triumphus martyrum?

QUAESTIO IX.

Et eos qui dormierunt. Quaeritur, cum Christum, qui jam vivit, dicat mortuum, cur fideles mortuos non mortuos, sed dormientes appellat? Solutio. Ideo dicit Christum mortuum, et surrexisse, ut, dum hoc audimus, idem speremus, scilicet nos resurrecturos per virtutem Deitatis. Electos vero ideo dicit dormientes; quia nemo tam facile potest excitari a sommo, quam facile eos omnes excitabit Deus a sommo mortis.

QUAESTIO X.

In voce archangeli, etc. De hac voce quaeritur, an materialis erit. Solutio. Dicunt quidam quod materialis erit ministerio angelorum formata, sicut illa materialis fuit, quae audita est baptizato Domino, quae ideo dicitur Dei; quia efficaciam ei dabit Deus, ut per illam mortui resurgant. Alii dicunt, quod aliquod evidens signum erit. De incerto ambigua solutio. Omnia enim futura in novissimo, nobis incerta.

QUAESTIO XI.

Deinde nos, qui vivimus. Quaeritur quomodo dicat Apostolus, quod illi primi resurgent, qui jam dudum mortui fuerunt, et deinde illi, qui tunc vivi inventi fuerint, cum ipse alibi dicat; quod resurrectio erit in ictu oculi et in momento (I Cor. XV); ubi nec prius, nec posterius sit aliquid, sed omnia simul? Solutio. Potest dici, quod ideo simul fieri dicitur mortuorum resurrectio, quia parva mora erit.

QUAESTIO XII.

Quaeri autem solet utrum illi, quos vivos inveniet Christus, sint morituri, an sine morte ad immortalitatem transituri? Solutio. De hoc nihil certum habemus; videtur tamen quibusdam, quod in ipso raptu moriantur, et reviviscant, cum alibi dicat Apostolus: in Christo omnes vivificabuntur (I Cor. XV), et alibi: quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur (ibid.). Nec incredibile hoc videri debet, cum in momento, et in ictu oculi, communis et generalis resurrectio futura esse credatur.

QUAESTIO XIII.

Rapiemur obviam Christo in aera. Quaeritur an id de omnibus dicatur? Solutio. Boni quasi leves Christo occurrent in aera; mali vero quasi ponderosi non obviam in aera Christo, sed terrae, quam semper amaverunt, adhaerebunt. Nota quatuor esse genera eorum, qui ad iudicium venient; quidam enim venient, ut iudicent tantum, ut valde boni, non ut iudicentur, de quorum salute constat. Alii sunt minus perfecti, de quorum salute nondum constat; hi venient ad iudicium, ut iudicentur. Sic malorum duo sunt genera; alii venient ad iudicium, ut iudicentur, ut minus mali de quorum damnatione non constat. Alii vero, non ut iudicentur; quia jam iudicati sunt, quia de eorum damnatione jam certum est. Quare ergo venient? nunquid ut iudicent? absit! Quare ergo? ut audiant cum diabolo. Ite, maledicti in ignem aeternum (Matth. XXV), etc. De modo iudicii jam dictum est in prima epistola ad Corinthios; quomodo scilicet sancti iudicaturi, an sola comparatione, an etiam potestate.

QUAESTIO XIV.

Dies Domini sicut fur in nocte ita veniet (I Thess. V), etc. Cum nemo sciat, an die, an nocte Dominus venturus sit ad iudicium, quaeritur quomodo Apostolus tempus adventus Domini vocet diem. Solutio. Dies in tali loco non ponitur pro illuminatione aeris sicut alibi; sed pro revelatione, id est manifestatione, quia tunc omnia manifestata erunt. Sciet enim unusquisque, quare se, vel alium Dominus salvet vel damnet.

QUAESTIO XV.

Sine intermissione orare. Quaeritur quomodo hoc praeceptum Apostoli impleri possit. Quis enim potest semper orare? Nonne oportet quandoque dormire? Solutio. Sic intelligitur: Sine intermissione certarum horarum. Vel per orationem intelligitur sanctum desiderium, et pius affectus, et sic justus nunquam desinit orare, nisi desinat justus esse; qui enim semper bene agit, semper bene orat.

IX. IN EPISTOLAM II AD THESSALONICENSES.

PROEMIUM

Paulus, et Silvanus (II Thess. I), etc. Hanc Epistolam scribit Apostolus Thessalonicensibus. Orta enim apud eos graviore tribulatione monet eos ad patientiam, ostendens justum Dei iudicium, ut boni gloriam consequantur, mali poenam. Et quia in prima epistola quaedam dicit de Adventu Domini et de resurrectione mortuorum, unde putabatur dies Domini instare; nunc alteram scribit epistolam, in qua significat, licet obscure (nec enim aperte potest), de abolitione regni Romani, de Antichristi apparentia, et damnatione, et de quorundam fratrum inquietudine. Scribit etiam non instare diem Domini sicut occasione prioris Epistolae quibusdam videtur. Est itaque intentio Apostoli in hac epistola, bonos et quietos ad patientiam movere, et inquietos corrigere; et quae obscure dixerat in priori epistola, hic aliquatenus aperire. Modus talis, primo salutatur, deinde gratias agit de bonis eorum; postea monet ad patientiam, et ad constantiam; inde asserit, quod adventum Christi praeveniet Antichristus, et aliqua adventus Antichristi signa licet obscure denuntiat, agens de abolitione Romani regni et de interfectione Antichristi. Circa finem vero, ut curiosos atque otiosos corripiant, obsecrat.

QUAESTIO I.

In flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum. Quaeritur, an Dominus in igne circumdatus venturus sit ad iudicium? Solutio. In flamma ignis dicitur venturus, quia terribilis impiis apparebit, ut eos exurat atque cruciet. Ignis quidem ejus adventum praecedet, quo elementa solventur, ut renoventur.

QUAESTIO II.

Quaeritur quomodo vivi reservabuntur illi, quos vivos inveniet Dominus. Solutio. Sicut tres pueros in camino fornacis, ignis non laesit; sic ille ignis praecedens adventum judicis bonos non laedet.

QUAESTIO III.

Quaeritur quas poenas animae impiorum nunc patiuntur apud inferos, an materiales, an tantum conscientiae tortiones? Solutio. Creditur, quod poenas materiales, ut ignem et frigus patiantur. Unde dicitur: Transibunt de aquis nivium ad calorem nimium (Job. XXIV).

QUAESTIO IV.

Item quaeritur quomodo his poenis torquentur, cum res spirituales a corporeis contingi nequeant. Solutio. Fieri potest ut per ea puniantur, a quibus non continguntur, velut quis horrorem magnum ex aliquo viso vel imaginato contrahit, etsi ab illo non contingatur.

QUAESTIO V.

Item resumptis corporibus, cum illa deinceps immortalia futura sint, quomodo in illis punientur, cum dissolvi nequeant? Solutio. Erunt quidem corpora malorum immortalia, sed passibilia, id est talia in quibus mali patiantur, sine tamen laesione naturalis quantitatis, vel essentiae ipsorum corporum.

QUAESTIO VI.

Nisi venerit discessio primum (II Thess. II), etc. Quaeritur: quomodo quod dicit de discessione fiet? Solutio. Hoc quatuor modis potest intelligi, vel de terreno Romano imperio vel de spirituali imperio Romanae Ecclesiae, vel de fide, vel de Antichristo. Cum alia translatio dicit Refuga. Nota quod legitur quod Antichristus nascetur in Babylone de tribu Dan. Juxta quod Jacob ait: Fiat Dan coluber in via, et cerastes in semita (Gen. XLIX). Qui cum primum se manifestabit veniet Hierosolymam, et circumcidet, se dicens: Ego sum Christus Judaeis promissus.

QUAESTIO VII.

Qui extollitur super omne, quod dicitur Deus, ut dii gentium vel sancti; aut quod colitur, ut Deus Trinitas. Sed quaeritur quomodo poterit se extollere super Deum trinitatem? Nonne haec erit maxima ejus superbia et extollentia quod dicet se Christum esse, et ita Deo aequalem, non enim majorem se dicet; quomodo ergo extollitur super omne quod colitur Deus? Solutio. Ut mihi videtur in hoc intelligitur haec extollentia, quod ille iniquus, homo peccati, filius perditionis, venerationem et culturam soli Deo Trinitati debitam, faciet sibi exhiberi et non Deo. Legitur quod sicut in Christo habitavit plenitudo divinitatis, ita in Antichristo plenitudo malitiae, et omnis iniquitatis, et, ut ita dicam, plenitudo diabolitatis erit.

QUAESTIO VIII.

Unde potest quaeri an erit homo simpliciter, an diabolus personaliter eum assumet, ut Deus hominem. Solutio. Non potest diabolus sic hominem assumere, ut sibi personaliter unitus sit; erit ergo purus homo, quem tamen diabolus sic possidebit, ut omni virtute nequitiae suae, et omni iniquitate impleat, ut prorsus deditus illi et devotus nihil velit, nihil possit nisi quod diabolus vult et potest.

QUAESTIO IX.

Mysterium jam operatur iniquitatis. Dicit expositor, quod in Nerone et in aliis malis occulte operatur jam diabolus, qui in Antichristo aperte saeviet. Unde quaeritur quomodo occulte operetur in Nerone. Nonne Nero Christum negavit, et aperte eos, qui Christum praedicabant, persecutus est? Solutio. Ideo dicitur in Nerone operari occulte; quia hoc fecit Nero fraudulenta quorundam suggestionem. Vel, quod melius est, ideo dictus est diabolus operari occulte in Nerone, non quia manifesta esset illa persecutio, sed quia illa est umbra, et figura, et imago quaedam illius, quae fiet per Antichristum quae multo gravior erit omnibus, quae praecesserunt. Regnabit enim tribus annis, et dimidio; et sedens in papilione in monte Oliveti interficietur virtute Spiritus sancti per Michaelem, ut ipsum Dominum vel alium angelum, ut dicunt doctores.

QUAESTIO X.

Quem Dominus destruet illustratione adventus sui etc. Nonne Antichristus prius interficietur antequam Dominus veniat ad iudicium? Ex libro enim Danielis intelligitur, quod concedentur electis quadraginta duo dies ad poenitentiam post mortem Antichristi. Quanto vero post venturus sit Dominus, penitus nescitur non solum ab hominibus, sed etiam ab angelis. Quomodo ergo dicit apostolus: Illustratione adventus sui (cum ante adventum sit interficiendus) destruet illum Dominus? Solutio. Interficietur quidem, ut creditur, ante adventum Domini Antichristus corporis, et animae solutione; Dominus tamen destruet illum jam resuscitatum cum toto corpore, illustratione adventus sui damnando, et in ignem aeternum mittendo, dicens illi et aliis reprobis: Ite, maledicti, in ignem aeternum (Matth. XXV).

QUAESTIO XI.

Secundum operationem Satanae, etc. Dicit expositor, non tamen sine sensu, ut phrenetici, qui culpam non habent de malis quae agunt. Unde potest quaeri, si totum faciet Antichristus diabolo instigante et cooperante, et quodammodo compellente, quare ei imputetur potius quam phreneticis, vel si phrenetici hoc faciunt diabolo instigante, quare eis non imputatur. Et quomodo sunt sine culpa de malis quae agunt, potius quam ille iniquus? Solutio. Phrenetici, qui sunt sine sensu magis dicendi sunt aliquid pati quam aliquid agere; et mala fiunt potius per eos quam ab ipsis; quoniam ipsi non sunt auctores, cum voluntatem ad hoc non applicent. Antichristus vero sic diabolo instigante omnia faciet, quod voluntatem suam omnem et sensum ad eundem applicabit; et ideo ei omnia imputabuntur ad poenam aeternam.

QUAESTIO XII.

Signis, et prodigiis mendacibus, etc. Quaeritur de signis illis, quae per diabolum faciet Antichristus, an ideo dicta sint mendacia, quia non vera ut videntur, sed phantastica erunt; id est quia mortales sensus per phantasmata decepturus est, vel ideo dicta sunt mendacia, quia Dei permissione ad mendacium trahent? Solutio. Videtur nobis verisimile esse, quod omnia signa illa, quae diabolus poterit facere, et Antichristus faciet vere. Illa vero, quae diabolus non habet in sua potestate, nec ille iniquus faciet vere, sed per solam magicam artem deludet oculos mortalium ut videatur facere, quae vere non faciet. Unde Apostolus dicit: Cujus adventus erit in omni virtute, quantum ad ea, quae vere faciet, et in omni seductione, quantum ad ea quae non vere faciet. Omnia tamen valent ad seductionem impiorum. Quae autem sunt illa, quae diabolus poterit et quae non potestati ejus subjacent, non est nostrae parvitas evolvere.

QUAESTIO XIII.

Mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur, etc. Quaeritur autem de illis qui signis et prodigiis illius iniqui permoti credent ipsum esse bonum, et Dei Filium: an habeant aliquam excusationem? Si enim ei non divinum cultum exhibebunt, cum conscientia eorum dictet eis, ipsum tanquam Deum adorandum, ad mortem peccabunt, et ita videntur inexcusabiles esse. Solutio. Apostolus dicit quia non receperunt claritatem veritatis, ut salvi fierent, id est Christum prius manifeste praedicatum, mittet illius Deus operationem erroris, ut credant mendacio et judicentur: ubi satis docet quod propter praecedentia peccata non habebunt excusationem, etsi arbitrentur se obsequium praestare Christo, id est vero Deo, credendo in Antichristum

QUAESTIO XIV.

Dicit Augustinus quod posse habere fidem, vel charitatem, natura fidelium est: habere fidem, vel charitatem, gratia Dei. Unde potest quaeri quomodo hoc debeat intelligi. Nonne quod naturale est, nobis in nostra facultate est? sed cum habere fidem, vel charitatem sine gratia non possumus, quomodo posse habere fidem, natura est fidelium? Solutio. Posse habere fidem, id est potentia habendi, naturalis est; sed hujus potentiae usum habere, solius gratiae est, et non naturae.

QUAESTIO XV.

Qui non vult operari, non manducet (II Thess. III). Quaeritur de quo opere hic agatur. Si enim de exteriori, quomodo praecipit ne manducet qui non vult operari? Multi enim digni sunt manducare, licet non operentur. Solutio. Augustinus dicit quod Apostolus vult servos Dei corporaliter operari, ut non compellantur egestate, necessaria petere; non tamen male agunt, qui opera exteriora pro spiritualibus postponunt cum habeant unde vivant, quia Maria optimam partem elegit (Luc. X). Illi vero, qui curiositati dediti operari nolunt, reprehenduntur; non qui minora bona pro majoribus deserunt.

QUAESTIO XVI.

Si quis non obedierit verbo nostro per Epistolam, hunc notate, et non commisceamini cum illo, ut confundatur. Dicit ita Apostolus, quod ille qui admonitioni Ecclesiae resistit excommunicandus est. Unde quaeri potest qualiter id faciendum est. Et certum quod magna discretione faciendum est, ne Ecclesia detrimentum incurrat, nec levi causa talis vindicta exercenda est.

X. IN EPISTOLAM I AD TIMOTHEUM.

PROEMIUM

Paulus apostolus, etc. Hanc Epistolam scribit Apostolus Timotheo, qui fuit filius cujusdam mulieris fidelis patre gentili procreatus: et cum non esset circumciscus, et ipse esset gentilis, et de eo darent bonum testimonium fratres, qui erant in Listris et Iconio, hunc voluit Paulus proficisci secum: et ideo eum circumcidi propter Judaeos qui in locis illis erant. Eratque eruditus tam divinis Scripturis quam liberalibus artibus. Hunc Apostolus episcopum creavit: ideo eum, relictum in Asia instruit in hac Epistola de officio episcopali, scilicet quomodo pseudoapostolis resistat et quomodo Ecclesiam instruat, quales presbyteros vel diaconos ordinet; quales viduas honoret, et quomodo in Ecclesia se habeat, vel quomodo eam regat. Et est intentio Apostoli in hac Epistola instruere Timotheum de episcopalis dignitatis officio. Modus talis: primo salutatur eum; deinde monet ut pseudo resistat; postea instruit de episcopali officio, docens quales debeat ordinare presbyteros et diaconos. Deinde quales viduas recipere debeat; postea de modo correctionis instruit eum; in fine autem monet ut vitet profanas novitates.

QUAESTIO I.

Dei patris Salvatoris nostri, etc. Cum Filius frequenter dicatur in Scriptura Salvator, qui solus pro salute nostra mortuus est, non Pater, non Spiritus sanctus, quaeritur cur Apostolus salutem nostram ad Deum Patrem referat, dicens hic: Dei Patris Salvatoris nostri. Solutio. Deus pater in hoc, quod dignatus est nobis Filium suum mittere, et Spiritum sanctum in sacramentis Novi Testamenti tribuere, auctor est salutis nostrae et ideo Salvator dicitur.

QUAESTIO II.

Et Jesu Christi spei nostrae. Item quaeritur quare spem specialiter ad Filium referat, dicens, et Jesu Christi spei nostrae, cum in totam Trinitatem speremus et credamus. Solutio. Ideo spem nostram ad Christum, quia ipse a mortuis resurrexit, et ad coelos ascendit, referimus; quia per ejus resurrectionem speramus ad gloriam resurrectionis futurae pertingere.

QUAESTIO III.

Gratia, misericordia et pax, etc. Quaeritur cur praeter solitum, Apostolus in hac salutatione tria ponat dicens, gratia, misericordia, et pax. Solutio. Novem praecedentes Epistolas scripsit communiter ad Ecclesias. Hanc autem specialiter Timotheo coepiscopo; ideo tria ponit. Per misericordiam idem intelligens, quod in aliis per gratiam scilicet remissionem peccatorum; per pacem tranquillitatem et praelibationem futurae vitae; per gratiam vero intelligit donationem Spiritus sancti, qua armantur ministri Christi.

QUAESTIO IV.

Ut non intenderent fabulis, etc. Quaeritur quid hic per fabulas intelligat Apostolus? nunquid legis verba, et divina eloquia sic vocat in hoc loco? et alibi dicit: Profanas et aniles fabulas devita (I Tim. IV). Solutio. Fabulas hic dicit doctrinam illorum, qui legem cum gratia praedicant esse necessariam. Vel fabulas hic dicit traditiones, quas Judaei non scriptas tenent, et alter in alterum transfundit loquendo, quas deuteriosin vocant: ubi dicunt, et credunt duas uxores Deum primo creasse, ex quibus hominum texunt genealogias infinitas parientes infructuosas quaestiones. De quibus traditionibus a sacris Scripturis alienis, Dominus dicit in Evangelio: Quare irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras? (Matth. XV.).

QUAESTIO V.

Finis autem praecepti est charitas, de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta. Hic definit Apostolus charitatem, ut dicit expositor. Unde potest quaeri quae sit definitio hic data, an hoc finis praecepti? an hoc de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta? Solutio. Definitio charitatis est, esse de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta.

QUAESTIO VI.

Item potest quaeri an haec definitio conveniat omni charitati. Quod si concedatur, nullus est habens charitatem, qui non sit perfectus, quia legem consummans et perficiens; quia charitas finis est praecepti, id est perfectio et consummatio. Si enim finis ponitur pro consummatione in hoc loco. Alibi autem ponitur pro consumptione, ut cum dicitur, panis finitur. Alibi pro termino, ut cum dicitur: Hic finitur ager. Item, quis potest habere cor purum et conscientiam bonam sine charitate? nonne cordis munditia, et bona conscientia procedit ex charitate? quomodo ergo charitas procedit de corde puro? Solutio. Videtur mihi quod hic definitio perfectae et consummatae charitatis assignatur, et ita non convenit haec definitio imperfectae charitati. Primum datur dilectio, quae cor mundat, et ex qua bona opera fiunt, et ex quibus nascitur bona conscientia, tandem corde mundato, et bona conscientia comparata perficitur charitas et consummatur, quae est finis praecepti. Haec dico sine praejudicio melioris sententiae.

QUAESTIO VII.

Bona est lex, si quis ea legitime utatur. Quaeritur quid sit legitime uti? Solutio. Ut dicit expositor, ille utitur legitime lege, qui eam spiritualiter intelligens per eam cognoscit morbum, et quaerit medicum, et qui scit eam ad tempus datam, et deserit eam propter Christum. Notandum quod injustus legitime utitur lege, cum intelligit quare data sit, et ejus timore fugit ad gratiam Christi, ut fiat justus. Justus autem legitime utitur lege, cum eam terrendo imponit injustis.

QUAESTIO VIII.

Lex non est posita justo. Nonne David et alii justus, qui sub lege erant, tenebantur legem custodire, quomodo ergo lex non est justo posita? Solutio. Lex non imponitur justo, ut ei dominetur, et eum timore coerceat, et justus non est sub lege, sed potius cum ipsa, tanquam legis amicus.

QUAESTIO IX.

Quia ignorans feci, etc. Dicit expositor quod istud, quia potest causam notare vel consecutionem. Ssd quaeritur quomodo ignorantia, quae culpa est, possit esse causa divinae misericordiae. Solutio. Est quaedam ignorantia ex infirmitate: ex qua si quis zelo bono agat contra Deum, ex affectu, quem habet, meretur ab illa ignorantia liberari.

QUAESTIO X.

Venit in hunc mundum peccatores salvos facere, etc. Quaeritur de parvulis, qui sunt nati ex parentibus baptizatis, an pertineant ad peccatores, propter quos salvandos venit Jesus in mundum. Hi enim peccatum actuale non habent, et originale quomodo contrahere possunt a parentibus, quod ipsi non habent; quia est eis dimissum. Solutio. Sciendum est quod originale peccatum sic dimittitur in baptismo, non ut omnino non sit, sed ut culpa non sit. Manet vero corruptionis vitium etiam in baptizatis, qui generant, non ex eo quo sunt renati, sed ex vetustate corruptionis, per quam transit culpa originalis in parvulos: unde et ipsi indigent remedio. Unde et ipse medicus ait: Parvulos sinite venire ad me (Marc. X).

QUAESTIO XI.

Quorum ego primus sum. Nonne Cain et Saul priores Paulo fuerunt? quomodo ergo Paulus inter peccatores primus? Solutio. Primus erat Paulus non ordine temporis, sed magnitudine iniquitatis. Cui solutioni sic objicitur: Nonne Paulus peccavit per ignorantiam, et multi alii scienter? sed majus peccatum est peccare scienter quam per ignorantiam: non ergo Paulus primus erat inter peccatores magnitudine iniquitatis, cum alii, maxime illi, qui peccaverunt in Spiritum sanctum, multo pejores sint Paulo etiam secundum statum primum, in quo fuit blasphemus, persecutor, contumeliosus. Solutio. Paulus magnitudinem delictorum suorum considerans omnibus peccatoribus judicavit se pejorem, licet in oculis Dei aliter fuit.

QUAESTIO XII.

Regi autem saeculorum immortalis, invisibili, soli Deo, honor et gloria in saecula saeculorum. Amen. Dicit expositor quod homo assumptus a Verbo ex eo tempore rex est saeculorum, ex quo assumptus est a Verbo; sed si homo assumptus non est homo, nec Deus, nec persona, ut quidam ausi sunt profiteri, quomodo homo assumptus ex quo est assumptus, et non ante, rex est saeculorum? Nos autem dicimus quod homo assumptus a Verbo est homo et Deus: ipsum Verbum a quo assumptus est, et coepit in tempore esse rex saeculorum, quando videlicet coepit assumi a Verbo. Quando enim coepit esse Deus homo, coepit et homo esse Deus, sicut multae auctoritates protestantur.

QUAESTIO XIII.

Qui omnes homines vult salvos fieri (I Tim. II). Cum Deus sit omnipotens, et divinae voluntati nullus resistere possit, quomodo non omnes salvi fiunt, cum Deus omnes velit salvos fieri? Vel nunquid voluntas ejus est, ut reprobis salventur? Ambrosius sic solvit: Deus vult omnes salvos fieri, si ipsi velint. Sed nonne multi volunt salvi fieri, qui tamen non salvantur? quomodo ergo verum est, Deus vult omnes salvos fieri? Ideoque alii sic exponunt: Deus vult, etc., placeret ipsi, si omnes salvarentur, vel omnes, id est de omni genere hominum aliqui. Vel sic: Omnibus gratiam offert, per quam si volunt salvari possunt. Sed haec solutio quomodo vera? Nonne multi sunt et fuerunt, qui ne verbum quidem praedicationis audierunt? Vel omnes vult salvos fieri, id est facit sanctos velle, ut omnes salvi fiant. Vel sic: Vult omnes salvos fieri, id est nullus fit salvus, nisi ipse velit. Simili modo intelligitur illud: Qui illuminat omnem hominem (Joan. I), id est nullus illuminatur, nisi ab ipso, et omnes in Christo vivificantur, juxta eundem modum oportet intelligi. Sic de ambiguo diversae sententiae dantur.

QUAESTIO XIV.

Unus mediator Dei, et hominum homo Christus Jesus. De mediatore jam superius ex parte dictum est. Hic autem illud sufficiat intueri quod dicit expositor, quod in quantum est homo, est medius, non in quantum Verbum. Sed nonne inter angelos, et Deum Patrem, et etiam inter Spiritum sanctum medius est in quantum est Verbum, licet aliter inter angelos et Deum Patrem, et aliter in Spiritum sanctum medius sit et Patrem? Solutio. Bene concedi potest quod, in quantum est Verbum, medius inter rationales creaturas et Deum Patrem est; sed non est medius inter Deum Trinitatem, et homines in quantum Verbum est, sed in quantum est homo similis Deo in justitia, hominibus in mortalitate. Si enim in quantum est Verbum, esset medius inter homines et Deum Trinitatem, jam aliquid esset medium inter seipsum et aliud, quia verbum inter se et homines; quod non est concedendum. Dicet aliquis: Jam Christus non est mortalis, quomodo ergo est medius inter homines mortales, et Deum immortalem, cum ideo medius dictus sit; quia similis est hominibus per mortalitatem, et Deo per justitiam? Solutio. Adhuc nos Christus Deo Patri tanquam mediator optimus reconciliat per id quod pro nobis fecit in diebus carnis suae, id est mortalitati.

QUAESTIO XV.

Adam non est seductus, sed mulier. Quaeritur uter plus peccaverit, an Adam, an Eva? Solutio. Dicunt doctores, quod mulier non solum peccavit; sed etiam virum peccare fecit. Cui solutioni sic objicitur: Adam est seductus, quia non credidit verum esse, quod hostis persuasit; mulier vero est seducta credens verum esse, quod serpens dicebat; et sic consequens est quod ille scienter, et illa per ignorantiam peccavit; sed gravius est scienter peccare, quam per ignorantiam. Unde consequens est quod plus peccaverit vir quam mulier. Solutio. Ignorantia illa non habuit excusationem, quia ex culpa processit, dubitando enim respondit dicens. Ne forte moriamur (Gen. III). Vir autem cogitavit de Dei misericordia, et poenitentia; et ideo minus peccavit.

QUAESTIO XVI.

Quaeritur quomodo verum sit, quod non est seductus? Nonne credidit commissum esse veniale, quod erat mortale? Ergo et ipse aliquo modo est deceptus. Solutio. Non est seductus prior, et in eo, in quo mulier, ut dicit auctoritas. Sed nunquid non est seductus, si prior non est seductus, et in eo in quo mulier? Si enim quis non est vulneratus in capite, ergo non est vulneratus? Nunquid ad negationem determinatam sequitur simplex negatio? Solutio. Doctores Novi Testamenti quandoque dicunt aliquid non fuisse, quod Scriptura Veteris Testamenti non dicit fuisse. Unde quia scriptura Geneseos loquens de seductione mulieris, nihil dicit de aliqua seductione viri, ideo Apostolus dicit: Adam non est seductus, sed mulier. Juxta eundem modum loquendi, alibi idem Apostolus, quod Melchisedech non habuit principium, neque finem, non patrem, non prolem asserit, cum tamen in veritate principium, et finem, et patrem, et forsitan prolem habuerit, sed quia scriptura sic inducit eum, ut nec de ejus genealogia, nec nativitate, nec morte aliquid dixerit, ideo Apostolus asserit omnia praedicta non habuisse, Et Ambrosius dicit quod vir cum prima muliere benedicitur, et non cum secunda, quasi diceret: In sacra Scriptura legimus benedictionem viri cum prima muliere, sed non legimus, ubi Deus benedicat virum cum secunda.

QUAESTIO XVII.

Salvabitur autem mulier per filiorum generationem. Si generatio filiorum salvet, quid faciet continens vel virgo? nunquid non salvabitur, quia non habet filios? quid est quod alibi ait Apostolus: Beatior autem erit, sive vidua, sive virgo, si sic permanserit? Solutio. Non ponit causam salutis in filiorum generatione; sed potius in fide et dilectione, unde subjungit: Si permanserit in fide et dilectione. Et est sensus, et si mulier fuerit causa peccati, tamen salvabitur non solum continens, vel virgo, sed etiam nupta, etsi nunquam a filiorum generatione cessans, sed per filiorum generationem incedens ab hoc mundo exierit, si tamen permanserint in fide et dilectione. Vel augmentum salutis valebit ei, si filii ejus per doctrinam, et industriam ipsius permanserint in fide et dilectione, Vel mystice potius intelligitur. Mulier typus est carnis, quae alibi signatur per turturem. Adam est figura rationis, quae per passerem figuratur. Filii sunt bona opera, quae per pullos turturis intelliguntur, qui in nido Catholicae fidei tantum vivunt; extra non vigent, imo conculcantur, quia bona opera non prosunt paganis, Judaeis, haereticis, schismaticis. Unde dicit hic: Si permanserit in fide et dilectione, scilicet filii mulieris, pulli turturis, bona opera.

QUAESTIO XVIII.

Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat (I Tim. III), etc. Sed iste ambitiosus desiderat episcopatum, nunquid potest inferri, ergo desiderat bonum opus? Solutio. Episcopatus est intentio super suam, et aliorum vitam, et sic nomen est operis, quod desiderat bonus, qui intermissa, sed non relictâ, Rachele decora facie, cum Jacob intrat ad Liam oculis lippam, propter filiorum fecunditatem, de monte contemplationis cum Moyse descendit ad campos actionis, Non enim sic debet quisquam esse otiosus, ut in eodem otio non cogitet utilitatem proximi, nec sic actuosus, ut contemplationem Dei non requirat. Episcopatus etiam nomen est dignitatis, quam desiderat ambitiosus, qui vult potius praeesse quam prodesse.

QUAESTIO XIX.

Unius uxoris virum, etc. Quaeritur an monogamus debeat dici, et possit ordinari, qui ante baptismum habuit uxorem; et ea dimissa renatus est in Christo et post fidelem duxit. Solutio. Dicit Hieronymus quod talis non est bigamus, et quod potest ordinari; cui jam novo nec supra, nec alia imputantur. Sed Augustinus dicit, quod monogamus non est, nec debet ordinari, licet ei non obsit, quod prius fecerat; propter mysterium quod in ordinandis servari debet; quod in praedicto non potest servari.

QUAESTIO XX.

Sed nunquid Hieronymus, et Augustinus, in solutione praedictae quaestionis contraria sentiunt? Solutio. Hieronymus dicit quod talis monogamus est quantum ad meritum, nec est peccatum si ordinetur. Augustinus vero dicit, quod monogamus non est quantum ad vim sacramenti, nec potest ordinari, ubi sacramentum monogamiae servetur; nec exigitur, ut in quolibet ordinando servetur, alioquin virgo non possit ordinari, cum non sit unius uxoris vir. Ecclesia est convocatio multorum ad unius Dei cultum.

QUAESTIO XXI.

Magnum pietatis sacramentum, etc. Quaeritur quid hic dicatur sacramentum. Quandoque enim sacramentum dicitur rei sacrae signum, ut sacramentum baptismi et altaris, quandoque dicitur aliquid occultum et secretum, sive mysterium. Solutio. Sacramentum vocatur Christus secundum deitatem occultus, qui causa est totius religionis, et verae culturae. Quis enim unquam fuit pius et devotus in fide, nisi sacramenti hujus prius percepta cognitione?

QUAESTIO XXII.

Quod manifestatum est in carne, etc. Quaeritur de qua manifestatione hic agatur. Solutio. De illa, quae facta est praedicatione, virtutibus, et signis in carne assumpta ostensis.

QUAESTIO XXIII.

Justificatum in spiritu. Nonne sermo praecessit de Verbo Dei? hoc autem non est justificatum, sed potius ab aeterno justum natum. Solutio. Cum sermo fit de Christo, diligenter intuendum est quod dicatur, et secundum quid; hoc ergo, justificatum in spiritu, intelligitur Christus secundum assumptum hominem, secundum quem immunis est ab omni peccato, omnimodam habens justitiam.

QUAESTIO XXIV.

Apparuit angelis. Hic habemus auctoritatem, quod angeli proficiunt in scientia per ea, quae fiunt in Ecclesia, quod jam superius super locum; ut multiformis sapientia innotescat, etc., diligenter prosecuti sumus, et expositor idem testatur in hoc loco.

QUAESTIO XXV.

Nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur (I Tim. IV). Quaeritur an hoc sit contrarium legali doctrinae, quae discernit quosdam cibos, dicens alios mundos, alios immundos? Solutio. In lege quaedam animalium dicta sunt immunda non natura, sed significatione: ut si de porco, et agno requiratur, utrumque mundum in natura, quia omnis creatura bona est; in significatione tamen agnus mundus est, porcus immundus.

QUAESTIO XXVI.

Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitae, quae nunc est, etc. Quaeritur quid vocet promissionem praesentis vitae; nam de promissione futurae constat. Solutio. Temporalium sufficientiam et spiritualium abundantiam. Utrumque enim Deus promittit cultoribus. Sufficientia temporalium promittitur, ubi dicitur; Primum quaerite regnum Dei et haec omnia adjicientur vobis (Matth. VI). Abundantia spiritualium ubi scriptum est: Quicumque haec, vel illa reliquerit propter me, centuplum accipiet (Matth. XIX), id est in praesenti spiritualium bonorum jucunditas temporalium bonorum affluentiam tantum excedit, quantum centenarius unitatem superat.

QUAESTIO XXVII.

Quae data est tibi per prophetiam, etc. Quaeritur, quid vocet prophetiam? Solutio. Prophetiam vocat electionem sanctorum qui elegerunt eum in pontificem. Vel potius Spiritus sancti inspirationem, per quam cognovit Apostolus ipsum esse dignum episcopatu.

QUAESTIO XXVIII.

Cum impositione manuum. Quid ea est? Solutio. Impositionem manuum vocat verba mystica, quibus confirmatur ad hoc opus electus, auctoritatem accipiens, conscientia sua teste, ut audeat vice Domini sacrificia offerre.

QUAESTIO XXIX.

Dignus est operarius mercede sua (I Tim. V), etc. Quaeritur, an id, quod a plebe datur praedicatori, sit debita merces et condigna; et an peccet, si pro ea praedicat, et an qui hoc facit vendat Evangelium. Solutio. Quis audeat dicere non esse mercedem, quod ipsa veritas vocat mercedem? Non tamen pro tali mercede debet praedicare, sed ut aeternam mercedem accipiat a Domino. Necessitatis itaque est accipere unde vivitur, charitatis est praebere, imo debitum, ut qui accipiunt spiritalia, ministrent carnalia. Praedicator debet accipere, ut praedicet; non praedicare, ut accipiat.

QUAESTIO XXX.

Peccantes vero coram omnibus argue. Huic videtur esse contrarium, quod Dominus dicit in Evangelio: Si frater tuus peccaverit in te, corripe eum inter te et ipsum solum (Matth. XVIII). Nunquid tam bonus discipulus discordat a tam bono Magistro? Solutio. Utrumque verum est, et aliquando illud, quod Dominus ait proprio ore scilicet quando tu solus sis, faciendum est; culpa enim occulta secreto debet argui, ut Joseph justus fecit de Maria, solus suspicans adulterium; alioquin, si aliter feceris, eris proditor, non corrector. Aliquando etiam faciendum est, quod Veritas dixit ore Pauli scilicet quando palam peccatur. Publica enim offensa publica indiget satisfactione.

QUAESTIO XXXI.

Modico vino utere. Quaeritur quomodo id consuluit. Solutio. Speciale dat consilium, ut semetipsum salubri regat doctrina, prudenter enim vult Deus serviri sibi, non ut nimia abstinencia debiles fiant, et post medicorum suffragia requirant sui.

QUAESTIO XXXII.

Languens circa quaestiones, et pugnas verborum (I Tim. VI), etc. Quaestio erat, an aliquis esset servus, cum omnes ex eisdem patribus sint orti, et omnes Christus redemerit. Item pugna verborum liberaverit, quia Dominus dicit: Si Filius vos liberavit, vere liberi estis (Joan. VIII), quae et similia videntur dissentire a doctrina apostolica, quae hortatur servos subjectos esse dominis suis, et similiter verbis Domini dicentis: Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari, etc. (Luc. XX.) Sic autem solvenda est talis controversia verborum; hoc, si Filius vos liberaverit, vere liberi estis, intelligendum est de spiritali libertate, non de carnali. Paulus autem loquitur de libertate et servitute carnali quam non tollit spiritalis.

QUAESTIO XXXIII.

Radix omnium malorum est cupiditas. Alibi dicit Scriptura: Initium omnis peccati est superbia (Eccle. X). Hic autem, quod avaritia vel cupiditas. Si enim avaritia habetur species pro genere, quomodo utrumque verum est? si enim superbia initium est omnibus peccati, ergo cupiditatis; et si cupiditas radix est omnium malorum, ergo superbiae; et sic idem causa est et effectus ejusdem. Solutio. Cum dicitur quod radix omnium malorum est cupiditas, vel omnis peccati initium superbia, si genera singula intelliguntur, falsum est, si autem genera singulorum, verum est. Nullum enim genus peccati est, quod non quandoque ex superbia, quandoque ex cupiditate nascantur. Nam sunt aliqui qui divitias cupiunt, ut per eas ad culmen honoris pertingere valeant; sunt alii, qui ideo dignitatem appetunt, ut ditiores fiant.

QUAESTIO XXXIV.

Solus potens. Nonne angeli potentes sunt, unde et virtutes, et potestates vocantur? Solutio. Solus Deus potens per naturam ex eo quod est; angeli vero per gratiam ex eo quod acceperunt, potentes sunt.

QUAESTIO XXXV.

Qui solus habet immortalitatem, etc. Nonne animae et angeli etiam per naturam sunt immortales? Solutio. Solus Deus habet immortalitatem, id est immutabilitatem, quia nec potuit, nec potest, nec poterit peccare. Hanc immortalitatem non habent nec angeli, nec animae sanctorum, licet enim sint immortales per gratiam, tamen mutabiles per naturam vere esse creduntur.

QUAESTIO XXXVI.

Qui lucem habitat inaccessibilem. Propheta dicit: Accedite ad eum, et illuminamini (Psal. XXXIII): nonne ipse Deus est ipsa lux, quam dicitur inhabitare? quomodo monemur accedere ad hanc lucem, si ipsa est inaccessibilis? Solutio. Nemo ex se accedit ad eam, sed cui datur dono ejus.

QUAESTIO XXXVII.

Quem nemo hominum vidit, nec videre potest. Nonne Abraham vidit Deum, et Moyses, et caeteri patres? Quomodo ergo verum, quod nemo Deum vidit unquam? Item, nonne et nos ejus visionem speramus? Sed quomodo, si nemo potest eum videre? Solutio. Deus in natura sua est invisibilis oculo carnis illae vero visiones sanctis patribus in creatura subjecta exhibitae sunt. Unde Moyses post figuras illas, in quibus Deus videbatur, ait: Domine, ostende mihi faciem tuam (Exod. XXXIII). In futuro autem videbitur Deus a mundo corde, et nunc videtur a sanctis angelis.

QUAESTIO XXXVIII.

Devitans profanas vocum novitates, etc. Quaeritur an omnes vocum novitates sint vitandae. Solutio. Non, quia non omnes sunt profanae, ut hoc ipsum nomen Christianum, homousion, mandatum novum, et testamentum novum, et canticum novum, novitates vocant non profanas, sed sacras, et religioni congruentes. Hypostasis autem tempore haeticorum notabat profanam novitatem, quo nomine haeretici utebantur, nunc in significatione personae, nunc in significatione substantiae, ad deceptionem simplicium, ut si concederent Trinitatem esse hypostasim unam, inferrent: Ergo sunt una persona; sin autem dicerent Patrem, Filium et Spiritum sanctum esse tres hypostases, concluderent: Ergo sunt tres substantiae. Nunc autem hoc vocabulum non notat profanam novitatem, quia redactum est ad significationem personae. Unde concedimus modo simpliciter Trinitatem esse tres hypostases, et non unam; quod non erat concedendum sine determinatione olim, quando adhuc retinebat multiplicem significationem.

QUAESTIO XXXIX.

Et oppositiones falsi nominis scientiae, etc. Quaeritur quid vocet Apostolus scientiam falsi nominis. Nunquid logicam? sed si hoc est, quomodo Augustinus vocat dialecticam scientiam scientiarum, quae non solum facit scientem, sed etiam demonstrat scientem? Solutio. Ut arbitror, scientiam falsi nominis vocat artem sophisticam, cujus oppositiones devitandae sunt a piis et mansuetis: quia non valent, nisi ad subversionem simplicium.

XI. IN EPISTOLAM II AD TIMOTHEUM.

PROEMIUM

Paulus apostolus, etc. Jam a mundo transiturus hanc secundam epistolam scribit a Roma de carcere, Timotheo infirmitatibus et adversitatibus fatigato, ut constanter laboret in Dei gratia sibi credita, exhortans eum ad martyrium multis modis, et ut perseveret in officio rectae praedicationis, et sancta operatione: et praedicens quid futurum sit in novissimis temporibus et de suo obitu. Et est intentio Apostoli in hac epistola exhortari Timotheum ad sui officii diligentem executionem, et ad palmam martyrii, et quaedam adhuc addit de episcopali officio. Modus talis: primo salutatur, deinde gratias agit de bono quod habet, ubi suum videndi eum desiderium ostendit: postea monet ad praedicandum, et ad patientiam martyrii, suo exemplo et aliis modis: inde dicit quales futuri sint in novissimis diebus: tandem de tempore resolutionis suae instanti.

QUAESTIO I.

Non dedit nobis Deus spiritum timoris. Quaeritur de quo timore hoc dicatur. Solutio. De timore quem expellit amor Dei.

QUAESTIO II.

Quae data est nobis ante tempora saecularia, etc. Quando aliquid nobis nondum existentibus potuit dari? Solutio. Data est, id est praevisa dari: unde non dicit simpliciter data est, sed addidit in Christo Jesu.

QUAESTIO III.

Item quaeritur cur non dicat simpliciter ante tempora, sed addit, saecularia. Nonne omnia tempora sunt saecularia? Ad quorum ergo differentiam dicit saecularia? Solutio. Dicunt quidam angelos creatos esse ante mundi creationem, et spatia illa, quae erant a creatione angelorum, usque ad creationem mundi, vocat Apostolus alibi tempora aeterna, ad quorum differentiam dicit hic tempora saecularia. Sed dicet aliquis: Nonne tempus notat mutabilitatem, et aeternitas immutabilitatem? Quomodo ergo possunt aliqua tempora esse aeterna? quomodo simul esse mutabilia et immutabilia? Solutio. Sic praedicti doctores hoc intelligunt: In illis spatiis, quae dicuntur tempora aeterna, erat successio, et nulla decessio: et sic quaedam immutabilitas, et secundum hoc quaedam aeternitas. Huic sententiae videtur Hieronymus consonare. Fere autem omnes doctores dicunt creatos angelos non ante, sed cum mundo; sed quid secundum illos per tempora aeterna debeat intelligi, videat et inquirat qui eorum opinionem sectatur. Mihi autem priorum sententia videtur potior, salva reverentia secretorum: hoc dico, nil temere asserendo.

QUAESTIO IV.

Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus (II Tim. II), etc. Nonne viri activi Deo militant, et tamen implicati sunt saecularibus negotiis? quomodo ergo dicit Apostolus: Nemo militans Deo, etc. Solutio. Negotia vocat saecularia cum animus occupatur cura colligendae pecuniae: quod nemo potest simul facere, et Deo militare. Viri autem activi non ad hoc exterioribus vacant: ut pecuniam colligant: sed ad hoc tantum, ut sibi, et aliis necessaria provideant.

QUAESTIO V.

Ex semine David secundum Evangelium meum, in quo laboro usque ad vincula. Quaeritur de qua tribu erant Christus et Maria. Sed ex hoc loco nota Christum ex David natum: sicut in principio ait: Ex semine David secundum carnem. Et Gabriel archangelus de eodem: Dabit ei Dominus Deus sedem David patris sui (Luc. I). Haec dico propter eos qui nolunt matrem Domini esse ex semine David, qui de tribu Juda erat: sed de tribu Levi tantum fuisse, et propter Joseph virum Mariae, qui erat de familia David, Christum dicunt dictum ex semine David: et Origenes (ut dicitur) sic sensit. Alii dicunt, quod et nobis videtur, Mariam etiam de stirpe David processisse, et ita, de stirpe Juda, non solum de stirpe Levi. Nam duae tribus, regalis et sacerdotalis, permistae erant, et ideo non est mirum Virginem traxisse originem de utraque tanquam verum Regem, et Sacerdotem paritura. Nolite verbis contendere. Inter servos Dei non debet esse contentio, sed collatio, et modesta veritatis inquisitio.

QUAESTIO VI.

Dicentes jam resurrectionem factam. Quaeritur de qua resurrectione dicat Apostolus: an de illa, quae est mentium: an de illa, quae est corporum? Nam si de illa, quae est mentium, quae fit in baptisate, hoc dicatur, quomodo illi, qui hanc dixerunt jam factam esse, subverterunt quorundam fidem, cum hoc sit verum et credendum? Item si de resurrectione corporum hoc dicebant, quomodo per hoc aliquorum fidem subvertebant, cum constet omnibus hoc falsum esse? Solutio. Potest hoc de utraque resurrectione intelligi: per hoc enim quod dicebant jam resurrectionem mentium factam esse, nec aliam corporum futuram esse, decipiebant scilicet quia subdole resurrectionem corporum negabant. Vel etiam in hoc fidem subvertebant, quod dicebant resurrectionem corporum factam esse: inde sumentes occasionem erroris sui, quod scriptum est in Evangelio: Multa corpora sanctorum surrexerunt, et apparuerunt in sancta civitate (Matth. XXVII), negantes generalem resurrectionem, quam exspectamus, futuram.

QUAESTIO VII.

In magna domo sunt non solum vasa aurea, et argentea, etc. Quaeritur quos intelligit per vasa aurea, et argentea, et quos per vasa lignea, et fictilia? Solutio. Per vasa aurea, et argentea intelligit praedestinos; per vasa lignea et fictilia, reprobos. Vel per vasa aurea intelliguntur boni, sive sint praedestinati, sive non; per vasa lignea et fictilia, mali, sive sint ad vitam praesciti, sive reprobi. Et sic secundum hanc sententiam de utrisque quaedam sunt ad honorem, quaedam ad contumeliam. Secundum vero priorem ad honorem tantum sunt vasa aurea et argentea; ad contumeliam vero lignea et fictilia. Stultas quaestiones, et sine disciplina devota, etc. Hic innuit non omnes quaestiones vitandas esse, sed illas tantum, in quibus nullus est fructus. Habentes speciem pietatis: virtutem ejus negantes. Tales multi sunt in hoc tempore, quales hic describit Apostolus, qui se, non Deum, diligunt: habentes nomen et habitum sanctitatis, cum intus sint pleni omnium immunditiarum. Virtutem pietatis vocat charitatem, de qua scriptum est: Fortis est ut mors dilectio (Cant. VIII): hanc necessario praecedit mundi contemptus.

QUAESTIO VIII.

Omnes qui volunt pie vivere in Christo, persecutionem patientur (II Tim. III). Nonne Ecclesia habet tempus pacis in quo multi pie vivunt, nec tamen persecutionem patiuntur? Solutio. Sancti pluribus modis patiuntur, ut in corde et corpore: nunc a diabolo, nunc a malis hominibus, nunc a concupiscentiis suis; quibus etiam est persecutio infirmorum conversatio. Hi enim dicunt cum Apostolo: Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? (II Cor. XI). Non sunt itaque sine persecutione pie viventes in Christo, etiam tempore pacis.

QUAESTIO IX.

Cursum consummavi (II Tim. IV), etc. Nonne ad cursus consummationem adhuc restabat acrior et crudelior inimicus, scilicet Neronis gladius? Quomodo ergo verum erat Paulum consummasse cursum ante passionis triumphum! Solutio. Hoc dicit non re plena, sed spe certa. Qui enim fecit eum victorem in certamine, jam certum et securum per revelationem eum reddiderat de consummatione.

XII. IN EPISTOLAM AD TITUM.

PROEMIUM

Paulus servus Dei, etc. Hanc epistolam scribit Tito relicto Cretae episcopo, ex humilitate, et simplicitate nimis patienti, a Nicopoli, de episcopali officio imperiose et potestative tractando, praescripta ei sua auctoritate utili. Debet enim pontifex habere maternam pietatem, et paternam severitatem: ut sit fortis superbis, et suavis modestis: nec habens timoris angulum, nec elationis supercilium. Urat et luceat: unde in veste legalis pontificis erat coccus bis tinctus, qui habet speciem ignis. Ignis autem duo facit: urit, et lucet; ita et pontifex gladio praedicationis, scilicet ignito eloquio, urere debet mordaci increpatione, et metuenti comminatione: et lucere blandis, fovendo et delectabilia promittendo. Ideoque de manna dicitur, quod indurabatur ad ignem, et liquescebat ad solem. Et baculus pontificalis ab inferiori pungit, et in summo ad anteriora extenditur in se rediens: quia ecclesiasticus doctor gladio verbi pungere debet, id est aspere arguere peccantes, quod est ex inferiori natura, et correctos in anteriora dirigere, ita tamen ut ad propriam conscientiam sui consideratione redeat, si forte in se habeat quod aliis improperando annuntiat. Forma itaque baculi hoc figurat, quod pontifex rebelles pungere, et mites ad se trahere debeat, unde quidam ait:

Curva trahit mites pars, pungit acuta rebelles.

Est ergo intentio Apostoli in hac Epistola instruere Titum de episcopali officio, atque monere, ut id imperiose tractet, et haereticos vitet. Modus talis: Primo salutatur, deinde instruit eum de episcopali officio, docens eum quid agere debeat, et quales episcopos per civitates constituere: deinde qualiter diversos vel sexu, vel aetate, vel

conditione instruere debeat: postea monet eum de vitandis haereticis.

QUAESTIO I.

Quam promisit ante tempora saecularia, etc. Quaeritur quomodo vitam aeternam promisit Deus ante omnia tempora, cum nondum essent homines, quibus promitteret? Solutio. Promisit, id est in seipso aeterno immutabiliter proposuit, ut in tempore vitam aeternam iis, quos jam praedestinavit, daret.

QUAESTIO II.

Sine crimine, etc. Non ait sine peccato: quia, ut dicit auctoritas, nullus quantumcunque pie vivat, etsi dignus nomine justus sit, est sine peccato. Sed dicet aliquis: Nonne in baptisate, et per veram poenitentiam fit plenaria omnium peccatorum remissio? Quod si est, imo, quia ita est, constat quod iste baptizatus, et vere poenitens est absque peccato. Quomodo ergo verum est, Nullus est sine peccato? Solutio. Cum dicitur, Nullus est sine peccato, sic intelligitur: Nullus quantumcunque sit bonus, potest transigere hanc vitam sine peccato; potest tamen vivere sine crimine, id est graviore peccato, et querela, id est peccato tali, quod est dignum accusatione, et damnatione, ut adulterium, homicidium, furtum, et similia.

QUAESTIO III.

Cretenses semper mendaces, etc. Quaeritur, cur Apostolus doctrinae suae, cui inest divina auctoritas, intersevit verba Gentilis et infidelis auctoris, et loquens Atheniensibus ait: In ipso vivimus, movemur et sumus (Act. XVII); et alibi ait: Inveni aram, in qua scriptum est, Ignoto Deo, quae de scripturis ethnicorum sumpta esse certum est (ibid.) Solutio. Licet divinae auctoritati, unde voluerit, assumere testimonium veritatis, quod necessarium esse iudicavit. Non enim propterea omnia alia, quae ibi sunt approbat, et vera esse iudicat. In cuius rei figura Hebraei spoliaverunt Aegyptios auro, et argento et aliis, quae erant necessaria ad divinum cultum. Et in lege praeceptum est Judaeis, ut si mancipium gentile emerent, ejus pili raderentur, et unguium incrementa abscinderentur, deinde ad usus domesticos assumeretur. Sic vanis et superfluis Gentilium superstitionibus abrais et decisis, quod purum repertum fuerit assumendum est ad ministerium domus Dei. Notandum est quod divini auctores hujusmodi testimonia ponunt in alia significatione, quam sint posita a suo auctore, ut illud: Expediit, ut unus homo moriatur pro populo, [et non] quam tota gens pereat (Joan. XI); aliter intellexit Caiphas, aliter evangelista. Ille enim cuius potentia et virtute locuta voce hominis est asina velut organo, usus est Caipha in praedictorum verborum prolatione.

QUAESTIO IV.

Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Nota, quod quidam confitentur Deum verbis tantum, alii etiam factis; quidam Deum tantum factis negant, quidam et verbis, et factis, qui Deum verbis et factis, confitentur, boni sunt. Qui autem negant et verbis et factis, infideles sunt; qui autem verbis confitentur, et factis negant, an dicendi sunt confitentes, an negantes simpliciter? Solutio. Audi. A fructibus eorum cognoscetis eos (Matth. VII), non ait a verbis. Omnes itaque mali Deum factis negant; omnes antichristi sunt, qui Christum negant vita. Antichristus nondum venit, et tamen jam multi antichristi sunt in mundo.

QUAESTIO V.

Haeticum hominem post unam, et secundam correptionem devita (Tit. II), etc. Haeticum vocat, qui per legem, legem impugnat. Sed quare talis est vitandus. Nonne melius esset, cum eo saepe conferre, et ab errore eum ad veritatem revocare? Solutio. Ex quo incorrigibilis est, melius est eum devitare, quia si saepius corriperetur, exercitatio esset ad malum.

QUAESTIO VI.

Cum sit proprio iudicio condemnatus. Quaeritur, quomodo iste talis proprio iudicio sit condemnatus, nam credit verum esse quod dicit, et sic non iudicat se damnatum. Solutio. De eo qui scienter peccat, qui errorem agnoscit et veritatem novit, et tamen errorem laudat, et veritatem vituperat, hic loqui videtur Apostolus, et hic talis teste conscientia damnatus est ut liquet omnibus.

XIII. IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM.

PROEMIUM

Paulus vinctus Christi Jesu, etc. Hanc Epistolam scribit Philemoni Colossensi, qui nulla ecclesiasticae ministrations praeditus erat dignitate, sed vir laudabilis in plebe, cui familiares litteras mittit pro Onesimo servo suo, qui cum damno ejus fugerat, sed ab Apostolo audito Evangelio baptizatus, cui et veniam precatur, et culpam deprecatur Apostolus scribens ei a Roma de carcere. Et est intentio Apostoli implorare veniam Onesimo apud Philemonem. Modus talis est, prius salutatur eum cum uxore et filio; deinde agit gratias Deo de bonis eorum, commendans fidem et charitatem eorum, postea Philemonem obsecrat, cum ei imperare posset, ut Onesimo parcat, et gratias Deo agat, quia talem illum recepit, ut non servum existimet, sed dilectissimum fratrem. Deinde dicit, ut paret sibi hospitium speranti ad ipsum venire.

QUAESTIO I.

Philemoni, et Appiae, et Archippo, etc. Quaeritur, quare in hac salutatione non servet personarum dignitatem, scilicet cur Archippum, qui erat episcopus Colossensis non praeponat, sed supponat, et Philemonem, qui nulla dignitate ecclesiastica erat praeditus, praeponat, nunquid ideo quia iste pater, et ille filius fuit? Solutio. Ideo laicum ordinato praeponit, quia de re familiari agitur.

QUAESTIO II.

Ita te, frater, fruar in Domino, etc. Quid est frui? nonne alicui inhaerere propter se per amorem? sed sic solo Deo fruendum est, quia solus Deus propter se diligendus est; quomodo ergo dicit Apostolus ad Philemonem: Ita te, frater, fruar in Domino. Solutio. Non dicit simpliciter, ego te frater fruar; sed addit in Domino, per hoc innuens se finem dilectionis in Domino posuisse. Vel frui dicitur uti cum quadam delectatione, et sic potest hic accipi.

XIV. IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS.

PROEMIUM

Multifariam, etc. Paulus, doctor egregius, gentium Apostolus, ministerium suum volens honorificare. Juxta quod in Epistola ad Romanos ait: Quandiu quidem Apostolus gentium sum, honorificabo ministerium meum, tentans si quomodo ad aemulandum provocem carnem meam (Rom. XI). Ecclesiis Hebraeorum hanc epistolam scribit agens de eminentia Christi secundum utramque naturam, et legis Mosaicae inutilitate; astruens multis modis fidem Jesu Christi absque legalibus sufficere ad justitiam et salutem. Legalia vero post Christi passionem non modo non proficere, verum etiam officere, quorundam Hebraeorum existimationem excludens, qui Christum confitentes legales observantias tenendas esse putabant; et in hunc errorem quosdam etiam, qui de gentilitate venerant ad Christum, sua auctoritate induxerant; ideo providens Apostolus gentibus, ne deinceps in hunc errorem Hebraeorum auctoritate trahantur, Judaeos quoque ad aemulandum provocans, gratiam Dei commendat per Christum verum pontificem hoc tempore fidelibus factam, legem ostendens reprobata. Intentio itaque Apostoli in hac epistola est Christi eminentiam, et fidei sufficientiam, nec non legis insufficientiam et inutilitatem ostendere.

Modus tractandi talis est. Primo proponit audienda esse verba Christi sicut prophetarum, et amplius conferendo eum prophetis, et praeferendo; quia in eo locutus est Deus ut in prophetis, et major est eis. Deinde commendat eum alternatim secundum utramque naturam, humanam, scilicet, et divinam, postea comparat eum angelis, et praeferit, multa interserens de excellentia ejus secundum utramque naturam. Deinde comparat eum Moysi et praeferit. Deinde multis rationibus et auctoritatibus gratiam fidei, umbrae legis perferendam

declarat; et sacerdotium Christi sacerdotio Levitico, et Testamentum Novum Veteri; ejusque sacrificium unum multis illius sacrificiis praeponendum ostendit; quia ibi umbra hic veritas. Tandem ponit fidei descriptionem; eam multis testimoniis commendans. Circa finem vero moralem subdit instructionem.

QUAESTIO I.

In primis quaeritur, cur huic epistolae sicut caeteris non praeposuit nomen suum, quod est Paulus; cur etiam nomen dignitatis tacuit, quod est Apostolus? Solutio. Quia Hebraeis odiosus erat, quibus legis destructor videbatur, nomen suum eis odiosum tacuit, ne praescripta nominis invidia sequentis excluderet utilitatem lectionis; sciens quoque eorum superbiam, suamque humilitatem demonstrans, sui ordinis dignitatem noluit anteferre nominando se Apostolum, sed meritum sui officii tacens, superbis ipse humilis non se apostolum nominavit, ne superbi indignarentur. Sed dicet aliquis? Nonne Apostolus scribit fidelibus, qui erant Hierosolymis, quibus nomen Pauli non erat odiosum, nec ejus tanquam superbi dignitati invadebant; quomodo ergo verum est, quod ideo nomen proprium vel nomen dignitatis tacuit, quia Hebraeis erat odiosum, cum his quibus scripsit, non odiosus, sed dilectus fuerit? Solutio. Inter eos, quibus tanquam egregius gratiae praedicator multum placuit, erant quidam legis aemulatores, qui legem cum gratia tenendam esse putabant, et praedicabant, et his Pauli nomen fuit odiosum. Neminem enim suae falsae opinioni ita contrarium invenerunt sicut Paulum, unde persequebantur eum, quantum poterant. Notandum quod fuerunt quidam dicentes hanc Epistolam fuisse minime apostoli Pauli, quia ejus nomen huic non praepositum sicut in omnibus aliis, et ideo quod splendidiore atque facundiore stylo quam aliae resplendeat; sed aut Lucae, aut Barnabae, aut Clementis fuisse. Quibus Hieronymus sic respondet: Si ideo non est dicenda Pauli, quia ejus nomine non est inscripta, ergo nec alicujus illorum, imo nullius omnino, cum nullius nomen habeat in titulo, quod propter praedictam jam causam factum est. Quod autem majore refulget facundia quam aliae, non est mirandum, cum naturale sit unicuique in sua lingua plus valere quam aliena; cum ergo hanc solam lingua Hebraica, alias vero graeca scripserit, quid mirum si majore nitet facundia?

QUAESTIO II.

Diebus istis. Quaeritur quos dies vocet. Solutio. tempus gratiae vocat dies Apostolus propter eminentem fidei doctrinam et salutis cognitionem, unde alibi: Ecce nunc dies salutis (II Cor. VI).

QUAESTIO III.

Quem constituit haeredem universorum, etc. Quaeritur, secundum quam naturam Christus hic dicatur haeres universorum. Solutio. Bene dici potest, quod secundum naturam divinam hic dicatur haeres, id est possessor, et Dominus universorum, id est omnis naturae. Vel secundum humanitatem dicitur haeres universorum scilicet salvandorum, vel Judaeorum et Gentium. Hic est enim haeres mundi, semen illud, in quo benedicuntur omnes gentes, ad quem loquitur Pater, dicens: Postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam (Psal. II).

QUAESTIO IV.

Per quem fecit et saecula. Nonne Deus Pater fecit omnia per Filium visibilia et invisibilia, mutabilia et immutabilia? Cur ergo Apostolus non dicit: Per quem omnia fecit, sed per quem fecit et saecula! Solutio. Haec visibilia et mutabilia sunt magis nobis nota; et ideo in his Dei potentiam amplius miramur quam in iis, quae sunt ignota, et haec est ratio, quare saecula potius nominavit specialiter.

QUAESTIO V.

Qui cum sit splendor gloriae, etc. Quaeritur, quare hac utatur similitudine, et alibi alia? Solutio. Apostolus volens ostendere, quod, licet Filius sit ex Patre, tamen illi est coaeternus, utitur proportionali rerum temporalium similitudine, dicens: qui cum sit splendor gloriae, quasi diceret: sicut splendor ignis, licet sit ex igne, tamen igni est coaevus et esset illi coaeternus, si ille esset aeternus, nunquam enim ignis fuit sine splendore; sic Filius, licet sit ex Patre, tamen illi est coaeternus, quia nunquam Pater fuit sine Filio. Item volens ostendere identitatem naturae, quam habet Filius cum Patre, aliarum rerum utitur proportionali similitudine, vocans Filium figuram substantiae, quia utramque in eisdem rebus non potuit demonstrare. In creaturis enim nil invenitur, quod habeat esse ex alio, et sit ejusdem naturae vel substantiae et quod non praecedatur ab eo. Filius autem sic habet esse ex Patre, quod illi est coaeternus; sicut splendor igni coaevus et est ejusdem essentiae sive naturae cum Patre. Sicut homo generans, et homo ex eo genitus, sicut enim homo non potest gignere nisi id quod ipse est, id est quia homo hominem generat, sic Deus non aliud generat, nisi quod ipse est, id est Deus Deum. Lector diligenter intuere haec verba Apostoli, et expositionem sanctorum super eadem; et animadvertes quomodo tam haeresis Sabelliana, quam Ariana destruitur hic manifeste.

QUAESTIO VI.

Portansque omnia verbo virtutis suae. Quaeritur quomodo dicatur omnia verbo portare Deus, cum ad proprietatem Verbi non pertineat portare. Similiter, an omnibus subsit, et non potius praesit et supersit, ut ea portare dicatur. Solutio. Ideo verbo potius quam virtute dicitur omnia portare ut in portando, id est continendo, et gubernando, et conservando nullum laborem, vel difficultatem intelligatur sustinere, qui omni re est interior, quia omnia sunt in ipso et omni re est superior, quia ipse super omnia; et omni re antiquior, quia ipse est ante omnia, et omni re est novior, quia ipse post omnia, id est post omnium initia

QUAESTIO VII.

Sedet ad dexteram, etc. Dicit expositor quod homo assumptus est sublimatus usque ad Patris aequalitatem, quae intelligitur per dexteram: ideo quaeritur an concedendum sit quod homo assumptus sit aequalis Patri; sed cum Filius dicat: Pater major me est (Joan. XIV): quod intelligendum est secundum id, quod est assumptum, quomodo idem est aequale Patri, cum Filius secundum id sit minor Patre? Solutio. Homo ille, in quantum est homo, minor est Patre, et non aequalis: in quantum vero homo assumptus est Deus, Filius Dei non est minor Patre, sed aequalis. Videndum itaque est quid de quo dicatur, et secundum quid, quoties sermo occurrit de Christo, sunt tamen multi, qui non concedunt, quod homo assumptus sit Deus, ut jam superius dictum est.

QUAESTIO VIII.

Tanto melior angelis effectus. Quaeritur secundum quam naturam hic loquatur de Christo: quod autem secundum divinitatem melior sit angelis, nulla quaestio est; sed tamen melior non est angelis effectus, sed potius natus. Per hoc itaque quod dicit, effectus, cogimur hic intelligere de Christo secundum humanitatem, scilicet quod melior sit angelis effectus. Sed huic videtur esse contrarium, quod invenitur in Psalm.: Minuisti eum ab angelis (Psalm. VIII). Quomodo secundum eandem naturam potest esse melior, et minor? Solutio. Minoratus est angelis carnis mortalitate et passione; et eisdem major et melior est gratiae plenitudine de qua et ipsi angeli accipiunt.

QUAESTIO IX.

Ego hodie genui te, etc. Quaeritur de quo die loquatur. Solutio. Dicit Augustinus quod hoc potest intelligi de die illo, quo Christus natus est secundum carnem. Divinius tamen intelligi potest de aeterna ipsius generatione: unde dicit genui, ne nova intelligatur: hodie enim de praeterita; et sic innuitur esse aeterna: in qua nil est praeteritum, quasi esse desierit; nec futurum, quasi nondum sit.

QUAESTIO X.

Sed iterum potest quaeri quomodo hoc de temporali Christi generatione valeat exponi, cum Deus Pater Christum non genuerit secundum humanam naturam? Sicut enim Christus non habet matrem secundum Deitatem, sic nec patrem secundum humanitatem. Cum ergo non sit ejus pater secundum hanc naturam, quomodo potest dici, quod eum genuerit secundum eam? Solutio. Gignere non semper notat generationem naturalem, sed quandoque gratuitam, ut tibi: Voluntarie genuit nos verbo veritatis (Jac. I). Quia ergo Christi generatio temporalis, opus fuit totius Trinitatis, non inconvenienter potest dici, quod Pater eum genuerit etiam secundum humanitatem. Sed dicet aliquis: Ergo Christus est filius gratiae, et sic adoptivus? Solutio. Non est verum: per gratiam quidem homo ille factus est filius, non gratiae, sed naturae.

QUAESTIO XI.

Et rursus dicit: Ergo illi in patrem, et ipse erit mihi in filium, etc. Quaeritur de hac auctoritate, quomodo ad Christum pertineat, cum nec praecedentia, nec subsequencia illius loci, unde haec auctoritas sumpta est, hoc videatur pati. In libro enim Regum inducitur Deus Pater ad David, loquens: Tu non aedificabis mihi domum, quia vir sanguinum es; sed filius tuus, qui post te regnabit: qui si inique egerit, corripiam eum in virga virorum, et in plagis [verberibus] filiorum hominum, et ponam regnum ejus in saeculum saeculi, et ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium (II Reg. VII), etc. Haec omnia nec Salomoni, nec Christo adaptari possunt, Solutio. In divina Scriptura saepe in eadem serie quaedam ponuntur, quae ad solam historiam referuntur; quaedam ad solum mysticum sensum; quaedam etiam, quae utroque modo accipi possunt, ut in praedictis; quaedam ad Salomonem, quaedam ad Christum referuntur.

QUAESTIO XII.

Item contingit in multis aliis. Si quis enim historiam sequens, considerans praecedentia et subsequenta, ubi scriptum est: Ecce virgo concipiet, et pariet filium (Isa. VII): magis videbitur ei, quod haec auctoritas ad juvenulam illam Isaiae, quam ad virginem referatur, cum ibi quaedam sint, quae nullo modo matri nostri Emmanuelis possint convenire, quae ad historiam solam spectant, licet aliquis modus locutionis et proprietas relationis satis indicet quod omnia ad eandem personam referantur: Filius, inquit, tuus, qui post te regnabit, etc. Solutio. Sciendum est tria genera esse relationum: alia est enim personalis, ut Saulus, qui et Paulus; alia generalis et simplex, ut mulier, quae damnavit, salvavit; alia vocalis, ut manus meae, quae vos fecerunt, clavis confixae sunt.

QUAESTIO XIII.

Item quaeritur secundum quam naturam Pater dicat: Ero illi in patrem. Nam secundum humanam non est pater; secundum divinam ab aeterno fuit pater, quomodo ergo dicit: Ero illi pater? Solutio. Tunc res dicitur fieri, cum incipit cognosci, quia ergo per resurrectionem omnibus fidelibus patuit, et in futuro etiam infidelibus patebit, quod ipse sit Pater, et ille Filius, ideo dicit: Ero illi in patrem. Vel sic: Ero illi, id est homini assumpto in patrem, et ipse homo erit mihi in filium, non tamen secundum humanitatem, sed secundum divinitatem.

QUAESTIO XIV.

Et cum iterum introducit primogenitum, etc. Quaeritur quomodo Apostolus adventum, quem ipse Dominus exitum vocat, dicens: Ex Patre exivi, et veni in mundum (Joan. XVI), vocet introitum dicens, Et iterum cum introducit (Hebr. I). Solutio. Quantum ad Patrem, qui intus erat, adventus Domini dicitur exitus; quantum vero ad nos, qui foris eramus, dicitur introitus, vel e converso.

QUAESTIO XV.

Et adorent eum omnes angeli Dei, etc. De homine assumpto solet quaeri utrum illa adoratione quae dicitur latria, sit adorandus: latria enim soli Deo, et non creaturae exhibetur; sed homo assumptus est creatura, et sic videtur, quod latria non sit ei exhibenda. Solutio. Latria homini illi exhibetur non quia homo, sed quia Deus, de hoc jam superius dictum est; illa autem adoratio, quae hominibus, vel angelis exhibetur, dulia vocatur.

QUAESTIO XVI.

Qui facit angelos suos spiritus, etc. Quaeritur quomodo hoc faciat? Solutio. Spiritus nomen est naturae, ut homo, angelus nomen est officii, ut miles: ideo de spiritibus fiunt angeli, sicut de hominibus fiunt milites; non de angelis fiunt spiritus, sicut nec de militibus fiunt homines.

QUAESTIO XVII.

Et ministros suos flammam ignis, etc. Quaeritur quomodo flammam ignis, id est, seraphin, faciat ministros suos, cum seraphin semper assistant: quomodo ergo ministrare dicitur ordo ille, si semper assistat? Non enim ministrare dicuntur, nisi ex eo quod ministrant. Solutio. Potest dici, quod seraphin immediate a Deo accipit, quod inferiori revelat, qui ad nos mittitur: unde et inferior nomine superioris censetur, cujus gerit officium, vel potius a quo accipit officium. Unde Isaias ait: Volavit ad me unus de seraphin, et tetigit labia mea (Isa. VI). Vel potest dici quod, cum aliqua magna facienda vel nuntianda sunt, tunc illi superiores mittuntur, quorum tamen officium non est ministrare, sed potius assistere. Nota quod nihil fit, quod non fiat, vel Deo jubente, vel Deo permittente: quibus verbis innuitur, quod non omne quod fit, opus sit Dei: quod enim tantum permittit, non facit. Hoc dico propter eos, qui dicunt, quod quidquid est, in eo quod est a Deo est. Si hoc est: nulla est praedicta distinctio, quod alia finnt, Deo jubente; alia fiunt, Deo permittente.

QUAESTIO XVIII.

Propterea unxit te, etc. Dicit expositor ad hoc unctum Christum, ut diligeret justitiam. Sed nonne ex quo fuit, justitiam dilexit, nec prius unctus quam dilectione plenus fuit? quomodo ergo dicitur ad hoc unctus, ut diligeret justitiam? Solutio. Per oleum unctionis intelligitur ipsa gratia, et virtus: per diligere, ipsum actum de virtute procedentem insinuat. Causaliter ergo praecedat unctio actum diligendi, et non tempore. Vel aliam expositionem proseguere.

QUAESTIO XIX.

Propterea unxit, id est, ideo quia dilexisti justitiam, unxit te. Sed nonne ab ipsa sua cognitione habuit plenitudinem unctionis? quam ergo unctionem quasi in praemium accepit, quia dilexit justitiam? Solutio. Per oleum exsultationis, quasi unctus est merito dilectionis, secundum quosdam intelligitur stola maturae resurrectionis.

QUAESTIO XX.

Unxit te Deus, Deus tuus, etc. alter, id est prior, est casus vocativus, quasi diceret: O fili Deus, Deus tuus unxit te. Sed quis Deus habet Deum? quis Deus est unctus? Solutio. Christus Deus est, et Deum habet, non in quantum est Deus, sed in quantum est homo et secundum id est unctus.

QUAESTIO XXI.

Ipsi peribunt, etc. Quaeritur de quibus coelis dicat, quod sint perituri. Solutio. De coelis aereis, ut dicit expositor, qui per diluvium perierunt, et igne perituri sunt. Unde quaeritur, si jam per diluvium perierunt, quomodo iterum per ignem perituri sunt? Nonne si jam perierunt, esse desierunt, et si jam desierunt, quomodo iterum igne peribunt? Solutio. Per diluvium perierunt, id est in deterius mutati sunt et iidem ipsi igne perituri sunt, id est in meliorem statum mutandi sunt. De terra autem, et coelis superioribus non est quaestio, quin in melius sunt mutanda: unde Petrus ait: Novos coelos, et novam terram exspectamus (II Pet. III). De aqua et aere dubitatur an in meliorem statum sint mutanda, sicut terra et coelum, quia in Apocalypsi scriptum est: Et mare jam non erat (Apoc. XXI). Et hic de coelis aereis scriptum est: Ipsi peribunt. Unde quibusdam videtur quod aqua et aer illas proprietates, ex quibus haec nomina eis conveniunt, amittent, et cum ipsis etiam nomina perdent, non tamen ex toto annihilabuntur, sed nec aqua, nec aer amplius vocabuntur privatis et annihilatis his, unde prius sic dicebantur.

QUAESTIO XXII.

Omnes spiritus administratorii sunt, etc. Dictum est superius quod superiorum non est officium ministrare, quomodo ergo omnes sunt administratorii? Solutio. Potest dici quod omnes spiritus nobis ministrant vel immediate, ut inferiores; vel aliis mediantibus, ut superiores et medii; vel per omnes, non colligit nisi eos, qui sunt ultimi ordinis, qui proprie dicuntur angeli, quorum est specialiter officium ministrare, et ideo soli proprie sunt administratorii.

QUAESTIO XXIII.

Quid est homo quod memor es ejus (Hebr. II), etc. Quaeritur quomodo hoc exponendum. Solutio tribus modis exponitur. Primo sic: Quod per hominem intelligitur homo vetus, per filium hominis homo novus intelligitur. Secundo sic: Ut per hominem intelligatur quilibet bonus, per filium hominis Christus. Tertio sic: Ut per hominem, et filium hominis idem intelligatur scilicet Christus.

QUAESTIO XXIV.

Minuisti eum paulo minus ab angelis, etc. Superius dixit quod melior effectus est angelis: hic dicit, quod minoratus est eis: et nos, qualiter utrumque sit verum, diximus. Hic autem quaeritur, an simpliciter sit concedendum, quod Christus minor sit angelis. Quod sic quidam volunt probare Christus est omne, quod factus est, sed factus minor: ergo minor est angelis. Solutio. Non est dicendum simpliciter, quod sit minor angelis; hoc autem paulo minus factus est minor, sic intelligitur, id est, secundum aliquid minoratus est, scilicet secundum carnis infirmitatem et passionem mortis, ut dicit auctoritas: nec consequens est, quod si minor est secundum aliquid, quod ideo simpliciter sit minor.

QUAESTIO XXV.

Omnia subiecisti sub pedibus ejus (Psal. VIII). Omnia aliquando universitatem colligit, ut omnes angeli coeli justus sunt. Aliquando per determinationem in partem redigitur, ut omnia mea tua sunt (Joan. XVII), hoc enim dicit Deus Pater ad seniore filium, id est ad Judaicum populum: ideo per omnia hic intelligere oportet, non ea, quae Deo secundum naturam conveniunt: sed ea tantum, quae sunt necessaria ad salutem. Aliquando etiam omnia habet vim negationis, ut omnia, quae audivi a Patre meo, nota feci vobis (Joan. XV), id est nulla nisi quae audivi. Unde potest quaeri quomodo hoc accipiat cum dicitur, omnia subiecisti. Solutio. Dicunt quidam quod in partem redigitur, et per omnia tantum angelos, et homines intelligunt. Sed si excellentiora subjecta sunt Christo, quomodo non minora? Cum Ambrosius dicat, quod sicut a Dei opere nihil excipitur, ita nec a Christi potestate. Et Augustinus ait: Nulla creatura erit non subjecta, cui primates angeli subjiciuntur. Et ipse Apostolus ostendit nil esse exceptum, cum subjungit: In eo enim quod omnia ei subiecit, nihil dimisit non subjectum ei.

QUAESTIO XXVI.

Nunc autem necdum videmus omnia subjecta ei, etc. Propheta ait, omnia subjecisti ei: quod exponens Apostolus subjunxit, nihil dimisit non subjectum ei, quomodo ergo dicit hic: Necdum videmus omnia subjecta ei? Solutio. David utitur praeterito pro futuro more suo ex certitudine, dicens: Omnia subjecisti ei. Apostolus intelligens superius ait orbem futurum subjectum ei: et hic ait: Necdum videmus omnia subjecta ei; quasi diceret: jam ex parte prophetia impleta est, ex parte adhuc implenda. Sed dicet aliquis: nonne divinae dispensationi omnia famulantur, cujus voluntati nihil resistere potest? et sic jam velint nolint ei subjiciuntur universa. Quomodo ergo dicit Apostolus. Necdum videmus omnia subjecta ei? Solutio. Subjectio alia est generalis, alia specialis. Item alia occulta, alia necessaria, alia voluntaria. Secundum generalem, et occultam, ac necessariam, jam omnia subjecta sunt Deo; secundum voluntariam nondum omnia quae subjicientur subjecta sunt. Nondum omnis lingua coelestium, terrestrium et infernorum confitetur, quia Dominus Jesus est in gloria Patris (Philipp. II). Nondum omnes inimici positi sunt scabellum pedum ejus (Psal. CIX). Quod quidem totum fiet in futuro; ideo dicit Apostolus: Nondum videmus omnia ei scilicet voluntarie, vel palam. Nota quod mente humana solus Deus major est, non aliquis angelorum. Possunt quidem angeli majores divi quam homines quantum ad corpus et animum corporis corruptione aggravatum (Sap. IX): sed non ad ipsam mentis puritatem, in qua assumpta est a Verbo.

QUAESTIO XXVII.

Ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem, etc. Mors Christi non omnibus profuit; quomodo ergo pro omnibus mortem gustavit? Solutio. Universitas hic redigitur in partem: scilicet pro omnibus praedestinatis gustavit mortem. Vel ideo dicitur pro omnibus gustasse mortem, quia quantum in ipso est omnibus sufficit mors Christi.

QUAESTIO XXVIII.

Decebat eum propter quem omnia, et per quem omnia, etc. Quaeritur quomodo decuit Deum Patrem, auctorem salutis fidelium per passionem mortis consummare. In quo consistit ista decentia, cum potius videatur indecens quod Dominus gloriae moriatur? Solutio. Si Christus non moreretur, homo periret: quod si esset, Deus ab universitate non glorificaretur; et hoc esset indecens, cum propter Deum glorificandum omnia sint facta. Item si Christus non moreretur, homo non salvaretur, et sic divina praedestinatio non impleretur, et hoc esset inconueniens, ut ipsa cassaretur. Nec indecens erat ut auctor salutis pro nobis moreretur, cum sit proximus noster, et frater, et deceat proximum providere utilitati proximorum quantum potest; unde sequitur:

QUAESTIO XXIX.

Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, etc. Quaeritur an ideo Christus dicatur frater noster, quia nostrae naturae factus est particeps, formam servi accipiendo (Philipp. II). Sed cum natura suscepta a Deo, communis sit bonis et malis, videtur quod Christus non solum sit frater fidelium sed etiam infidelium. Solutio. Non solum ideo dicitur Christus frater noster, quia ipse participat de natura nostra, sed etiam ideo, quia nos de plenitudine gratiae ejus accepimus. Ad hoc ergo quod aliquis dicatur frater Christi, oportet quod ei conjunctus sit natura et gratia.

QUAESTIO XXX.

Et ipse, scilicet Christus, similiter participavit eisdem scilicet pueris vel carne, et sanguine. Sed quaeritur quomodo Christus pueris participaverit? Solutio. Id est factus est puer constans ex anima, et carne, ut expositor dicit. Vel participavit carne et sanguine, id est, factus est homo, et hoc similiter, id est passibilis, et mortalis.

QUAESTIO XXXI.

Ut destrueret eum, qui mortis habebat imperium. Cum mors sit poena juste illata a Deo et ita a Deo esse non inconvenienter dicatur, quaeritur quomodo diabolus dicatur auctor mortis. Non enim idem videtur posse esse a Deo, et a diabolo. Solutio. Quia mors accidit ex peccato, quod diabolus persuasit, ideo imperium mortis habet, vel habere dicitur; quia causa mortis fuit, ideo auctor appellatus est: unde dicitur quod Deus mortem non facit, id est causa ejus non habet esse ex Deo. Nota quod haec est justitia, qua redempti sumus. Quia enim fudit diabolus sanguinem non debitoris, jussus est reddere debitores; et quia fudit sanguinem innocentis, in quo nihil invenit, est jussus recedere a nocentibus, quos quodam jure videbatur possidere.

QUAESTIO XXXII.

Dicit expositor quod nisi homo esset qui diabolum vinceret, non juste, sed violenter homo ei tolleretur. Sed nonne diabolus injuriam Deo fecerat, qui servum prius fraudulentè decepit, et post violenter possedit? Quam ergo injustitiam faceret Deus, si solo verbo potentiae suae eriperet hominem de manu injustissimi invasoris? Solutio. Omnia opera Dei justa, sed in quibusdam etiam est manifesta potentia, et latet justitia; in quibusdam etiam occulta latet potentia, et manifesta est justitia. Si ergo Christus in liberatione nostra uteretur manifesta potentia, et occulta justitia posset videri alicui minus discreto, quod homo non juste, sed violenter diabolo tolleretur: ut autem omnis iniquitas oppilaret os suum (Psal. CVI), usus est Dominus noster in nostri redemptione manifesta justitia, et occulta potentia.

QUAESTIO XXXIII.

Ut liberaret eos, qui timore mortis, etc. Quaeritur cujus servituti subditi erant, quos liberavit Dominus? Solutio. Diabolus ante adventum Christi effectum nequitiae suae per mortem obtinuit: cujus timore dejiciebat, quos nullo alio modo potuit dejicere. Nam pro vita sua omnia dabant. Unde in Job legitur: Pellem pro pelle; omnia, quae habet homo, dabit pro anima sua (Job I). Itaque timore mortis victi cedebant, et tentationi succumbebant, donec Christus venit, qui moriendo et resurgendo timorem mortis tulit de medio. Unde sancti mortem irrident, et cupiunt dissolvi, et esse cum Christo (Philipp. I). Vel timore poenae potest intelligi, quo Judaei sub lege serviebant, quos Christus evacuata lege per gratiam a legis onere, et servili timore liberavit.

QUAESTIO XXXIV.

Nusquam enim angelos apprehendit, etc. Quaeritur an Deus posset assumpsisse angelicam naturam in unitatem personae sicut fecit humanam? Solutio. Videtur nobis quod potuit, sed noluit; in quo dignitas generis nostri intelligitur: homini enim qui minus acceperat angelis in sua creatione, plus collatum est in sua glorificatione per gratiam. Non enim natura humana adorat supra se naturam angelicam, sed potius e converso.

QUAESTIO XXXV.

Unde debuit per omnia fratribus assimilari. Nonne per solam gratiam assimilatus est fratribus in hoc, quod homo natus est, quod educatus, passus, mortuus? quomodo ergo dicit Apostolus, quod hoc debuit, cum hoc non sit debitum, sed donum Dei gratuitum? Solutio. Non dicit simpliciter debuit, sed addidit, ut misericors fieret (Hebr. II): moriendo enim non posset nobis misereri, nisi fieret prius passibilis et mortalis. Vel ideo dicit, debuit, id est dicens fuit fratribus assimilari. Per hoc enim, quod nostras infirmitates, et mortem pro nobis pertulit, nos ad humilitatem provocavit, et charitatem in nobis accendit.

QUAESTIO XXXVI.

In eo enim in quo passus est ipse, et tentatus potens est, etc. Nonne ante passionem, imo ante incarnationem potens erat tentatis auxiliari? non enim ejus potentia per passionem est augmentata, quid est ergo in eo in quo passus? potens est eis, qui tentantur, auxiliari? Solutio. Post passionem bene novit etiam per experimentum quae sit ista tentatio, et tribulatio patientium: unde cum multa alacritate protendit manum ad compatiendum; ideo dicitur, potens haec facere, et perfecte haec nosse. Scit enim qui sunt illi, qui pro ipso patiuntur, novit quando et quomodo quibus manum debet porrigere. Unde Propheta: Factus est Dominus refugium pauperi in opportunitatibus in tribulatione (Psal. IX).

QUAESTIO XXXVII.

Quanto ampliorem honorem habet domus qui fabricavit illam (Hebr. III), etc. Nonne saepe ille, qui dispensat in domo majorem habet in ea gloriam, quam ille qui fabricavit eam? quomodo ergo dicit Apostolus: Quanto ampliorem, etc. Solutio. Hoc intelligendum est de domo spirituali, quasi diceret: Christus tanquam Dominus et Creator major est Moyse servo et ministro.

QUAESTIO XXXVIII.

Secundum diem tentationis, etc. Quaeritur a quibus fiat tentatio. Solutio. Tentat homo, ut sciat quod ignorat, secundum quam acceptionem tentatio est quaedam animi blanda praecurrens experientia, ad aliquid agnoscendum, quod prius ignorabatur. Tentat Deus, ut probet per afflictionem et tribulationem, ut probatum coronet. Tentat diabolus, ut dejiciat aliquem in peccatum: unde dicitur: Et ne nos inducas in tentationem (Matth. VI), id est ne sinas dejici in peccatum. Tentat caro, cum ejus motus inordinatos sentimus. Tentat mundus, cum nos per vanitatem ad amorem sui provocat.

QUAESTIO XXXIX.

Propter quod offensus fui, etc. Alia translatio habet proximus fui. Quomodo ergo si offensus, fuit proximus; et si proximus, quomodo offensus? et si utraque littera non potest stare, utra potius tenenda? Solutio. Proximus fuit adhibendo correctionis flagella; quia proximi est proximum corrigere. Offensus fuit et iratus, quia per flagella etiam noluerunt poenitere. Vel bonis quadraginta annis in hoc potest intelligi iratus; quia tanto tempore non eos introduxit in terram promissionis: hanc tamen sententiam non videtur sequens littera approbare. Malis vero in hoc potest intelligi proximus quadraginta annis, quia, tanto tempore eos sustinuit, nec ex toto delevit.

QUAESTIO XL.

Si introibunt in requiem meam. Quaeritur qua figura id sit dictum. Solutio. Figura est quae dicitur aposiopesis, et est sensus: Si hoc erit, quodlibet impossibile erit, vel non amplius credatur mihi in aliquo. Nota quatuor esse Sabbata, sive requies. Prima requies est illa Dei, de qua scriptum est in Genesi: Et requieuit Deus die septimo (Gen. II); secunda requies est terra promissionis; tertia, quies mentis; quarta est aeterna. Prima et quarta Dei; secunda et tertia hominis. Prima figura est quartae, secunda tertiae.

QUAESTIO XLI.

Sicut juravi in ira mea, etc. Quaeritur quod hic vocetur ira Dei: constat enim quod talis passio non cadit in Deum. Solutio. Iram vocat Dei immobilem aeternae justitiae sententiam, per figuram, quae dicitur anthropopathos: quae fit quoties ea, quae de hominibus dicta passionem significant, Deo figurative attribuuntur. Jurat ergo Deus in ira, quando firmiter statuit punire pro peccati obstinatione. Nota quatuor esse genera symbolorum, id est signorum, id est eorum, quae figurative dicuntur de Deo. Alia enim symbola sunt similia, et sunt a rebus corporalibus sumpta, ut ignis, lux, sol et alia hujusmodi. Alia similia et a rebus incorporeis sumpta, ut ratio, intellectus, spiritus et similia. Alia sunt dissimilia et a rebus corporeis sumpta, ut leo, ursus, vermis et ejusmodi. Alia sunt dissimilia, et a rebus incorporeis sumpta ut ira, furor, dolor, poenitentia et similia.

QUAESTIO XLII.

Ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati, etc. Quaeritur quod vocet fallaciam peccati. Solutio. Fallacia peccati est cum quis praesumit de gratia Dei: et hac securus fiducia jacet in peccatis: Vel quando promittit quis quod in futuro anno se corriget, ut in praesenti securius peccet, quod fit auctore diabolo. Potest etiam triplex fallacia hic notari, ut prima sit, quando pravo motui consentimus, secunda, quando ad opus malum prorumpimus; tertia, quando in peccati consuetudine delectamur.

QUAESTIO XLIII.

Quibus autem infensus est quadraginta annis, etc. Quaeritur quomodo id intelligatur. Solutio. Quadragenarius indicat integritatem annorum: ideo infensus dicitur illis quadraginta annis, quia irascitur peccantibus usque in finem vitae suae.

QUAESTIO XLIV.

Et quidem operibus ab institutione mundi (Hebr. IV), etc. Quaeritur ubi fiat mentio de illa requie aeterna, quae significatur per terram promissionis: nam de requie Sabbati ibi agitur: Et requievit Deus die septimo ab omni opere, quod patrarat. De requie vero terrae Palaestinae ibi mentio videtur fieri, ubi dicitur: Si introibunt in requiem meam. Solutio. Ubi agitur de requie Sabbati, vel de requie terrae Palaestinae secundum litteram, ibidem agitur de vera requie anagogice, quae per illas duas significatur.

QUAESTIO XLV.

Requievit Deus die septimo, etc. Dicit Scriptura, quod sex diebus Deus fecit omnia opera sua, ut nihil novum postea faceret; sed nonne quotidie creat novas animas? quomodo ergo nihil novum facit? Solutio. Nihil facit Deus nisi de materia in prima conditione facta, ut quaelibet corporea: vel ad similitudinem jam tunc factorum, ut spiritus incorporeos, scilicet humanas animas.

QUAESTIO XLVI.

Iterum terminat dies quemdam hodie, etc. Quaeritur quomodo per hoc, quod hic inducit Apostolus cogat Judaeos ad intelligendam requiem aliam ab alia, quae erat terrae promissionis, dicendo: Hodie si vocem ejus audieritis, etc. Solutio. Illi, quibus scribebat, fidem habebant, et David prophetam esse credebant: secundum quod necesse erat alium diem, et aliam requiem intelligere ab illa terrae promissionis requie ex prophetae verbis ibi positis: et sic procedit probatio Apostoli:

QUAESTIO XLVII.

Vivus est enim sermo, etc. Dicit expositor quod Filius Dei videt quomodo ratio, et sensualitas in suis differentiis conveniunt: sed nonne in differentiis differunt: quomodo ergo in differentiis suis conveniunt: nunquid aliqua possunt in eodem convenire, et differe. Solutio. Non dicit quod in differentiis, quibus ratio differt a sensualitate, vel e diverso, haec duo conveniant, sed quod ratio differentias habet, quibus ipsa a seipsa distinguitur, dum in Deum inhiat de divina usia cogitans, vel inferius coelestia considerans, invisibilium spirituum naturas contemplatur, vel in terra de mundanis recte pertractandis agit. Similiter et sensualitas differentias habet, quibus a seipsa dividitur dum plus dedita infimis rebus inferior est, vel ab illis revocata dignior est. Videt itaque Filius Dei quomodo superior differentia sensualitatis consentiendo convenit cum differentiis rationis? vel inferior differentia rationis pressa, et captiva aliquando consentit inferiori differentiae sensualitatis. Nota quod anima ponitur vel pro sensualitate, vel pro carnalibus peccatis, vel pro carnalibus cogitationibus: sic et spiritus pro ratione, vel pro spiritualibus peccatis, vel pro bonis cogitationibus. Cum dicitur quod sermo Dei pertingit usque ad divisionem animae et spiritus (Hebr. IV), unde triplicem expositionem invenies in glossa propter triplicem animae et spiritus acceptionem.

QUAESTIO XLVIII.

Tentatum per omnia pro similitudine absque peccato. In eo quod tentatus est, scit compati. In eo quod absque peccato potest liberare. Dicit expositor quod impossibile est homini scire afflictiones, nisi eas expertus fuerit. Sed nonne multi ex solo visu sciunt aliorum afflictiones, quas nusquam passi sunt: adeo etiam quod eis compatiuntur? quomodo ergo verum est, impossibile est homini, etc. Solutio. Non expertus non scit ita perfecte sicut ille qui per experimentum novit: quem modum cognoscendi notat Apostolus dicens: Non habemus pontificem qui [non possit compati, id est noverit.

QUAESTIO XLIX.

Nec quisquam sumit sibi honorem (Hebr. V), etc. Nonne multi maximi in hoc tempore seipsos ingerunt: et non vocati etiam quandoque per violentiam sumunt sibi honorem? quomodo ergo verum est: Nec quisquam sumit sibi honorem? Solutio. Nemo pie et religiose agens seipsum ingerit. Neque Christum seipsum glorificavit, etc., cum haec glorificatio Patris de Filio facta sit secundum humanam naturam.

QUAESTIO L.

Quaeritur quomodo haec auctoritas: Ego hodie genui te, quae secundum Augustinum exponitur de aeterna generatione, in hoc loco ab Apostolo inducitur: quomodo Pater dicens, Ego hodie genui te, testatur Christum secundum quod homo, Filium suum esse, et mundi redemptorem? Solutio. Hieronymus dicit quod haec auctoritas de humana Christi generatione sic intelligitur: Hodie, id est in tempore gratiae et lucis, genui te, id est incarnavi te: vel genui, id est, ostendi te esse genitum: secundum quod bene inducitur haec auctoritas.

QUAESTIO LI.

Secundum ordinem Melchisedech, etc. Dicit expositor quod temporalis non fuit Melchisedech: sed nonne homo fuit tantum, et sic temporalis, quia omnis homo est temporalis. Solutio. Ideo dictum est quod non est temporalis: quia Scriptura subticuit ejusdem initium et finem vitae, infigura Christi, qui caret initio et fine. Vel potest dici sacerdos non temporalis propter ejus sacerdotium, quod manet in Christo in aeternum.

QUAESTIO LII.

Exauditus est pro sua reverentia, etc. Quaeritur quid sit Christum exauditum esse pro sua reverentia. Nonne Stephanus similiter exauditus est pro sua reverentia, et caeteri sancti? Quid ergo magnum de Christo si sit exauditus pro sua reverentia? Solutio. Non est mirum si quaedam dicantur de Christo communia martyribus, cum quaedam etiam communia legalibus sacerdotibus hic ponantur. Potest tamen dici, quod Stephanus exauditus est pro reverentia Christi potius quam pro sua: Christus enim per se intravit, alii per ipsum: unde et de plenitudine ejus omnes accepimus (Joan. I). et sic aliquid speciale dicitur de Christo cum legitur, quod exauditus est pro reverentia sua: quae in hoc notatur, quod sine peccato et sola charitate mortuus et passus est.

QUAESTIO LIII.

Didicit ex his quae passus est obedientiam, etc. Ea discimus, quae ignoramus: cum igitur Christus omnia noverat tanquam Deus, quomodo didicit quod non ignoravit? Solutio. Haec quaestio jam satis superius est agitata. Dictum est enim quod duplex est cognitio, una comprehensionis, altera experientiae: illam quae est comprehensionis ab aeterno habuit, alteram vero didicit ex tempore.

QUAESTIO LIV.

Quae sunt elementa exordii sermonum Dei, etc. Quaeritur quae sit differentia inter haec tria, elementa, exordium, sermonem Dei? Solutio. Sermonem Dei vocat doctrinam evangelicam; exordium Symbolum, et orationem Dominicam: elementa sunt materia, quam symbolum continet, ut nativitas, passio, et alii fidei articuli.

QUAESTIO LV.

Omnis qui lactis est particeps, etc. Dicit expositor: Qui non capit, Verbum caro factum est (Joan. I): quomodo capiet, In principio erat Verbum (ibid.). Quaeritur ergo quomodo ad intelligendum levius sit, Verbum caro factum est, quam istud, In principio erat Verbum, cum istud de incarnatione Verbi sit contra rationem humanam: illa vero altiora, et de personarum Trinitate, et unitate essentiae ratione investigentur, ut ex prophetis apparet? Solutio illa de incarnatione ideo leviora dicta, quia visibiliter exhibita sunt: haec vero difficiliora, quia paucorum solo intellectu comprehensa.

QUAESTIO LVI.

Item quaeritur quomodo illi, quibus loquitur Apostolus hic, indigebant, ut docerentur quae sint elementa exordii sermonum Dei. Nonne fideles erant? quomodo ignorabant nativitatem, passionem, et alios articulos fidei: cum sine his nemo fidelis est? Solutio. Illi haec sciebant, sed non plene.

QUAESTIO LVII.

Quapropter intermittentes sermonem (Hebr. VI), etc. Cum illis necessarius esse videatur sermo inchoationis, quomodo dicit intermittentes inchoationis sermonem? Solutio. Sensus est: non semper immorari debetis in his, quae ad inchoationem pertinent, sed ad perfectionem tendere.

QUAESTIO LVIII.

Non rursus jacentes fundamentum, etc. Hoc videtur contrarium praedictis. Si enim elementorum adhuc indigebant doctrina, fundamentum erat illis necessarium. Solutio. Glossae huic quaestioni sufficiunt exponentes qualiter non rursus debeat intelligi.

QUAESTIO LIX.

Ab operibus mortuis, etc. Mortua opera vocat peccata mortalia, vel opera bona, quae per malum superveniens sunt mortificata: quaeritur ergo quomodo verum sit, quod nullum bonum sit irremuneratum, sicut nullum malum impunitum. Solutio. Talia bona ideo mortua dicuntur, quia non prosunt ad vitam aeternam: et tamen in hoc remunerabuntur, quia minus in futuro punientur, qui illa fecerunt. Vel forsitan temporale commodum pro eis datum est. Item talia bona mortua dicuntur, quia per poenitentiam reviviscere possunt secundum quosdam: non ideo quod amplius pro eis remunerentur: sed quia ex bonis ante factis facilius gratiam consequentur. Nobis autem videtur quod, deleto peccato per poenitentiam, per quod erant mortificata sicut prius antequam essent mortua, digna sunt vita aeterna.

QUAESTIO LX.

Baptismatum, etc. Quaeritur quomodo hic dicat pluraliter baptismatum, cum alibi dicat: Unus Dominus, una fides, unum baptisma (Ephes. IV), etc. Si unum, quomodo plura? Solutio. Sicut dicitur una fides non numero, sed genere, ut tradit auctoritas, sic potest dici unum baptisma non numero, sed genere, quia una forma: nec potest iterari: et quia est ibi una trium personarum operatio, plura quantum ad singulas ablutiones dicuntur. Vel ideo baptismatum in plurali dicit, quia est baptisma in potentia, in sanguine: nec hoc ideo, quod sacramentum baptismatis celebretur nisi in aqua: sed quia vicem baptismi supplet sanguinis effusio, fides, et poenitentia: ibi duntaxat ubi articulus necessitatis, non contemptus religionis excludit sacramentum baptismatis. Cui solutioni sic objicitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non intrabit in regnum coelorum (Joan. III). Secundum hanc auctoritatem videtur, quod nullus dignus sit salute sine susceptione hujus sacramenti. Solutio. Doctores sic praedicta verba Domini exponunt Nisi quis renatus fuerit ex aqua, etc., id est, nisi quis renatus eo spiritu, et regeneratione fuerit, qua renascuntur illi qui renascuntur ex aqua, et Spiritu sancto potest salvari. Hoc autem spiritu diversis modis renascuntur homines. Renascuntur alii per poenitentiam, alii per effusionem sanguinis, alii per baptisma. Nota quod fundamentum Christianae religionis dividitur in sex, quae hic ponuntur ab apostolis, scilicet poenitentia, fides, baptisma, manuum impositio, resurrectio, futurum iudicium: quae ad instructionem neophytorum pertinent.

QUAESTIO LXI.

Impossibile est eos, qui semel illuminati, etc. Hic videtur Apostolus graviter prolapsis negare poenitentiam, sicut in sequenti, ubi dicit: Voluntarie peccantibus jam non relinquitur hostia pro peccato. Solutio. Nobis videtur quod utrobique describit peccatum in Spiritum sanctum, in cujus baratrum quicumque semel inciderit, impossibile est quod poenitentiam consequatur vel salutem. Doctores vero dicunt quod hic impossibile, etc., non negat omnem renovationem, sed tantum baptismatis iterationem. Vel de futuro statu potest intelligi: cui sententiae quaedam glossae deserviunt.

QUAESTIO LXII.

Dicit expositor quod baptisma valet etiam contra sequentia peccata. Sed quaeritur quomodo peccata, quae nondum sunt facta, jam sint dimissa. Solutio. Dicunt quidam quod ideo baptisma dicitur valere contra sequentia peccata, quia per gratiam in baptisate collatam futura peccata vitantur. Sed secundum hanc solutionem quid est hoc, quod in eadem glossa sequitur, si poenitentia de his agatur? Nobis sic videtur esse intelligendum, quod baptisma valet contra sequentia: quia ex virtute baptismatis minore satisfactione deleri possunt: ut si contingat fidelem et infidelem idem peccatum committere, poenitentia, quae sufficit renato ad salutem, eadem infideli vel nondum renato non sufficit. Hoc dico absque praeiudicio melioris sententiae.

QUAESTIO LXIII.

Intravit Dominus per semetipsum, etc. Cum Dominus in Evangelio dicat: Sit sermo vester: Est, est; Non, non: quod autem amplius est, a malo est (Matth. V), quaeritur quomodo juravit Dominus tunc Abrahae. Nunquid non crederet, vel tardius crederet Abraham Deo, si promitteret sine juramento? Solutio. Non propter Abraham juravit Dominus, cum sine juramento ei firmiter crederet: sed propter eos, qui post eum futuri erant, qui promissioni factae Abrahae aut omnino non crederent, aut tardius crederent, nisi esset per juramentum confirmata, et sic juramentum illud fuit non a malo Abrahae, sed illorum qui futuri erant.

QUAESTIO LXIV.

Si quaeratur: Quare juravit Dominus per semetipsum?
Solutio. Quia solent homines per majorem sui jurare, Deus autem non habuit majorem: unde constat eos peccare, qui per aliquod inferius jurant. Nam illud, per quod jurant, quodammodo superius se constituunt.

QUAESTIO LXV.

Et omnis controversiae eorum finis juramentum. Quid ergo dicemus de iudicio ignis, vel aquae, vel aliorum huiusmodi, quae recipere videtur Ecclesia. Nonne in illis etiam finis controversiae consistit? Solutio. Haec iudicia Ecclesiae non sunt: unde et rei multoties inde absolvuntur, et non rei quandoque iudicantur: quod nequaquam fieret, si mater Ecclesia haec haberet. Unde in quibusdam locis potius haec tolerat, quam commendet. Sed dicet quis: Idem iudicium debet fieri de iuramento. Id nos concedimus. Non enim Ecclesia instituit illud, sicut nec praedicta.

QUAESTIO LXVI.

Secundum ordinem Melchisedech (Hebr. VII), etc. Quaeritur quomodo? Solutio. Christus secundum ordinem Melchisedech pontifex multis modis dicitur. Tum quia ille rex et sacerdos solus fuit, ita Christus; tum quia non oleo visibili, ut Moyses institutus fuit, sed oleo exsultationis et puritate fidei unctus est; nec animalia immolavit, sed in pane et vino oblato sacrificium Christi dedicavit; sic et Christus Spiritu sancto unctus est a Patre; qui semetipsum in ara crucis Deo Patri obtulit; et quia verum corpus et sanguinem in coena discipulis dedit, et quia ejus sacerdotium manet in aeternum secundum ritum et dignitatem.

QUAESTIO LXVII.

Quaeritur quid illa oblatio Melchisedech in pane et vino profuit sumentibus? Solutio. Dicunt quidam, quod tantum iis, qui sumebant cum fide, quantum nunc corpus Christi prodest. Quod nobis non videtur esse verum: non enim sacramenta legis naturalis, vel legis scriptae tantum profuerunt, vel prodesse potuerunt, quantum sacramenta gratiae.

QUAESTIO LXVIII.

Quod minus est, sine ulla contradictione benedicatur. Nonne saepe vir sanctus benedicatur ab eo, qui est minoris sanctitatis: ut cum monachus benedicatur ab aliquo sacerdote saeculari, quomodo ergo verum est, quod minus est, benedicatur a majore? Solutio. Potest aliquis esse minor aliquo excellentia meritorum, et major eodem dignitate: hic autem agitur de majoritate et minoritate quae consistit secundum dignitatem. Quod ergo minus est dignitate, benedicatur ab eo, quod est majus dignitatis excellentia. Nec agitur hic de qualibet benedictione, sed de illa tantum, quae convenit consecratis.

QUAESTIO LXIX.

Per Abraham, et Levi, qui decimas accepit, decimatus est, etc. Dicit Augustinus quod sicut, Adam peccante, qui in lumbis ejus erant peccaverunt; sic Abraham decimas dante, qui in lumbis ejus erant decimati sunt. Sed nunquid Christus, vel Adam peccante, peccavit; vel Abraham decimas dante, decimatus est, cum fuerit in lumbis utriusque, secundum carnem? Cum ergo Levi, et Christus in lumbis Abrahae pariter fuerint, quomodo Levi est decimatus, et non Christus? Vel si Christus decimatus sicut Levi, quomodo probat Apostolus sacerdotium Christi sacerdotio levitico majus esse: per hoc, quod ordo leviticus in Levi, sit decimatus in Abraham? Solutio. Erant quidam et forte adhuc sunt dicentes carnem Christi ab Adam usque ad virginem integram, et incorruptam servatam esse, qui non sunt audiendi. Levi ergo est decimatus, et non Christus, quamvis uterque ibi fuerit, quia Levi inde contraxit unde decimationi subjacuit, id est culpam. Christus autem nihil inde contraxit, unde decimationi foret subjectus, cujus caro non vulnus, sed vulneris medicamentum inde contraxit. Cui solutioni sic objicitur: Tota caro, quae fuit in Isaac ex Abraham descendit secundum communem legem, scilicet per concupiscentiam; sed caro Christi fuit in Isaac: ergo caro Christi per concupiscentiam descendit ex Abraham. Solutio. Non est simpliciter concedendum quod caro Christi per concupiscentiam inde sic descenderit: hoc enim esset, quod per concupiscentiam fieret caro Christi; potest tamen concedi per divisionem: quaedam caro, postea quae fuit Christi secundum communem legem, inde descendit, quae a primo homine usque ad Mariam sub originali fuit peccato.

QUAESTIO LXX.

Translato sacerdote, necesse est legis fieri translationem. Quaeri potest quomodo ad sacerdotii translationem necessario sequatur legis translatio. Solutio. Quia enim simul ab eodem sub eadem sponsione utraque data sunt: quod de uno asseritur, et de altero necessario intelligitur. Vel ideo translato sacerdote, necessario transfertur lex; quia ideo fit translatio sacerdotii, quod ejus ministerio nemo justificabatur et sic propter suam insufficientiam et infirmitatem translatum est; sed lex aequae insufficientis et infirma. Unde Apostolus: Nihil ad perfectum adduxit lex (Hebr.). Eadem ergo necessitate transfertur ipsa. Quia neutrum ergo potuit consummare, utriusque fit translatio: quod figuratum in sacerdote et levita, languidum, qui incidit in latrones, transeuntibus et misericordiam curationis non conferentibus (Luc. X).

QUAESTIO LXXI.

Manifestum est autem quod de Juda ortus est Dominus noster. Quaeritur igitur an etiam mater ejus? Solutio. Quaestionem illam, quam superius posuimus super Epistolam ad Timotheum, revoca ad memoriam, quam faciunt verba Origenis dicentis, quod Maria tantum fuit de tribu Levi, et propter Joseph tantum dictus est Dominus de tribu Juda. Sed, sicut dixi, duae tribus permistae erant regalis, et sacerdotalis, et virgo ex patre patris de tribu Juda fuit, et ex parte matris de tribu Levi.

QUAESTIO LXXII.

Nihil ad perfectum adduxit lex, etc. Nonne quidam perfecti erant tempore legis, ut David, et alii multi; et justitiam illam, quia justus erant, ex obedientia divinae legis habebant quomodo ergo ex lege justus non erant? Solutio. Justus illius temporis non ex lege, sed ex fide futuri justitiam habebant: lex enim delicta ostendit, non abstulit.

QUAESTIO LXXIII.

Ad interpellandum pro nobis, etc. Quaeritur quomodo Christus interpellat pro nobis? Solutio. Dicit expositor quod repraesentatione sui, quod sic intelligendum est quod meritum passionis suae, quam in sua humanitate exhibuit, nos credentes Patri reconciliat.

QUAESTIO LXXIV.

Qui non habet quotidie necessitatem (Hebr. VIII). Quaeritur de sacrificiis legis quid utilitatis contulerunt: nunquid peccatorum remissionem? Solutio. Pro quibusdam peccatis peccantes prohibebantur ab ingressu, et per sacrificia sic reconciliabantur ut liceret eis ingredi in templum: non autem per talem remissionem fiebant digni vita aeterna.

QUAESTIO LXXV.

Si ergo super terram esset, nec esset sacerdos, etc. Quaeritur quomodo haec intelligenda? Solutio. Hujus capituli littera minus continens est, et decisa: ideoque caliginem ingerit. Unde quinque exponitur modis, sicut habetur in glossis. Nota in omni sacrificio quatuor considerantur scilicet cui offeratur, et a quo offeratur, quid offeratur, et pro quibus offeratur. Idem ipse unus utriusque mediator per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, unum cum illo maneret, cui offerebat, unum in se faceret pro quibus offerebat; unus ipse esset, qui offerebat et quod offerebat.

QUAESTIO LXXVI.

Qui exemplari, et umbrae deserviunt, etc. Quaeritur quod hic dicatur exemplar. Solutio. Veritas in monte Moysi ostensa dicitur figurarum juxta se factarum exemplar. Item ipsae figurae dicuntur exemplar veritatis, quae postea impleta est: et sic ipsae figurae diverso respectu et exemplum et exemplar dici possunt. Exemplar enim proprie dicitur ad cujus similitudinem aliquid fit; exemplum, quod inde trahitur.

QUAESTIO LXXVII.

Nam, si illud prius culpa vacasset, etc. Nonne lex bona, sancta et a Deo data? quomodo ergo non vacat a culpa? Solutio. Ea ratione dicitur vetus testamentum a culpa non vacare. qua dicitur lex iram operari, scilicet, quia non justificat, et quia praecipit quod non potest fieri sine gratia.

QUAESTIO LXXVIII.

Quaeritur cur non eo ritu colimus Deum quo coluerunt eum Hebraei patres? Solutio. Quia aliud Deus praecepit nobis per patres novi testamenti: neque haec contra vetus testamentum sunt, quae nos observamus, sed in illo praedicta, et praenuntiata.

QUAESTIO LXXIX.

Item cur auctoritatem illius testamenti teneamus? Solutio. Ne prophetas exstinguamus, et testimonium de medio offeramus veritatis. Cum ergo aliquid legitur, quod a nobis non observatur, quaerendum est tantum quid significet, non reprehendendum; quia eo ipso, quod jam observatur, non damnatum, sed impletum probatur.

QUAESTIO LXXX.

Item quaeritur unde illud vetus dicatur testamentum, hoc novum, cum lex impleatur per novum testamentum? Solutio. Vetus testamentum, vetus vocatur pro veteri noxa, quae per litteram jubentem, et minantem non sanatur. Hoc autem novum dicitur propter novitatem spiritus, quae hominem sanat a vitio vetustatis. Nota diligenter quae sit differentia inter duo testamenta: illud vetus, hoc novum. Ibi littera, quae sola occidit, hic spiritus vivificans. Illud scriptum est in tabulis lapideis, hoc in mentibus et in cordibus. Illud promittit terrena, hoc coelestia. Illud habet sacramenta salutem significantia, non conferentia; hoc habet sacramenta salutem conferentia. Item nota quod testamentum dicitur, et ipsa promissio temporalis, vel aeterna, et scriptum continens ipsam promissionem. Vetus ergo testamentum continens promissionem ad veterem hominem pertinentem. Novum vero testamentum, quod continet promissionem aeternae haereditatis quae ad novum hominem spectat.

QUAESTIO LXXXI.

Si enim cinis vitulae aspersus inquinatos sanctificat (Hebr. IX), etc. Quaeritur quid vocet coinquinationem, a qua sanctificat cinis vitulae aspersus? Solutio. Contactum mortuorum sic vocat; vel lepram, a qua mundat cinis ille, id est a poena, quae secundum legem tali immunditiae debebatur: quo tactu significatur consensus peccati.

QUAESTIO LXXXII.

Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori. Dicit expositor quod eadem necessitate, et jure naturae Christus mortuus est: qua necessitate, et in re alii homines moriuntur. Unde quaeritur an Christus sit necessitate mortuus, et an habuit necessitatem moriendi? Quod videtur manifeste secundum praedictam auctoritatem. Sed si necessitate, quomodo sola voluntate mortuus, sicut scriptum est: Oblatus quia voluit? (Isa. LIII.) Solutio. Dicunt quidam quod inter caeteras poenalitates, quas Dominus suscepit cum natura nostra sine culpa: etiam hanc poenalitatem, scilicet necessitatem moriendi suscepit voluntarie: quae non excludit voluntatem, nec excluditur ab ea. Nec tamen intelligendum est quin Christus potentia divinitatis posset deponere hanc poenam sine animae et corporis dissolutione, et supervestire naturam assumptam stola immortalitatis; sed si amplius non conferret, quam ei collatum est ante mortem, necessario moreretur.

QUAESTIO LXXXIII.

Exspectantibus se in salutem, etc. Super hunc locum dicit expositor quod Christus non necessitate, sed voluntate pro peccato exspectantium se in salutem mortuus est: sed superius dictum est quod mortuus est necessitate: quod videtur esse contrarium. Solutio. Quod hic dicit, sic intellige. Christus mortuus est non necessitate, id est in eo non fuit peccatum, pro quo necesse fuit eum mori: unde quasi exponens, quod dixerat, subjungit: sed pro peccato eorum mortuus, scilicet qui eum exspectabant in salutem.

QUAESTIO LXXXIV.

Alioqui cessassent offerri (Hebr. X), etc. Hostiae legales, ut dicit Apostolus, si perfectos facerent offerri cessarent: unde quaeritur cur hostia salutaris novi testamenti cum perficiat, et sanctificatos consummet, saepius offeratur, et offerri non cesset? Solutio. Semel quidem oblata per passionem mortis in ara crucis in forma humana est; nec iterum sic per mortem offertur, sed tamen in sacramento saepius offertur, non causa suae infirmitatis, sed potius nostrae, qui quotidie peccamus: et praecipue propter recordationem mortis Christi, ut amor ejus cordibus nostris altius infigatur per hoc, quod memores sumus tanti beneficii.

QUAESTIO LXXXV.

Corpus autem aptasti mihi, etc. Quaeritur in quo aptaverit corpus Christi? Solutio. Haec aptitudo in duobus consistit, scilicet in munditia, et mortalitate: nisi enim esset mundum, per ipsum immundi non possent redimi, nisi esset mortale non posset immolari; necesse est ergo ut Domini corpus esset mundum per immunitatem peccati, et mortale.

QUAESTIO LXXXVI.

Non deserentes collectionem vestram. Quaeritur an Apostolus damnet hic quod Dominus permittit, dicens: Si vos persecuti fuerint in una civitate fugite in aliam (Matth. X), cujus rei etiam ipse dedit exemplum fugiendo in Aegyptum. Et Paulus similiter multoties invenitur idem fecisse: quid est ergo quod hic culpat eos, qui deserunt collectionem? Solutio. Eos culpat Apostolus in hoc loco, qui quasi causa sanctitatis suae inter alios infirmos, vel imperfectos habitare non possunt: et ideo deserendo collectionem scindunt unitatem, et sic peccant ad mortem. Cum aliqui specialiter quaeruntur a persecutoribus, tunc licet rabiem persecutorum declinare, si fieri potest sine detrimento collectionis.

QUAESTIO LXXXVII.

Voluntarie peccantibus, etc. Quaeritur qui sunt voluntarie peccantes, quibus non relinquitur hostia pro peccato. Solutio. Dicit glossa quod voluntarie peccantes permanentes in peccato ex voluntate peccandi vocat: quibus non prodest Christus, qui est hostia pro peccato, qui poenitentibus tantum prodest.

QUAESTIO LXXXVIII.

Sed iterum quaeritur cur dicat Apostolus post acceptam notitiam veritatis, cum nec ante notitiam veritatis manentibus in voluntate peccandi prosit Christus? Forsitan dicet quis quod talibus potest prodesse per gratiam baptismatis ut nec aliqua etiam poena satisfactionis injungatur, quomodo post gratiam regenerationis non potest renovari etiam per poenitentiam. Hoc dicentes non excludimus poenitentiam, ut quidam volunt ex his verbis Apostoli: voluntarie peccantibus, etc., occasionem sumentes. Quibusdam autem videtur quod voluntarie peccantes vocet, qui scienter veritatem invidia, vel odio, vel aliqua causa hujusmodi impugnantes in Spiritum sanctum peccant, et ideo irremissibiliter peccant; quia hoc peccatum nec in praesenti, nec in futuro habet remissionem, ut Dominus ait. Quod etiam videtur insinuari superius, ubi dicit Apostolus: Impossibile est eos qui semel illuminati (Matth. XII), etc. Et subsequenter in hoc loco supponit: Qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, et spiritui gratiae contumeliam fecerit. Quibus verbis manifeste videtur peccatum in Spiritum sanctum significari.

QUAESTIO LXXXIX.

Quaeritur cur baptismus non possit iterari: cujus iteratio negata est hic ab Apostolo secundum quosdam? Solutio. Quia baptismus simul et culpam et poenam aufert. Unde si iteraretur, non solum vilesceret, sed etiam ad peccatum invitaret. Sed dicit aliquis: eadem ratione nec poenitentia deberet iterari, ne vilescat vel ad peccandum provocet. Solutio. Aliud iudicium est de poenitentia, quae per poenae irrogationem a peccato cohibet, quam de baptismo, quo et culpa et poena ex toto remittitur.

QUAESTIO XC.

Et ignis aemulatio quaedam. Quaeritur quam poenam hic per ignem significet? Solutio. Aeternae poenae vehementiam hic ignis significat, quia nullius elementi est tanta efficacia quanta est ignis.

QUAESTIO XCI.

Quae consumptura est adversarios, etc. Nunquid ignis in nihilum rediget Christi inimicos? Solutio. Ideo dicitur ignis aemulatio adversarios consumptura, quia nulla pars corporis vel animae a poena vacabit, quin ab igne crucietur.

QUAESTIO XCII.

Mihi vindictam, et ego retribuam, dicit Dominus. Quaeritur, an semper vindicta sit reservanda Domino; nunquid non licet homini vindictam sumere? Nonne licite latrones suspenduntur? Solutio. Non licet homini sibi sumere vindictam, nec eam affectare debet; sed si sumere necesse est, Deus tantum sit in causa, et zelus justitiae, qui autem aliter sumit, mortaliter peccat. Juxta illud: Qui gladium acceperit, gladio peribit (Matth. XXVI).

QUAESTIO XCIII.

Fides est sperandarum substantia rerum argumentum non apparentium (Hebr. XI). De hac fidei definitione quaeritur an omni fidei conveniat, et an soli etiam aptari possit. Videtur autem quod haec definitio tantum conveniat fidei, quae est de rebus futuris; sed cum fides sit de praesentibus, et praeteritis, ut de nativitate, et passione, quomodo fides passionis est substantia rerum sperandarum? Item, nonne spes et charitas est substantia, id est res et causa, quae res sperandas facit subsistere in nobis? quomodo ergo sola fides est substantia sperandarum rerum? Solutio. Secundum quod glossa hanc definitionem exponit, videtur quod non soli fidei conveniat. Caeterum licet pars hujus definitionis aliis virtutibus assignari videatur, non tota tamen; sola enim fides est argumentum non apparentium, per quam solam certi sumus de aeternis, quod sunt; per spem vero, quod ea nos sumus habituri, confidimus. Et ideo proprie fides substantia futurorum dicitur, quia per eam scimus quod sunt. fides etiam de praesentibus, vel praeteritis potest dici substantia rerum sperandarum, id est causa quae facit quandoque ea quae speramus subsistere in nobis, quia per fidem passionis venit ad futura bona, et est argumentum non apparentium, adeo quod illi qui viderunt eum pati aliquid crediderunt, scilicet Christum esse Deum, qui in cruce pendebat.

QUAESTIO XCIV.

Ut ex invisibilibus, etc. Quaeritur quid vocet invisibilia? Solutio. Vel informem et invisibilem materiam quatuor elementorum, quae Graece chaos dicitur; vel invisibilem mundum, qui archetypus dicitur, qui in mente Dei erat juxta cujus exemplar factus est iste sensibilis et visibilis mundus.

QUAESTIO XCV.

Abel fide adhuc defunctus loquitur, etc. Quaeritur quomodo ille, qui non vivit, loquatur? Solutio. Loquitur, id est materia est loquendi; loquitur quia suo exemplo nos monet ut simus justi.

QUAESTIO XCVI.

Sine fide impossibile est placere Deo, etc. Quaeritur de qua fide hoc dicat; nunquid de fide incarnationis? Solutio. Dicitur quod sine ea nullus ab initio placuit Deo.

QUAESTIO XCVII.

Crede oportet accedentem ad Deum quoniam est, etc. Quaeritur de qua fide agat, an de perfecta, an de imperfecta? Si de imperfecta, quomodo per eam potuit aliquis Deo placere; si de perfecta, quomodo hoc potest sufficere ad salutem, credere quia est, et quia inquirentibus se remunerator sit? his enim non sunt omnes articuli contenti, qui sunt necessarii ad salutem. Solutio. Videtur hic fidei habendae ponere ordinem, id est ostendere quid in primis credere oportet, non fidei sufficientiam assignare.

QUAESTIO XCVIII.

Utrum vero aliquod tempus fuerit in quo hoc credere tantum, scilicet, quia Deus est, et quia remunerator, etc., suffecerit, quaeri potest. Quod non videtur.

QUAESTIO XCIX.

Fide et de futuris benedixit Isaac Jacob, etc. Nunquid cum benediceret ei, intellexit quod ibi significabatur per hoc, quod minorem benedicebat? Si intelligebat, tunc sciebat quod diceret Jacob, quod nequaquam historia patitur. Nam et manus contrectavit, ut probaret an esset Esau, et postea veniente Esau ait: Quis fuit, qui venit fraudulenter: cui benedixi, et erit benedictus? Solutio. Licet tunc non intellexit, tamen post intellexit, et ejus rei fidem habuit, quod major populus serviet minori.

QUAESTIO C.

Item quaeritur unde Isaac in benedicendo deceptus est? Solutio. Non fuit deceptus, quin sciret quem effectum haberet benedictio in illo quem benedicebat; nondum tamen quod Jacob esse sciebat, quem benedicebat. Solet autem proprie deceptio in iis, quae non debent fieri, accipi. Nunquid decipi dicendus est, qui pro aurichalco emit aurum, vel pro stanno argentum? Si vero large deceptio accipiatur, pro omnibus quae aliter fiant quam existimantur, et hic deceptio quaedam fuit.

QUAESTIO CI.

Et adoravit fastigium virgae ejus; vel ut alia habet littera, super fastigium, etc. Quaeritur quid est quod Jacob adoravit super cacumen virgae Joseph. Solutio. Forte tulerat a filio virgam, quando idem filius jurabat, et dum eam tenet post verba jurantis, nondum illa reddita, mox adoravit Deum: sic solvit Augustinus. Vel potest dici quod adoravit fastigium virgae ejus, id est regnum Christi futurum in gentibus: quod per illud significabatur, ut nomine signi signatum intelligatur.

QUAESTIO CII.

Jephthe, etc. De hoc quaeritur an rationale fecerit votum, et an peccaverit implendo illud, unicam filiam offerendo Domino. Nunquid si canis occurrisset ei, obtulisset eum Deo? Solutio. Videtur, quod stulte egerit vovendo, stultius votum implendo: tamen si occulto monitu sancti Spiritus hoc fecerit, excusatur, sicut Samson, qui secum Philisthaeos compressit, quia non licet sibi manum inferre. Unde et Jonas dixit: Mittite me in mare.

QUAESTIO CIII.

Quaeritur cur in recordatione mortis illius puellae, Hebraeae virgines singulis annis planctus faciunt? Solutio. Exempli causa, ne quis iterum sic stulte aliquid voveat, vel faciat, unde talis dolor sequi possit.

QUAESTIO CIV.

Quaeritur an Abraham voluntate peccaverit, volendo immolare filium suum, cum, secundum quosdam, imo revera Jephthe peccaverit occidendo filiam, nisi hoc factum sit instinctu divino. Solutio. Abraham non solum non culpatur crudelitatis crimine, verum etiam laudatur pietatis nomine, quod filium suum non scelerate, sed obedienter, voluit occidere.

QUAESTIO CV.

Deinde patres quidem carnis nostrae eruditores habuimus, et reuerbamur eos: nonne multo magis obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus? (Hebr. XII.) Si quaeratur, utrum animae humanae sint ex traduce, nota diligenter hanc auctoritatem, per quam manifeste probatur, quod animae non sunt ex traduce sicut caro; si enim hoc esset, nequaquam distingueret Apostolus inter patres carnis nostrae, et Patrem spirituum.

QUAESTIO CVI.

Contemplantes ne quis desit gratiae Dei, etc. Quaeritur quid sit deesse gratiae Dei? Solutio. Gratiae oblatae oculos mentis claudere, et gratiam respuere, quemadmodum radio solis oculis meis apertis eos claudere, vel apertos tenere, pro libitu possum, quod est ex libero arbitrio; et sic gratia non excludit liberum arbitrium, nec ipsum arbitrium excludit gratiam.

QUAESTIO CVII.

Vendidit primogenita sua, etc. Quaeritur quid Apostolus vocet primogenita Esau. Solutio. Primogenita hic vocat honorem et dignitatem sacerdotii: quia ante sacerdotium Aaron omnes primogeniti sacerdotes erant, sicut fuit Sem. Et haec erat magna dignitas, quia de substantia et haereditate paterna majorem portionem sumebat, vestiumque ornatu locupletiorum splendebat, eique benedictio dabatur.

QUAESTIO CVIII.

Quaeritur an peccatum Esau erat irremissibile, cum Apostolus dicat quod non invenit poenitentiae locum. Nonne poenituit? imo lacrymatus est: quomodo ergo verum est, non invenit locum poenitentiae? Solutio. Non invenit locum poenitentiae, id est veniae, et locum benedictionis per poenitentiam non quod non poenituerit, sed quia non poenituit uti debuit. Lacrymae enim illae potius fuerunt ex indignatione contra fratrem, et ex dolore amissi honoris, quam ex humilitate veraque poenitentia.

QUAESTIO CIX.

Testamenti novi mediatorem Jesum, et sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel. Quaeritur in quo sanguis Christi melius loquatur quam sanguis Abel? Solutio. Dicit glossa ideo melius, quia iste, id est Christi, petebat veniam, ille vindictam; iste salutem, ille damnationem. Sed dicet quis: Nonne effusores sanguinis Christi perierunt, sicut effusores sanguinis Abel? Ergo sanguis Christi vindictam loquitur, sicut sanguis Abel. Quomodo ergo melius loquitur iste quam ille? Solutio. Sanguis Christi non solum vindictam clamat contemnentibus, sed etiam veniam omnibus, etiam persecutoribus, si ipsi volunt poenitere. Sanguis vero Abel tantum vindictam, et nulli veniam loquitur. Vel melius loquitur sanguis Christi quam Abel, id est melius nos loqui facit, scilicet, quod Jesus sit Filius Dei, a quo redempti sumus; quam sanguis Abel, qui facit nos loqui Abel fuisse virum justum in figura Christi immolatum. Nota quod Abel, qui primus injuste occisus fuit, positus est pro omnibus aliis quorum sanguis nullam veniam facere potuit.

QUAESTIO CX.

Per hanc quidem placuerunt Deo, etc. Quaeritur an Abraham et Lot cognoverunt eos esse angelos. Si cognoverunt, quomodo officia humanitatis praebuerunt, quae non sunt necessaria, nisi infirmitati hominum? Item si non cognoverunt angelos esse, sed homines tantum arbitrati sunt, quomodo plusquam homines venerati sunt eos? Solutio. Primo homines arbitrati sunt divinitus missos, et in quibus Deus esset; postea vero compererunt angelos esse.

QUAESTIO CXI.

Quaeritur quomodo angeli in sumptis corporibus comedere potuerunt? Non enim sic illa corpora unita habebant, ut animae hominum habent sibi unita corpora, unde nec animata erant, nec sensibilia illa corpora; nec laedi poterant in illis corporibus angeli. Solutio. Non comederunt angeli more animalium, sed sicut ignis quod ipsi apponitur consumit, et in nihilum redigit; sic et cibus ille consumptus est operatione illorum, vel ipsi inde fecerunt quod volebant.

QUAESTIO CXII.

Item quaeritur quomodo cum angeli essent tres visi, unum eorum in fide Trinitatis et unitatis adorare potuerit Abraham? Solutio. Divina revelatione cognovit in illis mysterium Trinitatis et unitatis.

QUAESTIO CXIII.

Quorum enim animalium, etc. Dicit expositor, quod per duplicem allegoriam probat, quod corpus Christi non est comedendum ab iis qui tabernaculo deserviunt; sed cum unus sit sensus utriusque historiae, quomodo per duplicem allegoriam probat hoc? Quid est allegoria? Nonne spiritalis sensus? Ergo ubi est unus sensus, quomodo duplex est allegoria? Solutio. Dicit per duplicem allegoriam, id est per allegoriam de duplici historia surgentem. Vel allegoria dicitur significans et significatum; hic autem pro significante ponitur: Quid est autem per duplicem allegoriam nisi per duplicem historiam, scilicet unam Veteris, alteram Novi Testamenti?